

**ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»
ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

САЛО ОЛЕГ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 343.102:343.132

**ДИСЕРТАЦІЯ
РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКОМ ОРГАНУ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ
НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ**

12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **О. М. Сало**

Науковий керівник: Татаров Олег Юрійович,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Сало О. М. Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2018.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню проблем реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Проведено ґрунтовний аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, його участь в організації їх проведення поки залишається недослідженою.

Встановлено, що поряд з активізацією наукового інтересу до інституту НСРД після прийняття КПК України, питання реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД (організація проведення, взаємодії слідчого зі співробітником оперативного підрозділу, спеціалістом тощо) залишається недостатньо дослідженим.

Визначено три етапи історичного становлення інституту керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: освіта підрозділів попереднього слідства і закріплення повноваження прихованого проведення огляду, виїмки поштової або телеграфної кореспонденції; введення в кримінальне процесуальне законодавство керівника слідчого відділу, який уповноважений був давати вказівку і доручення на проведення огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку; закріплення окремих повноважень керівника органу досудового

розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

На основі аналізу досвіду застосування негласних засобів у досудовому розслідуванні в пострадянських країнах (Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан) доведено доцільність закріплення таких повноважень керівника органу досудового розслідування, як прийняття рішення про припинення проведення НСРД з ініціативи слідчого (у випадках, коли відпала необхідність або/та відсутня можливість їх проводити); звертатися з клопотанням до прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення НСРД; прийняття рішення щодо забезпечення вжиття заходів безпеки до потерпілого, свідка та інших осіб, які беруть участь у кримінальному процесі; ознайомлюватися з оперативно-розшуковими матеріалами, які належать до розслідуваного провадження; вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій, у т.ч. НСРД; приймати рішення про проведення НСРД (спостереження за річчю чи місцем) і проводити їх; вказівки керівника органу обов'язкові для виконання та можуть бути оскаржені у керівника вищого рівня.

Встановлено, що аналогами негласних слідчих (розшукових) дій, закріплених КПК України, в зарубіжних країнах є негласні слідчі дії (Республіка Казахстан), спеціальні слідчі дії (Киргизька Республіка), спеціальні розшукові заходи (Республіка Молдова), результати яких використовуються у доказуванні на тих же підставах, що й за законодавством України. З'ясовано, що кримінально-процесуальним законодавством вказаних країн передбачено такі повноваження керівника органу розслідування: звертатися до прокурора з клопотанням про скасування необґрунтованого процесуального рішення слідчого щодо використання негласних засобів; звертатися до слідчого судді з клопотання про проведення процесуальних дій; приймати рішення про використання у доказуванні результатів, одержаних при проведенні негласних засобів у розслідуванні тощо.

Охарактеризовано повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій на наступні

види: безпосередню участь при проведенні НСРД (заперечень, звернення з клопотанням про продовження, прийняття рішення про використання коштів); організаційно-контрольні повноваження при проведенні НСРД (відсторонення слідчого, вивчення результатів, ініціювання перед прокурором вищого рівня обґрунтованості проведення, координація діяльності слідчого, забезпечення своєчасного і повного виконання постанов слідчого судді) ініціювання, прийняття рішення, проведення НСРД при здійсненні керівником досудового розслідування кримінального провадження.

На основі аналізу положень ст.ст. 39–41, 246–275 КПК України, наукових публікацій та правозастосовної практики повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД поділено на види: 1) окремі повноваження при прийнятті рішення та проведенні НСРД: надання слідчому письмових вказівок на проведення НСРД; звернення з клопотанням про продовження строку проведення НСРД, якщо вони проводяться за його або рішенням слідчого; погодження постанови слідчого про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації; прийняття рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів; прийняття рішення про надання доступу до результатів проведення НСРД, які містять відомості, що становлять державну таємницю; 2) організаційно-контрольні повноваження при проведенні НСРД: ознайомлюватися з матеріалами, отриманими при проведенні НСРД, за результатами яких надавати вказівки про проведення додаткових процесуальних дій; ініціювати перед прокурором вищого рівня розгляд відмови прокурора про проведення НСРД; забезпечувати в межах компетенції координацію діяльності слідчого управління з підрозділами оперативно-технічних заходів та оперативної служби при проведенні НСРД оперативними підрозділами та міжрегіональними територіальними органами поліції; забезпечувати своєчасне і повне виконання ухвал слідчого судді, суду про проведення НСРД з метою встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження у строки, зазначені в ухвалі; 3) ініціювання, прийняття рішення та

проведення НСРД, користуючись правами слідчого: приймати рішення про проведення окремих НСРД; ініціювати проведення НСРД шляхом звернення з відповідним клопотанням до слідчого судді та погодження його у процесуального керівника; проводити НСРД, крім зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; приймати рішення про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді; доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам; залучати до проведення НСРД інших осіб; використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД тощо.

Визначено критерії співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та повноваження керівника органу досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій: надання письмової вказівки слідчому при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій; здійснення процесуального контролю за проведенням слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій.

Організацію керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій розглянуто за такими напрямками досудового розслідування, як: проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини»); проведення НСРД під час досудового розслідування латентних злочинів; проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування; проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років і встановлення місцезнаходження особи.

Особливості організації керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого і співробітника оперативного підрозділу ґрунтуються на наступних складових: надання вказівки керівником органу досудового розслідування слідчому про прийняття рішення про проведення НСРД і залучення до їх проведення уповноваженого оперативного підрозділу;

інформування слідчого про обставини злочину з метою подальшої фіксації протиправних дій за допомогою НСРД; взаємодія слідчого і співробітника оперативного підрозділу в складі слідчо-оперативної групи. Керівник органу досудового розслідування при організації взаємодії слідчого з фахівцем при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій уповноважений: давати вказівку притягнути особу до проведення НСРД; при ухваленні рішення про використання коштів під час проведення НСРД вказувати фахівців, яких доцільно залучити при їх використанні; користуючись повноваженнями слідчого, приймати рішення про притягнення фахівця до проведення НСРД або надання доручення оперативному підрозділу залучити ці особи.

Обґрунтовано, що під час залучення спеціаліста при проведенні НСРД керівник органу досудового розслідування уповноважений: надати вказівку залучити особу до проведення окремої НСРД; при прийнятті рішення про використання засобів під час проведення НСРД вказати суб'єктів (спеціалістів), залучених до виготовлення заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів; користуючись правами слідчого, приймати рішення про залучення спеціаліста до проведення НСРД або надання доручення оперативному підрозділу залучити цих осіб.

Розроблено теоретичні положення та практичні рекомендації щодо вдосконалення реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: закріплення права надавати доручення про проведення НСРД, брати участь в їх проведенні або самостійно проводити; у невідкладних випадках приймати рішення про проведення НСРД; приймати рішення про використання результатів НСРД в інших цілях.

Ключові слова: керівник органу досудового розслідування, реалізація повноважень, слідчий, організація проведення негласної слідчої (розшукової) дії, співробітник оперативного підрозділу, спеціаліст.

SUMMARY

Salo O.M. Implementation of the powers by the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions. – Qualifying scientific work as the manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.09 «Criminal procedure and criminalistics; forensic expertise; operative and search activity». – University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, 2018.

The dissertation is devoted to the complex research of problems of realization of powers by the head of the pre-trial investigation body during the conducting of covert investigative (search) actions. A thorough analysis of the powers of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions was conducted, and his participation in the organization of their conduct remains unexplored.

It has been founded that along with the activation of scientific interest in the institute of covert investigative (search) actions after the adoption of the CPC of Ukraine, the issue of exercising powers by the head of the pre-trial investigation body during the covert investigative (search) actions (organization of conducting, interaction of the investigator with the officer of the operative unit, specialist, etc.) remains insufficiently researched.

Three stages of the historical formation of the institute of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions are determined: education of preliminary investigation units and securing the authority of a covert inspection, removal of postal or telegraphic correspondence; the introduction in the criminal procedure law the head of the investigation department, which was authorized to give instructions and orders to conduct inspection and seizure of correspondence, the removal of information from communication channels; securing separate powers of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions.

Based on the analysis of the experience of using tacit means in the pre-trial

investigation in the post-Soviet countries (Republic of Azerbaijan, Republic of Belarus, Republic of Tajikistan) the expediency of consolidating such powers of the head of the pre-trial investigation body as the decision to terminate the conduction of covert investigative (search) actions on the initiative of the investigator (in cases when there was no need or / and there is no opportunity to conduct them); to apply to the prosecutor for the abolition of an illegal or unjustified decision of the investigator regarding the conduction of covert investigative (search) actions; making a decision on ensuring the taking of security measures to the victim, the witness and other persons involved in the criminal proceedings; to get acquainted with the operative-search materials which belong to the investigated proceeding; to require operative units to assist in conduction of procedural actions, including covert investigative (search) actions; to make a decision on conducting covert investigative (search) actions (observation of a thing or place) and to conduct them; instructions of the head of the body are mandatory and may be appealed to the head of the higher level.

It has been determined that in the foreign countries there are such analogues of covert investigation (searches) according to the CPC of Ukraine: covert investigative actions (the Republic of Kazakhstan), special investigative actions (Kyrgyz Republic), special investigative measures (Republic of Moldova), the results of which are used in proving those same reasons as under the legislation of Ukraine. It was clarified that the criminal procedure legislation of these countries provides for the following powers of the head of the investigation body: to appeal to the prosecutor with the request to cancel the unreasonable procedural decision of the investigator regarding the use of covert means; apply to the investigating judge for a request for a procedural action; make decisions on use in proving the results obtained during the conduction of covert means in the investigation, and so on.

The powers of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions are divided in the following types: direct participation in conduction of covert investigative (search) actions (objections, application for extension, decision making on the use of funds); organizational and controlling authority in conduction of covert investigative (search) actions (detaining

the investigator, studying the results, initiating before the prosecutor a higher level of justification of conducting, coordinating the investigator's activity, ensuring timely and full implementation of the decisions of the investigating judge) initiating, taking a decision, conduction of covert investigative (search) actions in the course of conducting a pre-trial investigation of a criminal proceeding.

Based on the analysis of the provisions of Art. 39-41, 246-275 of the CPC of Ukraine, scientific publications and law enforcement practice, the authority of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions is divided into the following types: 1) individual powers when deciding and conducting covert investigative (search) actions: providing investigator written instructions for conduction of covert investigative (search) actions; requesting an extension of the term of covert investigative (search) actions if they are conducted by him or by the decision of the investigator; approval of the resolution of the investigator on the implementation of a special task on the disclosure of criminal activities of an organized group or criminal organization; making a decision on the use of pre-identified (marked) or false (imitative) means; making a decision on access to the results of covert investigative (search) actions, which contains information constituting state secrets; 2) organizational and control powers during the conduction covert investigative (search) actions: to familiarize with materials obtained during the conduction of covert investigative (search) actions, the results of which provide instructions on conducting additional procedural actions; initiate before the public prosecutor a higher level consideration of the refusal of the prosecutor to conduct covert investigative (search) actions; to provide, within the scope of its competence, the coordination of the activities of the Investigative Department with the units of operative-technical measures and operative service during the conduction of covert investigative (search) actions by the operative units and interregional territorial police bodies; to ensure the timely and complete execution of the decisions of the investigating judge, the court on the conduction of covert investigative (search) actions in order to establish the circumstances that are essential for the criminal proceedings in the terms specified in the decision; 3) Initiation, decision-making and conduction of covert investigative (search) actions, using the rights of the investigator: to decide on the

conduction of individual covert investigative (search) actions; initiate the conduction of covert investigative (search) actions by applying with the relevant petition to the investigating judge and agreeing to it with the procedural chief; to conduct covert investigative (search) actions, except for the removal of information from transport telecommunication networks; to make a decision on the conduction of covert investigative (search) actions before the decision of the investigating judge's decree; to instruct the covert investigative (search) actions to the relevant operative units; to involve other people in covert investigative (search) actions; use information obtained as a result of confidential cooperation with other persons, or involve these individuals in the conduction of covert investigative (search) actions, etc.

The criteria of the relationship between the powers of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions and the authority of the head of the pre-trial investigation body during the conduction of investigative (search) actions are determined: the written instruction of the investigator during the conduction of investigative (search) actions and covert investigative (search) actions; the implementation of procedural control over the conduction of investigative (search) actions and covert investigative (search) actions.

The organization by the head of the pre-trial investigation body of conducting of covert investigative (search) actions is considered in the following areas of pre-trial investigation: conducting of covert investigative (search) actions during the pre-trial investigation of grave or especially grave crimes, which became public resonance («resonance crimes»); conduction of covert investigative (search) actions during the pre-trial investigation of latent crimes; conduction of covert investigative (search) actions during a special regime of pre-trial investigation; conduction of covert investigative (search) actions during the pre-trial investigation of past crimes and locating a person.

Features of the organization by the head of the pre-trial investigation body of the interaction of the investigator and the officer of the operative unit are based on the following components: providing the head of the pre-trial investigation body with the investigator on the decision to conduct covert investigative (search) actions and the

involvement of the authorized operative unit in their conduct; informing the investigator about the circumstances of the crime with the purpose of further fixing illegal actions with covert investigative (search) actions; the interaction of the investigator and the officer of the operative unit within the investigative task force. The head of the pre-trial investigation body during the organization of the interaction of the investigator with a specialist during the conduction of covert investigative (search) actions authorized: to instruct the person to conduct covert investigative (search) actions; when deciding on the use of funds during the conduction of covert investigative (search) actions, indicate the specialists who should be involved in their use; using the powers of the investigator, to make a decision to attract a specialist to covert investigative (search) actions or to assign an operative unit to engage these persons.

It is substantiated that when a specialist is involved in conduction of covert investigative (search) actions, the head of the pre-trial investigation authority is empowered: to instruct to involve the individual in conduction of some covert investigative (search) actions; when deciding on the use of funds during the conduction of covert investigative (search) actions to indicate the subjects (specialists) involved in the manufacture of pre-identified (marked) or false (imitation) means; using the rights of an investigator to make a decision to involve a specialist in conducting of covert investigative (search) actions or to assign an operative unit to engage these persons.

The theoretical positions and practical recommendations for improving the implementation of the powers by the head of the pre-trial investigation body during the conduction of covert investigative (search) actions, in particular: securing the right to give orders to conduct the covert investigative (search) actions, participate in their conduction or independently conduct them; in urgent cases, to make a decision on conducting covert investigative (search) actions; decide on using the results of the covert investigative (search) actions for other purposes.

Key words: head of the pre-trial investigation body, exercise of powers, investigator, organization of investigation (search) action, officer of the operative unit, specialist.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сало О. М. Деякі особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3 (62). С. 123–129.

2. Сало О. М. Правова регламентація проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. 4. С. 436–446. (Серія юридична).

3. Сало О. М. Організація взаємодії слідчого та оперативного підрозділу при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський часопис Одеського Державного університету внутрішніх справ*. 2013. С. 67–72.

4. Сало О. М. Використання матеріалів отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 3 (31). Спец. вип. С. 319–324.

5. Сало О. М. Проблемные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении организованных групп и преступных организаций. *Право и политика: научно-аналитический журнал*. – Бишкек, Кыргызская Республика, 2014. № 1. С. 265–268.

6. Сало О. М. Організація керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2016. № 2 (37). С. 261–265.

7. Сало О. М. Співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 2. Т. 4. С. 206–209. (Серія «Юридичні науки»).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Сало О. М. Становлення негласних слідчих (розшукових) дій в

українському законодавстві. *Центральний регіон*: матер. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 21 жовт. 2011 р.) / гол. ред. О. М. Барно. Кіровоград: КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2011. С. 156–157.

9. Сало О. М. Окремі аспекти провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Духовність українства XXI століття*: матер. XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 20 квіт. 2012 р.) / гол. ред. В. П. Петков. Кіровоград: КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2012. С. 96–97.

10. Сало О. М. Проблеми застосування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. *Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи*: матер. V Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 16 жовт. 2013 р.). К.: НАВС, 2013. Ч. 1. С. 162.

11. Сало О. М. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми оперативності проведення. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22 листоп. 2013 р.). Х.: ХНУВС, 2013. С. 293–294.

12. Сало О. М. Конституційні гарантії дотримання прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні*: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф.: у 2-х ч. (Київ, 5 груд. 2013 р.) К.: НАВС, 2013. Ч. 1. С. 177–179.

13. Сало О. М. Деякі аспекти історичного становлення негласних слідчих (розшукових) дій. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права*: матер. I Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнародної участі) (Кременчук, 6–7 груд. 2013 р.). Кременчук: НАА України, КНУ ім. М. Остроградського. С. 223–226.

14. Сало О. М. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді. *Протидія екстремізму*: матер. круглого столу (Полтава, 12–13 груд. 2013 р.). К.: МВС України, УМВС України в Полтавській обл., НАВС, 2013. С. 93–94.

15. Сало О. М. Співвідношення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми сучасної науки в*

дослідженнях молодих вчених: матер. наук.-практ. конф. (Харків, 16 трав. 2013 р.). Харків : ХНУВС, 2014. С. 109–112.

16. Сало О. М. Особливості взаємодії правоохоронних органів України та зарубіжних країн в процесі проведення контрольованої поставки. *Взаємодія з європейськими державами при проведенні зовнішніх контрольованих поставок*: матер. круглого столу (Київ, 27 берез. 2014 р.). Київ : НАВС, 2013. С. 54–57.

17. Сало О. М. Поняття кримінально-процесуальної функції керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 10–12 груд. 2015 р.). К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 90–95.

18. Сало О. М. Повноваження керівника органу досудового розслідування при залученні спеціаліста під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.). К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 109–110.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКОМ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	13
1.1 Стан наукового дослідження та історичні передумови реалізації повноваження керівника органу досудового розслідування під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій.....	13
1.2 Зарубіжний досвід регламентації повноважень керівника органу досудового розслідування при застосуванні негласних засобів здійснення досудового розслідування.....	35
Висновки до розділу 1.....	64
РОЗДІЛ 2 ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	71
2.1 Правова основа та сутність повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.....	71
2.2 Співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями керівника органу досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів....	93
Висновки до розділу 2.....	113
РОЗДІЛ 3 ПОВНОВАЖЕННЯ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	120
3.1 Організація керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні.....	120
3.2 Особливості організації керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу, спеціаліста при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.....	150
Висновки до розділу 3.....	167
ВИСНОВКИ.....	172
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	177
ДОДАТКИ.....	217

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ГПУ	Генеральна прокуратура України
ГСУ	Головне слідче управління
ЗУ	Закон України
КК	Кримінальний кодекс
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС	Міністерство внутрішніх справ
НП	Національна поліція
ГУНП	Головне управління Національної поліції
НСРД	негласна слідча (розшукова) дія
ОДР	орган досудового розслідування
ОРД	оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ	оперативно-розшуковий захід
СБ	Служба безпеки
СГ	слідча група
СОГ	слідчо-оперативна група
США	Сполучені Штати Америки
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Впродовж останніх років на фоні модернізації сфер життя суспільства вдосконалюються і способи вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі з використанням новітніх технологій. За таких умов забезпечення ефективної протидії злочинності та захист прав і свобод громадян напряду залежить від «інструментарію», що використовується правоохоронними органами під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Враховуючи науково-технічний прогрес, у тому числі вільний необмежений доступ до мережі Інтернет, значна частина осіб володіє знаннями про методи і тактику розслідування кримінальних правопорушень. Як наслідок, результативність виконання завдань кримінального провадження залежить від проведення обмеженого кола слідчих (розшукових) дій, зокрема їх різновиду – негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД).

Основою ефективного проведення НСРД є налагоджена організація діяльності уповноважених суб'єктів, що безпосередньо залежить від керівника органу досудового розслідування, який, користуючись закріпленими повноваженнями, здійснює організацію роботи органу досудового розслідування, його взаємодію з оперативним підрозділом та надає методичну допомогу при проведенні НСРД.

Реалізація повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД пов'язана з прийняттям рішення про їх проведення, а також використанням результатів у кримінальному провадженні, що покладає на нього обов'язок здійснення контролю щодо повноти та результативності їх проведення та налагодження взаємодії з іншими уповноваженими суб'єктами.

Згідно з даними, отриманими в результаті дослідження, 2014 року органами МВС України (Національної поліції України) постановлено 69 972 процесуальних рішень на проведення НСРД (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого), із них 29 364 НСРД, за якими матеріальні носії

секретної інформації розсекречено (тобто у 45,8 % результати НСРД використовувалися під час досудового розслідування), а 2017 року постановлено 65 428 процесуальних рішень на проведення НСРД, відповідно 27 647 матеріальних носіїв секретної інформації за результатами проведення НСРД розсекречено (42,6 %). З урахуванням результатів опитування практичних працівників (слідчих, керівників органу досудового розслідування) лише 15,8 % від проведених НСРД враховується судом як докази. Така динаміка свідчить про наявність проблем організації та проведення НСРД, у тому числі при виконанні повноважень керівником органу досудового розслідування.

Проблеми проведення НСРД були предметом досліджень у наукових публікаціях, які здебільшого стосувалися поняття, підстав, строків, суб'єктів, порядок проведення НСРД та використання їх результатів у кримінальному провадженні, а також при реалізації повноважень співробітника оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, слідчого судді при проведенні НСРД. Водночас малодослідженим залишається питання щодо реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при прийнятті рішення, організації та проведенні НСРД.

Теоретико-правові основи дослідження становлять праці таких вітчизняних вчених: Л. І. Аркуші, М. В. Багрій, О. А. Білічак, Р. І. Благути, А. В. Ватраль, Г. П. Власової, А. Гагача, І. В. Гловюк, М. Л. Грібова, Л. І. Данченко, О. В. Капліної, А. М. Кислового, О. Б. Комарницька, В. В. Комашко, О. Є. Кравченко, В. В. Лисенка, В. В. Луцика, Д. М. Мірковця, Д. Й. Никифорчука, Д. А. Нескоромного, А. І. Палюха, М. А. Погорецького, В. О. Прядко, Д. Б. Сергєєвої, О. Ю. Татарова, С. Р. Тагієва, О. С. Тарасенка, В. В. Топчія, Є. Д. Скулиша, Л. Д. Удалової, В. І. Фаринника, С. С. Чернявського, М. В. Черноусько, О. Г. Шило, В. В. Шума, О. О. Юхна, В. М. Юрчишина та інших.

Окремі аспекти реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД досліджувалися у дисертаціях

А. С. Омеляненко «Реалізація повноважень слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій» (2015), Ю. В. Колесника «Слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії як криміналістичні засоби діяльності слідчого в досудовому розслідуванні» (2016) тощо.

Водночас комплексного дослідження проблем реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД, його безпосередньої участі в організації та проведенні НСРД, використанні результатів проведення НСРД у доказуванні не здійснювалось. Розробка зазначених проблем досить важлива не тільки для теорії кримінального процесу, а й для практичного їх застосування. Викладене вище свідчить про актуальність теми дисертаційного дослідження, що зумовило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами
Дисертаційне дослідження узгоджується зі Стратегією реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженою Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, спрямоване на виконання Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи, затвердженого Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011, та реалізацію Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008.

Тему дисертації затверджено Вченою радою Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 1 липня 2014 р., протокол № 3, та включено до планів науково-дослідних робіт навчального закладу.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є вирішення наукового завдання щодо реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення їх правової регламентації та практики застосування.

Для досягнення цієї мети визначені такі основні *завдання*:

– розкрити стан наукового дослідження та історичні передумови

реалізації повноважень керівника органу досудового розслідування під час проведення НСРД;

- проаналізувати зарубіжний досвід реалізації повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних засобів під час досудового розслідування;

- дослідити правову основу та сутність повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД;

- розглянути співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД з повноваженнями керівника органу досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів;

- визначити особливості організації керівником органу досудового розслідування проведення НСРД та використання їх результатів у кримінальному судочинстві;

- розкрити особливості організації керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу, спеціаліста при проведенні НСРД;

- сформулювати пропозиції до кримінального процесуального законодавства щодо реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають у процесі реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Предметом дослідження є реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Методи дослідження обрані з урахування заявленої мети та задач, його об'єкта і предмета. Методологічною основою роботи слугували загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: *діалектичний метод* (як загального методу наукового пізнання, розглянуто всі питання теми в динаміці, виявлено їх взаємозв'язок і взаємообумовленість, розкрито стан наукової

розробки та становлення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД – підрозділ 1.1); *метод системного аналізу*, а також *системно-структурний* та *формально-логічний методи* (дали можливість проаналізувати правове забезпечення діяльності керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД – підрозділ 1.2); *формально-юридичний метод* (дав змогу розкрити поняття та повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД та використанні їх результатів, обґрунтувати висновки та пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства – розділи 1, 2, 3); *метод порівняльного правознавства* (покладено в основу аналізу й зіставлення законодавства України та кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн – підрозділ 1.2, розділ 3); *соціологічний метод* (анкетування; використовувався для з'ясування позиції та думки керівників органів досудового розслідування, слідчих, співробітників оперативного підрозділу щодо практичних проблем проведення НСРД – розділи 2, 3); *статистичний метод* (дав змогу узагальнити їх, використовуючи результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень – розділ 3).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної статистики (звіти та узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Європейського суду з прав людини, Генеральної прокуратури України, Національної поліції України), зведені дані анкетування 63 керівників органів досудового розслідування територіальних органів Національної поліції України та Генеральної прокуратури України, 181 слідчого, 142 співробітників оперативних підрозділів (м. Київ, Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Одеської, Тернопільської, Херсонської областей) за період з 2012 до 2017 рр. Використано власний досвід роботи дисертанта у підрозділах органів внутрішніх справ України Львівської, Рівненської, Івано-Франківської областей, а також центрального апарату МВС України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням процесуальної

регламентації та реалізації повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають внесок автора в розроблення зазначеної проблематики, є такі положення, висновки і пропозиції:

вперше:

– надано авторське визначення реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій як закріплених кримінальними процесуальними нормами прав та обов'язків уповноваженого суб'єкта на здійснення контролю, організації, прийняття рішення та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення своєчасного та повного їх проведення і використання у доказуванні;

– виокремлено такі види повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: повноваження, визначені кримінальними процесуальними нормами; організаційно-контрольні повноваження; ініціювання, прийняття рішення, проведення НСРД, користуючись правами слідчого;

– виокремлено напрями повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: організаційні; контрольні; безпосередні; виконавчі;

– виокремлено особливості організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій керівником органу досудового розслідування за такими напрями: організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини»); організація проведення НСРД під час досудового розслідування латентних злочинів; організація проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування; організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років і встановлення місцезнаходження особи;

– розкрито порядок здійснення організації керівником органу досудового

розслідування взаємодії слідчого зі спеціалістом (особою, яка має відповідні навички чи/або вміння); співробітником оперативного підрозділу; слідчим-криміналістом; експертом; конфіденційним співробітником;

удосконалено:

– критерії співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та повноваженнями керівника органу досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій: надання письмової вказівки слідчому при проведенні слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій; здійснення процесуального контролю за проведенням слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій;

– правовий механізм реалізації повноважень керівника органу досудового розслідування при організації проведення НСРД: звертатися до прокурора з клопотанням про скасування необґрунтованого рішення слідчого про проведення НСРД; звертатися до слідчого судді з клопотання про проведення НСРД; надавати вказівки оперативним підрозділам для забезпечення проведення НСРД; розглядати скарги на дії (бездіяльність) і рішення слідчого щодо проведення НСРД; з ініціативи слідчого приймати рішення про використання результатів НСРД у кримінальному провадженні; у невідкладних випадках приймати рішення про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді;

- порядок здійснення керівником органу досудового розслідування організації взаємодії слідчого з іншими уповноваженими суб'єктами, що ґрунтується на таких формах співпраці: контроль за своєчасністю та повнотою виконання оперативним підрозділом доручень слідчого в кримінальному провадженні про проведення негласних слідчих (розшукових) дій; створення умов і організація залучення спеціаліста при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій;

дістало подальшого розвитку:

– наукова періодизація історичного становлення інституту керівника органу досудового розслідування, у т.ч. уповноваженого суб'єкта при проведенні «негласних дій», та виокремлено такі етапи: перший – з 1864 до

1966 рр., другий – з 1966 до 2012 рр., третій – з 2012 р. до теперішнього часу;

– визначення процесуального механізму використання результатів НСРД, одержаних під час залучення осіб до їх проведення на конфіденційній основі, в частині розкриття відомостей про особу, щодо якої застосовуються заходи безпеки та/або які містять відомості з обмеженим доступом;

– аргументація необхідності внесення змін до КПК України в частині звернення з клопотанням про проведення НСРД (ст. 39), доручення проведення НСРД слідчому та/або співробітнику оперативного підрозділу (ст.ст. 39, 41), при особливому режимі досудового розслідування погодження рішення слідчого про проведення НСРД у невідкладних випадках (ст. 250), прийняття рішення про проведення контролю за вчиненням злочину (ст. 271), виконання повноваження прокурора в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції (ст. 615).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки впроваджені та використовуються у:

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого дослідження питань цієї теми (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 21 вересня 2017 р.);

– *законотворчій діяльності* – при внесенні змін і доповнень до кримінального процесуального законодавства України (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 9 жовтня 2017 р.);

– *освітньому процесі* – при проведенні різних видів навчальних занять зі здобувачами вищої освіти Національної академії внутрішніх справ: «Негласні слідчі (розшукові) дії», «Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій», «Організація і тактика проведення негласних слідчих (розшукових) дій» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 7 грудня 2017 р.);

– *практичній діяльності* – як рекомендації під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчими підрозділами (акт впровадження Головного

слідчого управління Національної поліції України від 10 липня 2017 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі цивільного, господарського і адміністративного права та правоохоронної діяльності Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Результати дослідження були оприлюднені на 11 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Центральний регіон» (Кіровоград, 21 жовтня 2011 р.); «Духовність українства XXI століття» (Кіровоград, 20 квітня 2012 р.); «Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи» (Київ, 16 жовтня 2013 р.); «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Харків, 22 листопада 2013 р.); «Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні» (Київ, 5 грудня 2013 р.); «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (Кременчук, 6–7 грудня 2013 р.); «Протидія екстремізму» (Полтава, 12–13 грудня 2013 р.); «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених» (Харків, 16 травня 2013 р.); «Взаємодія з європейськими державами при проведенні зовнішніх контрольованих поставок» (Київ, 27 березня 2014 р.); «Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства» (Київ, 10–12 грудня 2015 р.); «Розвиток наукових досліджень у XXI столітті» (Київ, 27 травня 2016 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені у 18 наукових публікаціях, серед яких 7 статей, опублікованих в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, одна – в іноземному фаховому виданні та 11 тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку, із них основного тексту – 176 сторінок, список використаних джерел – 40 сторінок (337 найменувань) та п'ять додатків на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКОМ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

1.1 Стан наукового дослідження та історичні передумови реалізації повноваження керівника органу досудового розслідування під час проведення негласних (слідчих) розшукових дій

З давніх часів правоохоронні органи використовували у своїй діяльності негласні засоби отримання інформації. Реформування кримінальної юстиції в Україні та прийняття Кримінального процесуального кодексу України [88] започаткували низку нових інститутів у вітчизняному кримінально-процесуальному законодавстві. Одним із найбільш дискусійних інститутів є негласні слідчі (розшукові) дії.

Прийняття КПК України 2012 року викликало певні дискусії та суперечності серед практичних працівників правоохоронних органів і науковців теорії кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності щодо процесу здобуття інформації негласним шляхом. Зокрема, вперше у вітчизняному законодавстві надано право отримувати «негласну інформацію» процесуальним шляхом за допомогою методів і засобів таємної діяльності під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (глава 21 КПК України), під якими законодавець [88] визначив різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України.

Прийняття зазначених норм запровадило рівність гласних і негласних слідчих (розшукових) дій у процесі здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень. Втім, невирішеними залишаються окремі питання щодо їх проведення, у тому числі особисто слідчим або за дорученням

слідчого, прокурора – співробітником оперативного підрозділу, а також участь керівника органу досудового розслідування в їх проведенні. Адже законодавець чітко не визначив повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, крім тих, які передбачені п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України, а саме, здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого. Відповідно права слідчого при проведенні закріплені ст. ст. 40-41, 246-275 КПК України.

Відзначимо, що інформацію негласним шляхом, відповідно до КПК України 1960 року [92], можна було здобувати виключно в рамках здійснення оперативно-розшукової діяльності [179], за винятком огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку (ст. ст. 187, 187-1 КПК України), які фактично не проводилися, а якщо й проводилися, то співробітниками оперативних підрозділів за дорученням слідчого. Це іноді створювало певні проблеми при використанні матеріалів ОРД в процесі розслідування злочинів та судового розгляду. Отже, із прийняттям КПК України, НСРД «набули» ознак оперативно-розшукових заходів [262]. Революційним є і те, що результати НСРД за своїм доказовим значенням прирівнюються до тих, які були одержані в ході інших процесуальних дій (слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження) – відбулась, так звана «процесуалізація» оперативно-розшукової діяльності [308].

За цих умов «негласна діяльність» слідчого (загалом органу досудового розслідування) через запозичення функцій в оперативників не означає регулювання процесуальної діяльності оперативно-розшуковими нормами, навпаки, техніко-юридичні прийоми, правові категорії, які до цього використовувалися тільки в оперативно-розшуковій діяльності, набувають певних особливих, відмінних рис, що дозволяє використовувати їх у кримінальному процесі й слідчими [236, с. 18]. Водночас у органів досудового розслідування з'явиться можливість самостійного прийняття рішень щодо того, які дії необхідно здійснити для розкриття та розслідування злочину, отже буде вирішена проблема взаємодії оперативних та слідчих підрозділів [229].

Проведення слідчих (розшукових) дій саме у такій формі покликано забезпечити швидке й ефективне збирання відомостей про злочин й особу (осіб), що його вчинила, надати органам досудового розслідування можливість встановити їх місцезнаходження і місцезнаходження окремих предметів, речей і документів, що мають значення для кримінального провадження, запобігти протидії розслідуванню злочину з боку зацікавлених осіб, забезпечити безпеку учасників кримінального провадження і членів їх сімей в ситуаціях, коли проведенням слідчих (розшукових) дій це здійснити неможливо або надзвичайно складно [67, с. 8; 77, с. 83].

Аналіз практичної діяльності слідчих підрозділів дає підстави стверджувати, що поряд з розширенням повноважень слідчого, за рахунок надання йому права проводити негласні слідчі (розшукові) дії, також виникає низка проблемних питань реалізації положень КПК України. Насамперед, це пояснюється недосвідченістю, а також значною завантаженістю слідчих. На думку окремих учених [126, с. 64], значні службові «навантаження» працівників слідчих підрозділів призведуть до формалізму даного напрямку роботи, яка полягатиме в наданні доручення оперативним підрозділам на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Іншої думки О. О. Левендаренко, Д. В. Іващенко, які вважають, що, безперечно, саме слідчий (загалом орган досудового розслідування) виконує великий обсяг «доказової роботи». З розширенням його повноважень за рахунок проведення негласних слідчих (розшукових) дій обсяг його роботи значно збільшиться, що може позначитися на ефективності розкриття злочинів [98, с. 569].

Поряд з цим, введення до системи досудового розслідування здобуття доказів «негласними засобами» є запорукою підвищення ефективності розкриття та розслідування злочинів. Адже наявність широких процесуальних засобів, закріплених законодавством, забезпечує здобуття органом досудового розслідування доказів «негласними засобами», поряд із гласними. І як слушно зазначають О. М. Цільмак, О. О. Проценко, це надає можливості слідчому ефективніше виявляти й розслідувати найбільш складні та латентні злочини,

розслідування яких іншими засобами надзвичайно складне, й підчас неможливе [294, с. 150].

На нашу думку, інститут НСРД є складною «прихованою» діяльністю уповноважених суб'єктів, що вимагає володіння специфічними навичками, оперативності реагування на процеси, які відбуваються під час їх проведення. Утім, один із головних здобутків цього інституту – це можливість в рамках процесуальної діяльності здобувати відомості «негласними засобами» та використовувати їх у доказуванні. Останнім часом, дослідженню інституту НСРД приділено увагу низкою науковців і практиків з позиції кримінального процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності як на рівні монографічних досліджень, так і окремих наукових публікацій. Здебільшого вони стосувалися таких питань, як поняття, підстави, строки, суб'єкти, порядок проведення НСРД та використання їх результатів в кримінальному провадженні, а також повноваження співробітника оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, слідчого судді при проведенні НСРД, водночас, малодослідженим залишається участь керівника ОДР у такій діяльності.

Враховуючи предмет нашого дослідження, на даному етапі необхідно розкрити стан наукового дослідження, виокремити питання, які досліджено науковцями на монографічному рівні.

Отже, враховуючи, що повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД розглядалося лише в окремих публікаціях, вважаємо за доцільне дослідити наукові праці, в яких розкрито процесуальні повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД, а також повноваження слідчого, адже відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України, керівник ОДР уповноважений здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого, у т.ч. ініціювати, приймати рішення, проводити НСРД тощо.

Передусім, як нами зазначалося, доцільно виокремити наукові праці, в яких розкрито питання ролі керівника ОДР при проведенні НСРД.

Однією із перших наукових праць, в якій визначено та віднесено керівника ОДР до суб'єктів проведення НСРД, є науково-практичний посібник «Процесуальне керівництво прокурором негласними слідчими (розшуковими) діями» (2014 р.), в якому авторським колективом надано визначення «керівник ОДР» та зазначено, що керівник ОДР є уповноваженим суб'єктом під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій [16, с. 177; 89, с. 25]. Безумовно, дана праця має значне наукове підтвердження та віднесення керівника ОДР до уповноваженого суб'єкта при проведенні НСРД. Натомість, науковці обмежуються лише розкриттям поняття та основних прав керівника ОДР (оскарження рішення прокурора про відмову в проведенні НСРД та погодження постанови про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (далі – виконання спеціального завдання)).

О. О. Кіпер, здійснюючи дослідження щодо вдосконалення механізму взаємодії слідчого з керівником органу досудового розслідування (2017 р.), зазначає, що КПК України не передбачив механізму погодження слідчим постави про виконання спеціального завдання. Враховуючи це, ним пропонується унормувати цей механізм шляхом внесення відповідних змін і передбачити розгляд такої постанови керівником ОДР протягом трьох днів [61, с. 250]. Натомість, погодження постанови в строки до трьох днів, на наш погляд, є необґрунтованим, адже важливість НСРД в оперативності їх проведення. Не поглиблюючись в дану проблематику, це питання ми більш детально проаналізуємо в наступному розділі (підрозділ 2.1).

Ю.В. Колесник у кандидатській дисертації «Слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії як криміналістичні засоби діяльності слідчого в досудовому розслідуванні» (2016 р.), досліджуючи суб'єктів, уповноважених приймати рішення про проведення НСРД, зазначив, що керівник органу досудового розслідування не названий в ч. 3 ст. 246 КПК України в числі процесуальних осіб, що мають право на прийняття рішення про проведення НСРД [70, с. 172]. Водночас Ю.В. Колесник доходить висновку, що керівник органу досудового

розслідування має право здійснювати досудове розслідування користуючись повноваженнями слідчого (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України). При цьому, він має такі ж права як і слідчий при проведенні НСРД, зокрема приймати рішення на особисте проведення або на доручення проведення негласних слідчих (розшукових) дій уповноваженим оперативним підрозділам самостійно, але для реалізації такого рішення він повинен узгодити його з прокурором або керівником органу досудового розслідування [70, с. 173]. На наш погляд, остання теза є спірною, адже КПК України передбачає НСРД, рішення щодо проведення яких може приймати слідчий, як приклад, ч. 2 ст. 264 КПК України, що буде розкрито в підрозділі 2.1.

Необхідно відмітити наукову працю О. М. Цільмак (2017 р.), в якій визначено спеціальні уміння, яким повинен володіти керівник ОДР при проведенні НСРД, а саме організація діяльності слідчих під час проведення НСРД і контроль за своєчасністю їх проведення в кримінальних провадженнях [293, с. 79–80]. На думку О. М. Цільмак, спеціальні вміння спрямовані, насамперед, на організацію та контроль керівником діяльності підпорядкованого органу досудового розслідування.

У продовження наведеному, С. С. Терещук зазначає про необхідність здійснення керівником органу досудового розслідування контролю за правильністю надання доручення слідчим при проведенні НСРД [265, с. 226]. Ця думка є цілком логічною та сприятиме підвищенню ефективності виконання доручень співробітниками оперативного підрозділу.

С. Р. Тагієв в докторській дисертації (2016 р.) у процесі комплексного дослідження інституту НСРД розглянув поняття, класифікацію, процесуальні особливості проведення НСРД та окремі питання використання їх результатів в кримінальному провадженні. Поміж іншим, С. Р. Тагієв окреслив повноваження керівника ОДР при прийнятті рішення про використання несправжніх (імітаційних) засобів та погодження прийняття рішення про виконання спеціального завдання [250, с. 112, 155, 249, 260; 251]. На зазначені обставини вказується, зокрема, в кандидатській дисертації В. В. Комашка (2016

р.) [73-75; 76, с. 84], навчальному посібнику О. В. Бишевець, Л. Г. Дунаєвської, Н. І. Клименко та ін. (2016 рік) [8, с. 228], в монографії М. В. Багрій, В. В. Луцик (2017 рік) [5, с. 49], та ін. [67, с. 19; 127; 214, с. 30]. Поряд з цим, зазначеними вище науковцями не досліджено детально повноваження та роль керівника ОДР при використанні несправжніх (імітаційних) засобів і виконанні спеціального завдання.

Окремо, на наш погляд, потрібно виділити дисертаційні дослідження, в яких розкрито керівні функції керівника слідчого підрозділу. Так, Д. М. Мірковцем (2012 р.) досліджено керівництво досудовим слідством у кримінальному процесі України [112], В. І. Фаринником (2012 р.) – здійснення начальником Головного слідчого управління МВС України процесуального контролю за розслідуванням злочинів [287], Г. М. Мамкою (2012 р.) начальник слідчого відділу розглядається як суб'єкт кримінально-процесуального доказування [105]. Поряд з цим, праці даних науковців ґрунтувалися на положення КПК України 1960 року і виключно щодо керівної функції під час розслідування злочинів.

Наступна група, яку нами буде визначено – це наукові праці вчених, в яких досліджено проблемні питання проведення НСРД слідчими органу досудового розслідування.

Так, одним із комплексних досліджень щодо реалізації повноважень слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій є кандидатська дисертація А. С. Омеляненка (2015 р.), в якій досліджено правове регулювання діяльності слідчого при проведенні НСРД, підготовка, прийняття рішення та особливості їх проведення тощо. Окремо А. С. Омеляненком визначено порядок оскарження рішення прокурора про проведення НСРД через керівника ОДР, також до суб'єктів прийняття рішення про проведення НСРД автором віднесено керівника ОДР [142-147]. Не дивлячись на те, що наукова праця розкриває особливості реалізації повноважень слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, поза увагою автора залишилися такі питання, як права слідчого при проведенні НСРД та особливості взаємодії

слідчого з співробітником оперативного підрозділу при їх проведенні, також науковець не поглиблюється в дослідження контрольних повноважень керівника ОДР за проведенням слідчим НСРД.

В дисертаційному дослідженні О. О. Кіпером (2017 р.) розкрито процесуальну самостійність слідчого як гарантію всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні [60-62]. Натомість, питання проведення слідчим слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, у т.ч. під час взаємодії з іншими суб'єктами ним не досліджувалися.

Надалі, враховуючи широкий спектр наукових праць, в яких між іншим досліджено участь слідчого при проведенні НСРД, нами буде визначено наукові праці, що розкривають напрями діяльності правоохоронного органу, у т.ч. слідчого, при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

В низці наукових публікацій досліджено процесуальний порядок звернення з клопотанням слідчим щодо проведення НСРД. В монографії Д.С. Слінька, В.І. Максимова «Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні (теорія та практика)» (2015 р.) розкрито процесуальні аспекти провадження негласних слідчих (розшукових) дій [230], у працях О. Б. Комарницької (2015 р.) [72], М. В. Корнієнка, В. М. Тertiшника (2016 р.) [79-80], С. С. Терещука (2017 р.) [264-265] –процесуальний порядок підготовки клопотання слідчим та погодження його в прокурора відповідно до ст. ст. 247–249 КПК України.

У кандидатських дисертаціях О. Є. Кравченко (2015 р.) [81-82] та В. А. Гагача (2017 р.) [25-29] досліджено повноваження прокурора під час проведення НСРД, у т.ч. розглянуто процесуальне керівництво за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій слідчим та прийняття рішення про їх проведення.

О.І. Полюхович, у кандидатській дисертації (2017 р.) розкрив організацію та здійснення судового контролю при проведенні НСРД, контроль та оцінку результатів НСРД у доказуванні тощо [161-162]. Заслуговує на увагу

пропозиція О.І. Полюховича щодо проведення слідчим НСРД у випадках до постановлення ухвали слідчого судді у кримінальних провадженнях про злочини, відомості про вчинення яких ще не внесені до ЄРДР [162, с. 13]. З наведеною позицією не можемо погодитися, оскільки оперативно-розшуковим законодавством передбачається можливість проведення у невідкладних випадках візуального спостереження за особою та установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (які відповідають відповідним НСРД, передбаченим ст.ст. 268, 269 КПК України) до постановлення ухвали слідчого судді. Натомість, актуальною є пропозиція О.І. Полюховича щодо передбачення можливості проведення слідчим НСРД, в порядку ст. 250 КПК України, за наявності лише одного з критеріїв, а не в сукупності як це передбачено законодавцем [162, с. 16]. Також, на наш погляд, необхідно навести погляд Н. О. Гольдберг, С. М. Бортник, М. В. Стащак, С. Р. Тагієв, В. В. Шендрік, які у монографічному дослідженні стверджували, що при розгляді клопотання слідчим суддею обов'язковою умовою повинна бути не участь особи, яка подає клопотання (як приклад, в порядку ст.ст. 250, 269¹ КПК України, з клопотання звертається прокурор), а слідчого або керівника ОДР, що здійснюють досудове розслідування, та є ініціаторами проведення НСРД, оскільки, саме цей суб'єкт зможе обґрунтувати необхідність проведення НСРД. З урахуванням цього, авторами пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 248 КПК України, якими передбачити обов'язкову участь слідчого у судовому засіданні з розгляду клопотання на проведення НСРД та обґрунтованості проведеної НСРД у випадках, передбачених ч. 1 ст. 250 КПК України [34, с. 99]. Наведена позиція є цілком обґрунтованою, адже саме особа, яка здійснює досудове розслідування, здатна обґрунтувати підстави проведення НСРД.

О.А. Білічак у докторській дисертації (2015 р.) [9-14; 34, с. 18] дослідила теоретично-методологічні засади проведення НСРД оперативними підрозділами СБ України та визначила поняття НСРД як дії суб'єктів органу досудового розслідування. При дослідженні взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу, автор зазначила про необхідність створення

оперативно-слідчих груп з метою оптимізації діяльності при проведенні НСРД. Поряд з цим, ми не зовсім погоджуємось із запропонованим визначенням, оскільки, правильно використовувати термін слідчо-оперативні групи, так як саме слідчий призначається керівником групи та на нього покладається обов'язок збирання доказів під час досудового розслідування. Своєю чергою, Д. А. Нескоромний, у кандидатській роботі (2015 р.) розкрив алгоритм дій слідчого при підготовці та проведенні НСРД. При цьому, безпосереднє проведення НСРД розглядається ним в контексті діяльності оперативного підрозділу за дорученням слідчого [118-122].

Л. І. Данченко у кандидатській дисертації (2015 р.) досліджено форми взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу при проведенні НСРД, зокрема визначено такі форми: процесуальна (передача протоколу, надання доручення, надання допомоги при провадженні) та організаційна (планування, обмін інформацією, координація, консультації, аналіз причин і умов, що сприяли вчиненню злочину. Також надано поняття оперативно-процесуальної дії, під якою розуміється форма діяльності уповноважених суб'єктів (оперативного працівника, слідчого), яка врегульована Кримінальним процесуальним кодексом України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», відомчими нормативно-правовими актами з метою своєчасного виявлення, припинення, забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування кримінального правопорушення і забезпечення відшкодування завданих злочином збитків державі та потерпілій особі [42-43]. Подібної думки дотримується В. Д. Берназ [7, с. 230]. Проблеми взаємодії слідчого з співробітником оперативного підрозділу під час надання доручення на проведення НСРД досліджували також О. М. Цільмак, О. О. Проценко (2014 рік) [294], Р. В. Дуброва (2016 рік) [49], В. В. Вінцук, О. Ю. Цебинога (2017 рік) [24] та інші вчені.

Надалі необхідно виділити низку робіт, в яких досліджено окремі питання діяльності слідчого при проведенні НСРД. Так, колективом авторів навчального посібника (2014 р.) [6, с. 57] при дослідженні видів негласних слідчих

(розшукових) дій визначено порядок дій слідчих під час їх проведення, як приклад, під час огляду кореспонденції рекомендується застосовувати способи та методи, що забезпечують упакування та розташування кореспонденції відповідно до оригінального упакування. Своєю чергою, Н. Я. Маньковський комплексно дослідив повноваження слідчого при проведенні виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи та злочинної організації як НСРД (2016 р.) [106-107].

У своїй кандидатській дисертації І.В. Глущенко (2015 р.) досліджує діяльність слідчих та працівників оперативних підрозділів при застосуванні спостереження за особою, річчю або місцем при виявленні або розслідуванні кримінальних правопорушень. Серед положень дослідження окремої уваги заслуговують висновки автора щодо порядку взаємодії слідчого із співробітником оперативного підрозділу під час спостереження за особою, річчю або місцем [33; 34, с. 19–20]. Питання проведення окремих видів НСРД розкрито також в кандидатських дисертаціях В. В. Комашка (2016 р.) [73-76], Р. В. Суворової (2015 р.) [239-243]; проведення контролю за вчиненням злочину висвітлено С. С. Тарадойною (2015 р.) [254-256]; контрольовану поставку як одну з форм контролю за вчиненням злочину – А. М. Копиловим (2014 р.); накладення арешту на кореспонденцію у кримінальному провадженні України – В. В. Шумом (2014 р.) [304]. Поряд з наведеним, можна стверджувати, що окремі види НСРД до сьогодні не досліджено на рівні окремої наукової праці на монографічному рівні, зокрема, це аудіо-, відеоконтроль, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або електронних інформаційних систем, обстеження публічно недоступних місць житла чи іншого володіння особи, установлення місцезнаходження особи тощо.

Такими авторами, як А. В. Ватраль (2014 р.) [20-22], С. Р. Тагієв (2015 р.) [248], М. В. Багрій, В. В. Луцик (2017 р.) [5] та ін [125; 127-128] розкрито процесуальну та практичну складову при використанні заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів під час проведення НСРД.

Проблемні питання діяльності органів досудового розслідування досліджено такими вченими, як М. В. Багрій, В. В. Луцик [5, с. 77–90], В. Ю. Калугін [57], М. А. Погорецький [156], Н. С. Моргун [114], В. В. Нечай [124], О. І. Полюхович [161], О. С. Тарасенко [258], Д. С. Слінько, В. І. Максимов [230] тощо. Водночас необхідно відзначити докторську дисертацію Д. Б. Сергєєвої (2015 р.), в якій розкрито теоретичні, правові та практичні засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі [34, с. 18–19; 223–225] та ґрунтовно досліджено особливості використання результатів НСРД як доказів у кримінальному провадженні. Між тим, досить обґрунтованою є позиція про необхідність правового розмежування суб'єктів погодження та прийняття рішення про проведення НСРД. Проблемні питання використання результатів НСРД слідчими також досліджували Б. І. Бараненко, О. В. Бочковий, К. А. Гусєва [6, с. 220–245], С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко [94], Н. О. Марчук, В. В. Касько, Р. О. Куйбіда та ін. [109, с. 188], В. А. Колесник [67, с. 28–32], Д. Й. Никифорчук, О. С. Тарасенко, Є. В. Лизогубенко [127] тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що на сьогодні, поряд з активізацією наукового інтересу до інституту НСРД, після прийняття КПК України, проблеми реалізації повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД залишається недостатньо дослідженими. В окремих працях ці питання розкриваються лише епізодично (Є. М. Блажівський, І. М. Козьяков, В. А. Колесник та ін. (2014 р.), Д. Й. Никифорчук, К. М. Ольшевський, О. С. Тарасенко та ін. (2015 р.), О. В. Бишевець, Н. І. Клименко, Ю. В. Колесник, В. В. Комашко, С. Р. Тагієв та ін. (2016 р.), М. В. Багрій, В. В. Луцик, О. О. Кіпер, О. М. Цільмак та ін. (2017 р.)). Натомість, на сьогодні відсутній ґрунтовний аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, його участь в їх проведенні, що й підтверджує актуальність досліджуваного питання.

Проаналізовано наукові праці, в яких досліджено повноваження слідчого при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема дисертаційні дослідження А. С. Омеляненка (2015 р.) та В. А. Колесника (2016 р.), проведено аналіз досліджень, в яких розкрито напрями діяльності правоохоронного органу, у т.ч. слідчого, при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а саме під час:

- підготовки слідчим клопотання на проведення НСРД (О. Б. Комарницька, В.І. Максимов, Д.С. Слінько (2015 р.), М. В. Корнієнко, В. М. Тертишник (2016 р.), С. С. Терещук (2017 р.);

- погодження клопотання про проведення НСРД (О. Є. Кравченко (2015 р.), В. А. Гагач (2017 р.);

- прийняття рішення слідчим суддею про проведення НСРД (Н.О. Гольдберг, С.М. Бортник, О.І. Полухович, М.В. Стащак, С.Р. Тагієв, В.В. Шендрик (2017 р.);

- взаємодії слідчого зі співробітником оперативного підрозділу, у т.ч. надання та виконання доручення слідчого на проведення НСРД (В. Д. Берназ (2013 рік), Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусєва, А. М. Копилов, О. О. Проценко, О. М. Цільмак, В. В. Шум (2014 рік), О.А. Білічак, І.В. Глущенко, Л. І. Данченко, Д. А. Нескоромний, Р. В. Суворова, С. С. Тарадойн (2015 р.), Р. В. Дуброва, В. В. Комашком, Н. Я. Маньковський (2016 р.), В. В. Вінцук, О. Ю. Цебинога (2017 р.) тощо;

- використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів при проведенні НСРД (А. В. Ватраль (2014 р.), С. Р. Тагієв (2015 р.), М. В. Багрій, В. В. Луцик (2017 р.) тощо;

- використання результатів НСРД у доказуванні (М. А. Погорецький (2013 р.), В.І. Максимов, Н. С. Моргун, Д. Б. Сергєєва, Д.С. Слінько (2015 р.), В. Ю. Калугін, В. В. Нечай, О. І. Полухович (2016 р.) М. В. Багрій, В. В. Луцик, О. С. Тарасенко (2017 р.) тощо).

Регламентация повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД пройшла декілька етапів становлення, які передували їх розробці та прийняттю.

Водночас такого суб'єкта в кримінальній процесуальній діяльності впроваджено після прийняття КПК України [88], чому, на наш погляд, сприяли певні історичні процеси реформування правоохоронних органів, а також розробка та прийняття нормативно-правових актів, що діяли на території України. Доцільно розглянути правові передумови закріплення повноважень органу досудового розслідування (слідчих підрозділів) щодо використання негласних засобів в кримінальному процесі.

На сьогодні досить ґрунтовно становлення інституту НСРД досліджено такими вченими, як М. М. Денисенко [46], Д.Б. Сергєєва [225], С. Р. Тагієв [247; 250]. Так, М. М. Денисенко виділив етапи становлення системи нормативного регулювання НСРД [46, с. 321-322], Д.Б. Сергєєва дослідила становлення правових передумов використання результатів НСРД [225], С. Р. Тагієв запропонував періодизацію інституту НСРД з урахування оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства [247, с. 295].

Поряд з наведеним, в цих працях відсутній ґрунтовний аналіз положень, які б передбачали використання негласних засобів під час досудового розслідування (слідства), зокрема, керівника ОДР при проведенні НСРД (у т.ч. керівника слідчого підрозділу під час використання «негласних засобів» збирання доказів.

Враховуючи наведене, вважаємо за доцільне дослідити окремі питання історичних передумов повноважень керівника (начальника) органу досудового розслідування щодо використання «негласних засобів» під час розслідування злочинів.

Першим нормативним актом, який закріплював здобуття відомостей в таємний спосіб в кримінальному процесі, є Статут кримінального судочинства 1864 р. [245]. За Статутом кримінального судочинства встановлення обставин вчинення злочину поділялося на три частини: дізнання, до якого включалося й таємне поліцейське розвідування (розшук), попереднє слідство й слідство

остаточне (судове) [160, с. 17]. Тобто Статут закріплював орган попереднього слідства, який здійснював збір першочергових доказів по справі.

Одним із таких підрозділів, відповідно до «Правил дій чинів», був корпус жандармів, який було реформовано в «орган досудового дослідження протиправних дій» [160, с. 22]. Дані суб'єкти мали право проводити такі дії, як огляд та виїмка поштової і телеграфної кореспонденції (ст.ст. 368¹, 1035¹¹ Статуту кримінального судочинства) [225, с. 216]. Рішення про огляд та виїмку поштової і телеграфної кореспонденції приймалося за пропозицією прокурора судовим слідчим. Після прийняття відповідного рішення судовий слідчий самостійно доручав проведення таких дій або робив це через прокурора, який здійснював нагляд за слідством (ст.ст. 1037, 1037¹ Статуту) [46, с. 318; 160, с. 23].

Варто зазначити, що з початком судової реформи 1860 р. було прийнято рішення вивести слідчі органи зі складу поліції (окрім жандармської служби) і передати їх в організаційну структуру судів, у яких відповідно було введено посади судових слідчих [54]. Утім, повноваження даних суб'єктів дещо обмежувалися в порівнянні з тими, які мали слідчі поліції під час збирання доказів, зокрема, це відсутність самостійно проводити процесуальні дії.

Статутом кримінального судочинства утверджувалось негласне письмове попереднє розслідування, в якому як обвинувачем, так і захисником виступав слідчий [104, с. 16]. Так, однією з перших слідчих дій, що проводилася приховано, була перлюстрація кореспонденції, яка докладно регламентувалася Статутом кримінального судочинства (ст.ст. 386¹, 1035¹¹, 1037, 1089⁴) [160, с. 24; 52; 116; 150; 288; 295; 309]. Дана слідча дія проводилася за рішенням окружних судів, слідчих, міністра внутрішніх справ і юстиції [137] й передбачала в разі необхідності огляд, виїмку поштової або телеграфної кореспонденції здійснювати за погодженням особи, яка проводить дізнання, з особою, що здійснює прокурорський нагляд [160, с. 25; 51]. Як бачимо, Статутом [245] передбачалася можливість проведення таких слідчих дій за погодженням з прокурором без подальшого звернення до суду.

Отже, Статутом кримінального судочинства та іншими нормативними актами другої половини XIX – початку XX століття вперше на законодавчому рівні закріплювалися такі слідчі, дії як огляд, виїмка поштової або телеграфної кореспонденції, які проводилися уповноваженими особами під час попереднього слідства. Ця дія мала «негласний характер», проводилася на підставі рішення судового слідчого, постановленого за зверненням прокурора, а у виключних випадках – за погодженням з прокурором. Водночас керівник підрозділів жандармерії, поліції мав виключно організаційно-розпорядчі повноваження, відповідно, здійсненням розслідування та процесуальних дій ці суб'єкти не наділялися.

Надалі, прийнятим у 1922 р. КПК Української РСР (ч. 5 ст. 23) [44; 54] було закріплено посади слідчих, які мали право самостійно проводити виїмку поштово-телеграфної кореспонденції, на підставі дозволу прокурора (ст. ст. 189–191 КПК Української РСР 1922 р. [278] та ст. ст. 184–185 КПК Української РСР 1927 р. [279]).

Отже, кримінальне процесуальне законодавство за КПК Української РСР 1922 та 1927 рр. закріплювало право слідчого органу попереднього слідства здійснювати приховано виїмку поштово-телеграфної кореспонденції на підставі рішення прокурора. Натомість, процесуальне законодавство не передбачало участі керівника органу попереднього слідства у прийнятті процесуальних рішень під час розслідування, у т.ч. не визначалися його повноваження під час здійснення контролю за діяльністю слідчого та проведення ним процесуальних дій.

Наступним вагомим кроком у реформуванні кримінального судочинства 1958 р. [138] стало розроблення та прийняття КПК Української РСР 1960 р., який містив положення щодо повноважень слідчого. В цьому нормативно-правовому акті частково відображалися положення щодо накладення арешту на кореспонденцію і виїмка її в поштово-телеграфних установах на підставі постанови суду за поданням слідчого (ст. 187). В подальшому, 21 червня 2001 р. в КПК України 1960 р. було внесено зміни до ст. 187 «Накладення

арешту на кореспонденцію і зняття інформації з каналів зв'язку» та доповнено ст. 187-1 «Огляд і виїмка кореспонденції та дослідження інформації, знятої з каналів зв'язку», якою передбачався огляд та виїмка кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку та дослідження цієї інформації [166].

Відмітимо, що перша редакція КПК України 1960 р. не містила такого суб'єкта кримінальної процесуальної діяльності, як керівник слідчого підрозділу (на сьогодні – керівник органу досудового розслідування). Проте, 18 січня 1966 р. Кодекс було доповнено ст. 114-1 «Повноваження начальника слідчого відділу», яка, зокрема, містила такі повноваження начальника слідчого відділу, як: здійснення контролю за своєчасністю дій слідчих по розкриттю злочинів і запобіганню їм, вжиття заходів до найбільш повного, всебічного та об'єктивного провадження попереднього слідства в кримінальних справах; перевірка кримінальних справ, надання вказівок слідчому про провадження попереднього слідства, про притягнення як обвинуваченого, про кваліфікацію злочину та обсяг обвинувачення, про направлення справи, про провадження окремих слідчих дій, передавати справу від одного слідчого іншому, доручати розслідування справи декільком слідчим, а також брати участь у провадженні попереднього слідства та особисто провадити попереднє слідство, користуючись при цьому повноваженнями слідчого (ст. 114-1 КПК України 1960 р.) [92].

Отже, з огляду на викладене вище можемо стверджувати, що на законодавчому рівні вперше було закріплено повноваження начальника слідчого відділу, який поміж іншого мав право як керівник слідчого відділу:

надавати вказівки слідчому про проведення слідчих дій, у т.ч. накладення арешту і виїмку кореспонденції у поштово-телеграфних установах; передавати справу іншому слідчому, у т.ч. проведення слідчих дій;

користуючись правами слідчого ініціювати (звертатися з поданням), проводити (за результатами складати протокол) і приймати рішення (виносити постанову) про припинення накладення арешту і виїмку кореспонденції у поштово-телеграфних установах; використовувати результати, отримані під час

накладення арешту і виїмки кореспонденції у поштово-телеграфних установах, як докази по провадженню; давати доручення і вказівки органам дізнання про провадження розшукових та слідчих дій, у т.ч. проводити слідчі дії, передбачені ст.ст. 187-187-1 КПК України 1960 р., а саме огляд, виїмку кореспонденції та зняття інформації з каналів зв'язку.

Якщо основні повноваження керівника слідчого відділу фактично дублюються із закріпленими на сьогодні повноваженнями керівника органу досудового розслідування, то актуальним, на наш погляд, є право керівника слідчого підрозділу під час виконання повноважень слідчого надавати вказівки чи доручення на проведення слідчих (розшукових) дій. За цих умов співробітник оперативного підрозділу самостійно визначав, які заходи доцільно провести з урахуванням обставин справи. Як правило, надання таких вказівок практикувалося в усній формі керівником слідчого відділу органу дізнання (оперативному підрозділу), під час наради або заслуховування щодо резонансного, тяжкого чи особливо тяжкого злочину, про необхідність проведення розшукових дій по конкретному провадженню (на цьому факті акцентують увагу 91,3 % опитаних респондентів (Додаток Б).

Наразі право надавати співробітнику оперативного підрозділу проведення заходів є дієвим засобом забезпечення ефективного проведення НСРД. Адже, майже кожна НСРД проводиться із застосуванням заходів, які є в розпорядженні оперативного підрозділу, як приклад, оперативне опитування, наведення довідок тощо.

Отже, начальник слідчого відділу, виходячи з повноважень, передбачених ст. 114-1 КПК України 1960 р., був наділений правом надавати вказівку та доручати проведення огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку – слідчому або ініціювати проведення цих процесуальних дії під час виконання повноважень слідчого. Також керівник слідчого підрозділу мав право надати вказівку оперативному підрозділу здійснити заходи, у т.ч. з метою забезпечення проведення слідчих дій «прихованого характеру», як приклад, встановити номер телефону для проведення зняття інформації з каналів зв'язку.

Наступним вагомим кроком у кримінальній процесуальній діяльності стало розроблення та прийняття Кримінального процесуального кодексу України [88]. На наш погляд, впровадженню негласних засобів в КПК України сприяло також закріплення в «Основах кримінального судочинства ...» таких слідчих дій, як прослуховування телефонних, інших переговорів, використання аудіо-, відеофіксації та складання за їх результатами протоколів (ст. 35-1) [131; 138]; наявність проблемних питань використання у доказуванні результатів проведення оперативно-розшукових заходів, отриманих відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [179]; концепція реформування системи кримінальної юстиції [183].

Як вірно зазначили О. Маркєєва, О. Котелянець, О. Їжак, зміни до Кримінально-процесуального кодексу УРСР, які приймалися за роки незалежності України, значно нівелювали його радянську спрямованість, однак не змінили суть. Тому мова повинна йти про прийняття саме нового за змістом Кримінально-процесуального кодексу України [108, с. 6]. У продовження цього, кримінальна процесуальна діяльність здійснювала пошук нових шляхів здобуття доказів і закріплення їх процесуальним шляхом, а з розвитком інформаційних технологій це стало повсякденно актуальним.

Хоча прийняттю КПК України передували негативні відгуки щодо його змісту, сутності загалом, зокрема як зазначається у Висновку Головного науково-експертного управління на проект КПК України: «поєднання оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної функцій у розслідуванні кримінальної справи у даний час є не тільки неприродним, а й небезпечним» [23]. Водночас впровадження інституту НСРД в кримінальну процесуальну діяльність органів досудового розслідування надає можливість окреслити головні позитивні тенденції: запровадження міжнародних стандартів у сфері НСРД, участь міжнародних експертів в розробці відповідного вітчизняного законодавства; урахування практики міжнародних судових установ, зокрема, Європейського суду з прав людини, при проведенні НСРД та

використанні їх результатів; спеціальне нормативне регулювання процесуального закріплення результатів НСРД [46, с. 322].

Враховуючи предмет нашого дослідження, зазначимо, що в КПК України закріплено:

суб'єкт, який є керівником органу досудового розслідування, зокрема це начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень (п. 8 ч. 1 ст. 3);

повноваження керівника ОДР (ч. 2 ст. 39): визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування, а у випадках здійснення досудового розслідування слідчою групою – визначати старшого слідчої групи, який керуватиме діями інших слідчих; відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування вмотивованою постановою за ініціативою прокурора або з власної ініціативи з наступним повідомленням прокурора та призначати іншого слідчого за наявності підстав, передбачених КПК України, для його відводу або у разі неефективного досудового розслідування; ознайомлюватися з матеріалами досудового розслідування, давати слідчому письмові вказівки (у т.ч. на проведення НСРД), які не можуть суперечити рішенням та вказівкам прокурора; вживати заходів щодо усунення порушень вимог законодавства у випадку їх допущення слідчим; погоджувати проведення слідчих (розшукових) дій та продовжувати строк їх проведення у випадках, передбачених КПК України; здійснювати досудове розслідування, користуючись при цьому повноваженнями слідчого; здійснювати інші повноваження, передбачені КПК України [88] (більш детально дане питання буде досліджено в підрозділі 2.1).

Підсумовуючи наведене, враховуючи передумови законодавчого закріплення права керівника органу розслідування використовувати негласні засоби в кримінальному процесі, можна виділити такі етапи:

перший, з 1864 р. по 1966 р. (дія на території сучасної України Статуту кримінального судочинства 1864 р., КПК Української РСР 1922 та 1927 рр., КПК України 1960 р. та інших нормативних актів). Даний етап характеризується: унормуванням кримінальної процесуальної діяльності, виділенням такого суб'єкта, як підрозділи попереднього слідства, який наділявся повноваженнями проводити в межах розслідування здійснення такої «таємної дії», як огляд, виїмка поштової або телеграфної кореспонденції (за Статутом кримінального судочинства); закріплення в процесуальному Законі такого суб'єкта, як слідчий органу попереднього слідства, та надання йому права здійснювати приховано слідчу дію – виїмка поштово-телеграфної кореспонденції, на підставі рішення прокурора (за КПК Української РСР 1922 та 1927 рр.); закріплення права слідчого самостійно або за його дорученням органом дізнання (оперативним підрозділом) проводити арешт кореспонденції, її виїмка в поштово-телеграфних установах як слідчої дії (за КПК України 1960 р.);

другий, з 1966 р. по 2012 р. (дія на території України КПК України 1960 р. в редакції від 18 січня 1966 р. та інших нормативних актів). Даний етап характеризується введенням до процесуального закону такого суб'єкта, як начальника слідчого відділу, який був уповноважений: надати вказівку та доручити проведення огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку – слідчому або ініціювати проведення цих процесуальних дій під час виконання повноважень слідчого; надати вказівку оперативному підрозділу здійснювати заходи з метою забезпечення проведення слідчих дій тощо;

третій, з 2012 р. по теперішній час. Сучасний стан характеризується розробкою та прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, закріпленням інституту НСРД, наданням права керівнику органу досудового

розслідування надавати письмові вказівки слідчому проводити НСРД, а під час виконання повноважень слідчого – прийняттям рішення про їх проведення, проведення, доручення проведення, залучення інших осіб до їх проведення тощо.

Отже, у підрозділі нами визначено, що на сьогодні, поряд з активізацією наукового інтересу до інституту НСРД, після прийняття КПК України, питання реалізації повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД залишається недостатньо дослідженим.

В окремих наукових роботах досліджено повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД. Такі, як приклад, погодження продовження проведення НСРД (ч. 5 ст. 246 КПК України), погодження постанови на проведення виконання спеціального завдання (ч. 2 ст. 272 КПК України), прийняття рішення про використання засобів при проведенні НСРД (ч. 1 ст. 273 КПК України).

Проаналізовано наукові праці, в яких досліджено повноваження слідчого при проведенні НСРД та напрями діяльності правоохоронного органу, у т.ч. слідчого, при їх проведенні.

У процесі дослідження історичних передумов становлення інституту керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД визначено такі етапи: перший – характеризується унормуванням кримінальної процесуальної діяльності, виділенням такого органу, як підрозділ попереднього слідства, який наділявся повноваженнями щодо проведення «приховано» процесуальних дій; другий – передбачає закріплення в кримінальному процесуальному законодавстві нового суб'єкта – начальника слідчого відділу, який був уповноважений надавати вказівки слідчому та доручати проведення огляду і виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку тощо; третій (сучасний) – розробка та прийняття КПК України, закріплення інституту НСРД, наділення керівника органу досудового розслідування окремим правом при проведенні НСРД тощо.

1.2 Зарубіжний досвід регламентації повноважень керівника органу досудового розслідування при застосуванні негласних засобів здійснення досудового розслідування

Розвиток міждержавних економічних зв'язків, інтернаціоналізація злочинності, екстериторіальний характер діяльності терористичних груп змушують правоохоронні органи різних країн здійснювати пошук найбільш дієвих механізмів співробітництва у сфері оперативно-розшукової діяльності, що обумовлює необхідність уніфікації відповідного законодавства [46, с. 322].

Інститут НСРД широко використовується у низці зарубіжних країн, де функції оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування здійснює одна й та ж посадова особа – офіцер поліції, агент, детектив тощо. Зважаючи на це, така особа безпосередньо застосовує як гласні, так і негласні засоби пізнання події злочину [218, с. 284; 155, с. 56-57], за виключенням тих, які потребують спеціальних знань і навиків, і які, у зв'язку з цим, проводяться спеціальними суб'єктами [261, с. 57].

Розробці та прийняттю Кримінального процесуального кодексу України передувало аналіз зарубіжного досвіду окремих інститутів, закріплених кримінальним процесуальним законодавством зарубіжних країн. Не оспорюючи залишився й інститут НСРД. Адже, закріплення Законом України «Оперативно-розшукову діяльність» та окремими нормами КПК України 1960 р. (огляд і виїмка кореспонденції та контроль телефонних розмов) було недостатньо для реабілітації тотальних радянських методів здобуття відомостей приховуваними «негласними засобами» і використання їх в доказуванні. Отже, перед законодавцями й практиками стояло питання реалізації, виведення та закріплення «таємної діяльності» правоохоронних органів безпосередньо в кримінальному процесуальному законодавстві, яке надало б можливість здобувати докази процесуальним шляхом і використовувати отримані відомості в доказуванні. Водночас запровадження даного інституту передбачало, що саме

орган досудового розслідування здобуватиме докази на стадії досудового розслідування як гласними, так і негласними засобами.

Передусім, це покликане надати право слідчому (детективу) як суб'єкту кримінальної процесуальності отримувати, перевіряти, використовувати докази шляхом здійснення гласної та негласної діяльності під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. По-друге, інститут оперативно-розшукової діяльності потребував певного переформатування, переходу від «радянських», «таємних» методів здобуття відомостей про злочин. Адже, закріплений Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відомчими актами порядок здобуття відомостей щодо протиправної діяльності окремих осіб усе частіше судом визнавався недопустимим доказом. Причинами цього, на думку автора, стала відсутність законодавчого закріплення переліку ОРЗ, процесуального порядку проведення та використання у доказуванні.

В низці країн (США, Італія, Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина тощо) під час здобуття відомостей «прихованого» характеру використовується термін «негласне розслідування». Дана термінологія почала використовуватися й в країнах колишнього СРСР, у т.ч. в Україні. Цей термін передбачає проведення «прихованих», «негласних», «таємних» кримінально-процесуальних дій в межах розслідування злочинів уповноваженими органами на підставі вмотивованого рішення, а здобуті результати використовують в доказуванні на рівні з гласними (відкритими).

Ефективність використання поліцейським (детективом, агентом) у кримінально-процесуальній діяльності негласних засобів підтверджена правоохоронними відомствами багатьох зарубіжних країн, таких як: Республіка Аргентина, Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Бразилія, Великобританія, Португалія, Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, у т.ч. країни пострадянського простору: Республіка Грузія, Латвійська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Казахстан тощо. І як вірно зауважено, безперечним досягненням КПК України є прийняття усталених стандартів роботи правоохоронних органів країн розвинутої

демократії, серед яких США, Великобританія, ФРН, де досудове розслідування злочинів здійснюється із використанням гласних і негласних методів роботи, а процесуалізація оперативно-розшукової діяльності, своєю чергою, є наслідком пошуків законодавчого вирішення проблем розбудови ефективного механізму протидії злочинності [228, с. 22].

Поряд з цим, перші роки застосування інституту НСРД у практичній діяльності показали певні проблеми, зокрема низьку результативність використання результатів НСРД в доказуванні. Як приклад, за матеріалами НП України (МВС України), у 2013 р. постановлено 77 210 процесуальних рішень на проведення НСРД, з них 36,8 % випадках (28 382) результати НСРД передано до органу досудового розслідування, у 2014 р. – 69 972 (45,8 %), у 2015 р. (49,2 %), у 2016 р. – 51 141 (37,7 %), у 2017 р. – 65 428 (42,6 %) (Додаток А). Це, своєю чергою, ставить питання актуальності дослідження зарубіжного досвіду отримання доказів негласними засобами під час розслідування злочинів.

Отже, з метою виокремлення позитивного досвіду зарубіжних країн і визначення окремих позитивних складових законодавчих положень цих країн, які доцільно запровадити в українське законодавство, нами буде досліджено порядок участі керівника органу розслідування під час «негласного розслідування» (використання негласних методів, засобів). Термін «керівник органу розслідування» використано в зв'язку з тим, що в більшості країн, крім пострадянських країн, окремі повноваження керівника органу досудового розслідування виконують керівник органу поліції, підрозділу детективів, керівник кримінальної поліції тощо. Також у процесі дослідження нами буде проведено аналіз кримінального процесуального законодавства окремих країн:

– Південної та Північної Америки (Аргентинська Республіка, Федеративна Республіка Бразилія, Сполучені Штати Америки), оскільки їхнє законодавство закріплює досить широкі повноваження керівника підрозділу поліції (кримінальної поліції) під час здійснення «негласного розслідування»;

– Європейського Союзу (Австрія, Великобританія, Португалія, Федеративна Республіка Німеччина, Чеська Республіка, Французька Республіка), оскільки законодавство вказаних країн має тривалий шлях реформування та впровадження негласних засобів у кримінальний процес, при цьому можна виокремити провідну роль керівника поліції, що здійснює розслідування у даній діяльності;

– пострадянського простору, в яких керівник слідчого підрозділу уповноважений організувати, здійснювати контроль щодо застосування негласних засобів у розслідуванні (Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Російська Федерація, Республіка Грузія, Латвійська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка).

Так, передусім, нами буде досліджено кримінальне процесуальне законодавство Аргентинської Республіки, Федеративної Республіки Бразилія, Сполучених Штатів Америки. Відмітимо, що в цих країнах окремі повноваження керівника органу досудового розслідування виконує керівник органу поліції, підрозділу детективів, а частково такі повноваження надано прокурору.

В Аргентинській Республіці кримінальним процесуальним законодавством [315-316] передбачено, що розслідування здійснює суд при безпосередній участі прокурора, а органи поліції, як приклад, здійснюють попереднє розслідування, тобто першочергове встановлення обставин вчинення злочину. За цих умов, суд може надавати накази на проведення процесуальних дій поліцією, прокуратурою, здійснюючи при цьому контроль за розслідуванням всіх юрисдикційних рішень, які повинні бути прийняті на підготовчій стадії (ст. 55). Прокуратура, як і поліція, теж наділена повноваженнями почати та здійснювати розслідування, якщо виникає при цьому необхідність, а керівник органу поліції уповноважений здійснювати керівництво за підрозділом поліції (ст. 213) [315]. Розслідування злочинів здійснюється поліцією. Керівник поліції з розслідування злочинів

уповноважений координувати діяльність підлеглих поліцейських під час розслідування злочинів [322-323]. Що ж стосується формування доказової бази під час розслідування, то це право належить прокурору та суду.

Водночас Кодексом про кримінальні процедури Республіки Аргентина закріплено порядок перехоплення кореспонденції на підставі наказу суду, яка належить обвинуваченому, без його відома, огляд і вилучення цієї кореспонденції суддею (ст. 228) та втручання в телефонний зв'язок (ст. 229). Також передбачено заборону на огляд кореспонденції, а в невідкладних випадках співробітники поліції можуть здійснити огляд (відкриття) кореспонденції, без наказу суду (безпосередньої участі суду), якщо є на те обґрунтовані підстави, з подальшим повідомленням про це суд (ст. 298). Тобто, співробітник поліції, за наявності обґрунтованих підстав, має право прийняти рішення та оглянути (відкрити) кореспонденцію з подальшим інформуванням про це суд [316]. За цих умов, керівник поліції з розслідування злочинів забезпечує законність прийнятого рішення та дотримання прав особи, права якого тимчасово порушені.

В Федеративній Республіці Бразилія кримінально-процесуальна діяльність регламентується КПК Федеративної Республіки Бразилія 1941 року [314]. Відмітимо, що КПК Федеративної Республіки Бразилія передбачає процес розслідування виключно під час збирання первинних відомостей про злочин, з подальшою передачею відповідних матеріалів до суду, який безпосередньо й здійснює процесуальні дії по справі. Поряд з цим, керівник федеральної поліції забезпечує своєчасність і повноту виконання підпорядкованими йому поліцейськими, процесуальних дій з метою проведення попереднього розслідування, а також виконання доручень прокурора, суду [333].

Процедура здобуття відомостей «негласними засобами» за законодавством Бразилії передбачена різними нормативно-правовими актами. Так, в ст. 13 В КПК Федеративної Республіки Бразилія передбачено, що у разі необхідності попередження і судового розслідування злочинів, співробітник

поліції може звернутися до компанії з надання телекомунікаційних послуг отримати дані про місцезнаходження технічного засобу, який належить потерпілому або підозрюваному, без розшифровки змісту повідомлень. За цих умов, співробітник поліції, після надання запиту про місцезнаходження технічного засобу, звертається до суду протягом 12 год з необхідністю проведення таких дій на підставі рішення суду [314].

Законом Федеративної Республіки Бразилія про злочинні організації, визначено, що з метою гарантування повноти, ефективності проведення слідчих дій, керівником уповноваженого органу, яким здійснюється розслідування злочинів, може прийняти рішення про здійснення таємного розслідування (ст. 23). Також на будь-якому етапі кримінального переслідування допускаються наступні способи отримання доказів: доступ до записів телефонних і телекомунікаційних викликів, кадастрових даних, що містяться в державних або приватних базах даних, та інша інформація; перехоплення телефонного і телекомунікаційного зв'язку відповідно до законодавства (така інформація зберігається протягом 5 років (ст. 17); використання спеціальних технічних засобів під час розслідування (ст. 30) [326]. Зокрема, Законом Федеративної Республіки Бразилія про телефонні розмови передбачається процедура перехоплення телефонних розмов на підставі закріплених положень в КПК Федеративної Республіки Бразилія, виключенням може бути лише випадки коли прослуховування здійснюється арештованих осіб або осіб, які знаходяться в місцях позбавлення волі, якщо розмова здійснюється за допомогою технічних засобів, що належать відповідній установі [319]. За таких умов, рішення про перехоплення телефонних розмов здійснюється за рішенням керівника місць позбавлення волі.

Окремо звернемо увагу на положення Закону Федеративної Республіки Бразилія «Про злочинні організації» щодо використання доказів, здобутих агентом поліції. Так, розділом III цього Закону закріплено особливості проникнення агента в злочинні групи, зокрема передбачається: впровадження

агента на підставі рішення суду (таке рішення приймається протягом 24 год), якщо іншими доступними засобами отримати відомості неможливо; прокурор може в будь-який час запросити звіт про впровадження (ст. 10); операція може бути негайно припинена в разі загрози розшифровки агента, з подальшим повідомленням прокурора та суду (ст. 12); доказування не повинно ґрунтуватися виключно на свідчення агента (ст. 14). Під час такого впровадження агента координація дій поліцейського та агента здійснюється керівником поліції при проведенні «таємного розслідування» (ст. 13) [326]. Тобто керівник федеральної поліції, уповноваженої на проведення розслідування злочинів, здійснює певну організацію дій поліцейського та агента під час здобуття негласними засобами відомостей при розслідуванні злочинів.

Законом Федеративної Республіки Бразилія про спеціальний захист потерпілих та свідків, передбачено зміну анкетних даних особи, у т.ч. місця проживання, на підставі рішення керівника ради відділку поліції (ст. 6), яким здійснюється розслідування, з подальшим зверненням через прокурора до суду (ст.ст. 8 та 9) [320]. Також, передбачено, що директор з розслідування та боротьби з організованою злочинністю несе відповідальність за сприяння здійсненню заходів, дій та операцій на підслідній йому території, приймає рішення про переслідування за вчинення злочинів (ст. 38) [334]. Відповідно, директор з розслідування та боротьби з організованою злочинністю як керівник органу, яким здійснюється розслідування, вживає всіх необхідних заходів, у т.ч. з використанням негласних засобів, спрямованих на встановлення обставин злочину.

Сполучені Штати Америки характеризуються досить складним правовим регулюванням здійснення розслідування загалом, у т.ч. використання негласних засобів. Це зумовлено широким колом загально-державних актів та окремими нормами в кожному Штаті. Так, у США керівник правоохоронного органу, що здійснює розслідування, несе відповідальність за діяльність підрозділу в цілому й організацію проведення операцій. Він координує та спрямовує діяльність структурних одиниць і керує ними [244, с. 307]. Рішення про проведення

процесуальний дій, що тимчасово обмежують конституційні права особи, проводяться за рішенням суду. В окремих випадках, особливо це стосується злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю, таке рішення може бути ухвалене прокурором в усній формі з подальшим направленням матеріалів до суду, що підтверджують необхідність проведення цих дій. Також, за законодавством США передбачається, що на стадії попереднього розслідування заходи, що не пов'язані з втручанням у приватне спілкування, можуть проводитися за рішенням керівника поліції як керівника органу, яким здійснюється попереднє розслідування. Як приклад, такою дією може бути спостереження у публічно доступних місцях (у т.ч. з використанням технічних засобів) [152, с. 137].

Як бачимо, за законодавством Республіки Аргентина, Федеративної Республіки Бразилія та США, повноваження керівника ОДР виконує керівник підрозділу поліції, який уповноважений координувати діяльність підпорядкованих йому поліцейських щодо застосування негласних засобів під час попереднього розслідування, у т.ч. приймати рішення про: здійснення таємного розслідування з метою ефективного збирання доказів; зміну даних особи; координацію дій поліцейського агента; сприяння проведенню спеціальних заходів, дій та операцій, керівник підрозділу поліції також забезпечує своєчасне виконання поліцейським рішень прокурора, суду щодо проведення процесуальних дій із застосуванням негласних засобів.

Надалі, на наш погляд, потрібно провести аналіз кримінального процесуального законодавства країн Європейського Союзу (Австрія, Великобританія, Португалія, Федеративна Республіка Німеччина, Чеська Республіка, Французька Республіка) щодо повноважень керівника органу поліції, яким у розслідуванні застосовуються негласні засоби.

Характерною особливістю британської поліцейської системи є також і те, що всі працівники британської поліції (від констебля і вище) наділені відповідними правами розслідування злочинів [244, с. 308]. Правила поліцейського розслідування не знають такого розмежування, як слідчі дії та

оперативно-розшукові заходи (у Великобританії використовується такий термін, як «секретні докази»), тому особливих правил використання результатів негласних заходів поліції в подальшому доведенні не існує [291]. Керівник підрозділу кримінальної поліції забезпечує законність прийнятих рішень щодо використання негласних заходів поліцейськими під час розслідувань. Також процесуальним законодавством Великобританії передбачено здійснення огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з телефону, електронної пошти, комп'ютера на підставі постанови Міністра внутрішніх справ, подібна процедура закріплена й у КПК Французької Республіки [317; 328; 337], якому підпорядковані підрозділи кримінальної поліції, що здійснюють розслідування. Таким чином, передбачено порядок ініціювання прийняття такого рішення керівником кримінальної поліції. Законність винесення рішення Міністром внутрішніх справ може бути переглянуто судом, навіть після того як проведено відповідні дії.

За Кодексом кримінальних процедур Португалії, прослуховування може проводитись за поданням кримінальної поліції, погодженим у прокурора та санкціонованим судом (ст. 187), а на керівника підрозділу поліції покладено обов'язок здійснення контролю за виконанням рішення суду [313]. Таке рішення приймається у провадженнях про злочини, за вчинення яких передбачено покарання у виді позбавлення волі від трьох років [330]. За цих умов, в кримінальній та судовій поліції Португалії передбачено спеціальні приміщення із захищеним комп'ютерним обладнанням, на яке направляються телефонні записи. Відповідно, уповноважена особа, яка є ініціатором прослуховування, опрацьовує цю інформацію, а також може здійснити запис на відповідний носій інформації.

В даному контексті дієвими є положення Закону Португалії «Про кіберзлочинність», яким передбачається, що без попереднього дозволу судового органу, комп'ютерні дані можуть бути отримані за рішенням керівника кримінальної поліції, якщо: особа, яка має доступ до цих даних або здійснює їх контроль, надала такий доступ з відповідним документальним

підтвердженням; у випадках тероризму, насильницької чи високоорганізованої злочинності, коли є загроза життю або здоров'ю будь-якої особи (п. 3 ст. 15); в разі небезпеки знищення даних, що містяться в комп'ютері (ст. 16). Таке вилучення даних підлягає судовому дослідженню протягом 72 год, після завершення отримання комп'ютерних даних [327]. Схожа процедура закріплена КПК Французької Республіки. Так, Законом № 2001–1062 від 15 листопада 2001 року передбачено, що в межах розслідування тяжких злочинів, на вимогу працівника поліції, громадські організації або приватні юридичні особи повинні надавати будь-яку корисну для встановлення істини інформацію, якщо вона зберігається в одному або декількох комп'ютерах або в базі даних, що перебуває в їх підпорядкуванні, якщо ця інформація не наділена грифом секретності [5, с. 277].

Враховуючи, що процес збирання доказів за законодавством Португалії здійснюється судом, то розслідування злочинів кримінальною поліцією здійснюється під керівництвом судового органу і полягає в безпосередньому наданні вказівок про проведення процесуальних дій [332], у т.ч. з використанням негласних засобів.

Отже, за законодавством Португалії, рішення про використання негласних засобів у розслідуванні приймається судом, проте, у випадках отримання комп'ютерних даних – приймається керівником кримінальної поліції, а отримані відомості передаються суду для дослідження. Щодо КПК України, таку інформацію можна отримати під час проведення:

– НСРД, передбаченої ч. 2 ст. 264 України, яка проводиться за, рішенням слідчого, керівника ОДР, який користується повноваженнями слідчого, чи прокурора, зокрема, шляхом моніторингу мережі Інтернет, соціальної сторінки, форумів, блогів, що знаходиться у вільному доступі;

– тимчасового доступу до речей та документів, передбаченого ст.ст. 159–164 КПК України, що проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого суду. Цей захід передбачає отримання у провайдера надання

телекомунікаційних послуг інформації про IP-адресу користувача, юридичну адресу, дані користувача тощо.

З урахуванням наведеного, вважаємо за доцільне доповнити ч. 2 ст. 264 КПК України абзацом такого змісту: «У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням вчинення злочинів проти особи, держави, громадського порядку за рішенням керівника органу досудового розслідування може бути здобута інформація у провайдера надання телекомунікаційних послуг. Провайдер надання телекомунікаційних послуг зобов'язаний сприяти в наданні відомостей про IP-адресу користувача, його юридичну адресу та вжити заходів по тимчасовому блокуванню інформації, в строки до 72 год, що містить відомості про підбурювання до вчинення злочину. Рішення про здобуття інформації у провайдера надання телекомунікаційних послуг оформляється постановою, з подальшим інформуванням протягом 24 год прокурора про обставини прийняття такого рішення, який за наявності обґрунтованих підстав протягом 48 год з моменту прийняття такого рішення, звертається до слідчого судді, який розглядає його відповідно до положень ст.ст. 247–249 цього Кодексу».

На наш погляд, дана дія ефективна у випадках закликів до вчинення терористичного акту, вбивства, доведення до самогубства тощо. Відповідно, виникає оперативна необхідність встановлення місцезнаходження особи, яка розповсюджує таку інформацію, та блокування її з метою недопущення доступу до неї інших осіб, у т.ч. для збереження як доказу протиправної діяльності.

Кримінальним процесуальним кодексом ФРН передбачено окремий розділ проведення «заходів без відома особи, стосовно якої вони проводяться» (100 с) [280]. Ці дії проводяться за постановою суду, постановленої за клопотанням прокурора, в якому вказується особа, уповноважена виконувати таке рішення, а у невідкладних випадках таке рішення може прийняти прокурор з подальшим повідомленням про таке рішення суду протягом 72 год. У порівнянні зі ст.ст. 86–87 КПК Чеської

Республіки такий строк обмежується 24 год [331]. Такий же строк передбачений ст. 250 КПК України.

На наш погляд, передбачення строку впродовж 72 год. в КПК України є більш вдалим, оскільки негласні дії проводяться у випадках запобігання злочину або невідкладно після вчинення злочину. Відповідно, основні зусилля слідчого, керівника ОДР, прокурора, співробітника оперативного підрозділу повинні бути спрямовані на встановлення та затримання осіб, причетних до його вчинення, а не дотримання процесуального порядку проведення цих процесуальних дій. З урахування даної процедури, на практиці (на що вказують 65,3 % опитаних керівників ОДР та 68,8 % слідчих (Додаток Б) склалася певна практика проведення НСРД у порядку, передбаченому ст. 250 КПК України, зокрема, після прийняття відповідного рішення слідчим та/або співробітником оперативного підрозділу проводяться НСРД, спрямовані на запобігання вчинення злочину, встановлення та затримання осіб. Своєю чергою, прокурор, в силу відсутності часу на невідкладне звернення до слідчого судді, після проведення цих НСРД, приймає рішення про знищення отриманих результатів (такої думки дотримуються 96,7 % опитаних керівників ОДР та 96,9 % слідчих (Додаток Б)).

Стосовно строків проведення таких процесуальних, то в КПК ФРН передбачено, що вони не повинні перевищувати трьох місяців [280]. У порівнянні, наприклад, з КПК Французької Республіки – чотирьох місяців [318], в КПК Австрії – на час, який потрібен для досягнення мети процесуальної дії із застосуванням негласних засобів (ст. 137 КПК Австрії) [337; 249, с. 99]. Цей строк може бути подовжений на той же строк, але загальний строк не повинен перевищувати один рік [151]. Якщо у проведенні даних дій відпала необхідність, то їх проведення автоматично припиняється [280]. На наш погляд, кримінальні процесуальні норми повинні обмежувати в строках проведення процесуальних дій із застосування негласних засобів. Відсутність такого обмеження може призводити до зловживань правоохоронним органом під час втручання в приватне спілкування.

Невизначення обмежених строків може бути лише у випадках встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органу досудового розслідування, суду.

Відповідно до КПК ФРН проведення процесуальних дій із застосуванням негласних засобів фіксації (виїмка поштових відправлень та телеграм (§ 99) [330]; контроль і запис телекомунікаційних даних (§100a) [289], виїмка електронних листів (§ 94), online-обшук із застосуванням комп'ютерної програми [325] тощо) покладається на підрозділи кримінальної поліції (в окремих випадках спеціальні агенти), за наявності постанови суду, а у невідкладних випадках розпорядження прокурора [280, с. 148]. При цьому, керівник кримінальної поліції, яким проводиться попереднє розслідування, здійснює безпосереднє оперативне керівництво діяльністю підлеглих щодо повноти та своєчасності їх проведення [2], у т.ч. використання негласних засобів під час проведення процесуальних дій.

Подібна практика передбачена ст. 706-96 КПК Французької Республіки, зокрема за клопотанням прокурора слідчий суддя уповноважує офіцера судової поліції проводити процесуальні дії із застосуванням технічних пристроїв прихованого виявлення та фіксації приватної чи конфіденційної інформації в інтересах кримінального судочинства. Окремими нормами КПК Французької Республіки закріплено заборону встановлення технічного пристрою в офісі або житлі адвоката (ст. 56-1 КПК Французької Республіки) та лікаря (ст. 56-3 КПК Французької Республіки), в приміщенні медіа компанії (ст. 56-2 КПК Французької Республіки) [318]. Вказана заборона не зовсім є логічною. На нашу думку, в КПК Французької Республіки доцільно було б закріпити певні обмеження щодо фіксації інформації у такий спосіб, як наприклад, заборона втручання в приватне спілкування адвоката з клієнтом.

Також потрібно відмітити, що низкою законодавчих актів європейських країн (Італія, Французька Республіка, ФРН) закріплено право поліцейського, який здійснює розслідування, приймати рішення про прослуховування та зняття інформації з телекомунікації (телефону, комп'ютера тощо) за

письмовою згодою її власника, володільця, користувача, з подальшим інформуванням про це суд, якщо отримані відомості будуть використані у доказуванні. Вказане доцільно закріпити в КПК України, про що нами буде зазначено нижче.

Отже, у процесі аналізу наукових джерел і законодавчих актів країн Європейського Союзу встановлено, що керівник органу, який проводить розслідування (керівник кримінальної, судової поліції), здійснює контрольні повноваження за своєчасністю та повнотою проведення процесуальних дій із застосуванням негласних засобів (Великобританія, Португалія, ФРН), а також ініціювання їх проведення (Французька Республіка), прийняття рішення про отримання комп'ютерних даних (Португалія).

На основі аналізу кримінального процесуального законодавства зарубіжних країн (Португалії, Італії, Французької Республіки, ФРН, Чеської Республіки) запропоновано внесення змін до КПК України щодо отримання даних у провайдера надання телекомунікаційних послуг за рішенням керівника ОДР; передбачення звернення до слідчого судді щодо проведення НСРД, у порядку ст. 250 КПК України, протягом 72 год з моменту початку проведення таких дій. Також, позитивною практикою є застосування негласних засобів у розслідуванні за згодою особи, відносно якої вона проводиться.

Надалі, на нашу думку, потрібно провести аналіз положень кримінального процесуального законодавства пострадянських країн (Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Російська Федерація, Республіка Грузія, Латвійська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка). Адже, як і в Україні, їх законодавство протягом тривалого часу мало єдині принципи кримінальної процесуальної діяльності на зразок КПК України 1960 р. та Основ кримінального судочинства 1958 р. [138], а з отриманням незалежності, процесуальне законодавство цих країн удосконалюється з урахування реформування правоохоронних органів і впровадження європейської практики кримінальної процесуальної діяльності.

У процесі аналізу кримінального процесуального законодавства пострадянських країн, нами, насамперед, буде досліджено положення кримінального процесуального законодавства таких країн, як Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Російська Федерація. Адже, законодавством цих країн передбачено, що керівник органу розслідування наділений широкими повноваженнями під час досудового розслідування, у т.ч. щодо застосування негласних засобів у розслідуванні.

Так, у ст. 85.6 КПК Азербайджанської Республіки (далі – КПК АР) зазначено, що керівником органу розслідування є начальник (при його відсутності – заступник начальника) слідчого відділу (відділення, управління), який користується усіма повноваженнями слідчого. Між тим, до основних його повноважень, у т.ч., які пов'язані з використання негласних засобів у розслідуванні, віднесено: надання доручення провадження окремих слідчих дій у кримінальній справі слідчому або групі слідчих (ст. 85.6.1); здійснення нагляду за своєчасним прийняттям слідчим відповідних заходів щодо проведення слідчих дій, зокрема, накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію, перехоплення телефонних переговорів (ст. 85.6.2); вжиття необхідних організаційних заходів для всебічного, повного та об'єктивного провадження досудового слідства по кримінальній справі (ст. 85.6.3); направлення прокурору, який здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням, обов'язкового для розгляду клопотання щодо скасування незаконної чи необґрунтованої постанови слідчого; ініціювання перед Генеральним прокурором питання звернутися з клопотанням до відповідного органу щодо надання згоди на позбавлення особи права недоторканості з метою проведення процесуальних дій; забезпечення вжиття заходів безпеки до потерпілого, свідка та інших осіб, які беруть участь у кримінальному процесі (ст. 85.6.4) [269].

З огляду на наведені повноваження, передусім, необхідно відмітити, що начальник слідчого відділу за КПК АР користується усіма повноваженнями слідчого. Також, на наше переконання, досить необхідним є право керівника

слідчого підрозділу звертатися до прокурора про скасування незаконної чи необґрунтованої постанови слідчого. На жаль, КПК України не містить аналогічного положення. З урахуванням цього, вважаємо за доцільне запропонувати відповідні зміни до КПК України (такої думки 87,6 % опитаних керівників ОДР (Додаток Б), а саме ч. 2 ст. 39 доповнити положеннями такого змісту: «б³) звертатися з клопотанням до прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій».

Начальник слідчого підрозділу або слідчий, відповідно до КПК АР, уповноважений: доручати відповідному органу дізнання проведення оперативно-розшукових заходів по розкриттю злочину, розшуку зниклої особи або пошуку зниклого майна та отримання повідомлення про вжиті заходи (ст. 85.4.5); доручати відповідному органу дізнання або дізнавачу проведення окремих слідчих дій (ст. 85.4.7), а саме накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію (ст. 177.3.4) та перехоплення телефонних переговорів (ст. 177.3.5). Ці слідчі дії проводяться на підставі постанови суду, яка поставляється за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (ст. 177.2), а припиняються за постановою слідчого (або начальника слідчого підрозділу, відповідно до ст. 85.6 КПК АР, прокурора або суду (ст. 256.4.3) [269]. Зазначимо, рішення про припинення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію та перехоплення телефонних переговорів приймається слідчими в Республіках Білорусь і Таджикистан тощо.

Проте, зауважимо, що при виникненні невідкладних обставин, для встановлення доказів по тяжких або особливо тяжких злочинах проти особи або державної влади – накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію та перехоплення телефонних переговорів може проводитися на підставі постанови слідчого (ст. 177.4.4). Останній, після завершення відповідної слідчої дії зобов'язаний протягом 24 год повідомити про проведення слідчих дій суд, який здійснює судовий нагляд, і прокурора, що здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням; протягом

48 год надати матеріали, отримані відомості (матеріали) під час проведення таких слідчих дій до суду, який здійснює судовий нагляд, і прокурора, який здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням, для перевірки законності цієї слідчої дії (ст. 443.2) [269].

З урахуванням наведених прав, керівник слідчого підрозділу за КПК АР уповноважений прийняти рішення про припинення проведення процесуальної дії (накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію та перехоплення телефонних переговорів), яка проводиться за рішенням суду, якщо відпала необхідність у її проведенні. Як відомо, ч. 3 ст. 246 КПК України закріплено виключне право прокурора приймати рішення про проведення НСРД, що інколи створює певні труднощі, пов'язані з оперативністю припинення їх проведення (наприклад, особа змінила номер телефону й відпала необхідність контролю телефонних розмов по номеру телефону, який вказаний в ухвалі слідчого судді, або особу затримано тощо). На таку проблему вказують 92,3 % опитаних керівників ОДР, 96,7 % слідчих та 98,4 % співробітників оперативного підрозділу (Додаток Б).

Тому вважаємо за доцільне доповнити ч. 3 ст. 246 КПК України абзацом такого змісту: «У випадках, коли в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії відпала необхідність, рішення про її припинення приймається слідчим у формі постанови, яка погоджується у керівника органу досудового розслідування. Після прийняття рішення про припинення негласної слідчої (розшукової) дії, слідчий протягом 24 год повідомляє про це прокурора».

На відмінну від КПК АР, за КПК Республіки Таджикистан (далі – РТ) начальник слідчого підрозділу має такі повноваження: забезпечувати виконання слідчими приписів прокурора в частині дотримання право особи при проведенні слідчих дій; здійснювати контроль за виконанням слідчим доручень; брати участь у розслідуванні кримінальної справи, що перебуває у провадженні слідчого, зокрема, ініціювати перед судом, суддею питання про накладення арешту на поштові відправлення, телеграфні та інші повідомлення (ст. 195), прослуховування і запис переговорів (ст. 196) [276].

При цьому, обов'язковою умовою при проведенні даних слідчих дій є залучення понятих, зокрема під час накладення арешту на поштові відправлення, телеграфні та інші повідомлення залучаються поняті з числа працівників установи, де проводиться дана дія, а також при огляді й прослуховуванні фонограми.

Виходячи з наведених повноважень, дієвим є право керівника слідчого підрозділу брати участь у розслідуванні кримінальної справа, при цьому він уповноважений проводити процесуальні дії, ініціювати їх проведення, приймати рішення про їх проведення та припиняти проведення. За КПК України закріплено фактично таке ж повноваження, яке передбачає, що керівник ОДР уповноважений здійснювати досудове розслідування, у т.ч. проведення НСРД, користуючись повноваженнями слідчого. Утім, КПК АР передбачено, що начальник слідчого відділу користується всіма правами слідчого з дотриманням норм процесуального Закону.

Окремо зазначимо, що ч. 7 ст. 196 КПК РТ надано право керівнику слідчого підрозділу, який користується повноваженнями слідчого, протягом всього встановленого строку прослуховування і запису переговорів одержувати від уповноваженого підрозділу фонограму для її огляду й прослуховування. Такі ж положення містяться в ч. 6 ст. 186 КПК Російської Федерації (далі – РФ).

Безумовно, дане положення надає можливість безперешкодно отримувати від виконавця слідчої дії (наприклад, контроль телефонних переговорів) отримані результати. Це сприяє, по-перше, визначенню доцільності продовжувати проведення визначеної процесуальної дії (такої думки 45,4 % опитаних керівників ОДР, 34,5 % слідчих, 42, % співробітників оперативних підрозділів); по-друге, вживати заходів щодо проведення інших процесуальних дій, затримання особи тощо (56,7 % – керівників ОДР, 76,4 % – слідчих, 23,4 % – співробітників оперативних підрозділів). На жаль, КПК України не передбачає такої вимоги, і, відповідно, при наданні доручення про проведення НСРД слідчим до оперативного підрозділу вказується про періодичне інформування слідчого про одержані результати. Це питання також частково

вирішено Інструкцією [172]. Проте, вважаємо (нашу думку також підтримують 87,6 % опитаних керівників ОДР, 94,5 % слідчих (Додаток Б) за доцільне доповнити ч. 2 ст. 40 КПК України пунктом такого змісту: «3¹) в межах наданого доручення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії ознайомлюватися з одержаними результатами». Це надасть можливість оперативно отримувати від уповноваженого підрозділу зведені відомості про результати НСРД, на основі аналізу яких приймати відповідні рішення.

Отже, на основі аналізу кримінального процесуального законодавства Азербайджанської Республіки встановлено, що керівник органу розслідування користується широкими правами під час розслідування злочинів, у т.ч самостійно ініціювати, приймати рішення, проводити та припиняти приховані слідчі дії. Також запропоновано низку змін до КПК України, зокрема щодо скасування рішення слідчого, прийняття рішення про припинення проведення НСРД, ознайомлення з результатами НСРД під час їх проведення.

Кримінальним процесуальним кодексом Республіки Білорусь (далі – РБ) [272] закріплено широкі повноваження начальника слідчого підрозділу (ст. 35). Так, ч. 1 ст. 35 КПК РБ зобов'язує начальника слідчого підрозділу здійснювати процесуальне керівництво розслідуванням, контроль за законністю та своєчасністю дій слідчих з розслідування злочинів і надає право розглядати скарги на рішення й дії слідчого; скасовувати незаконні й необґрунтовані постанови слідчого та нижчестоящего начальника слідчого підрозділу, а також незаконні та необґрунтовані вказівки нижчестоящего начальника слідчого підрозділу, помічника начальника слідчого підрозділу; вносити прокурору подання про скасування незаконних і необґрунтованих постанов нижчестоящего прокурора, органу дізнання, а також санкціонованих прокурором постанов нижчестоящего начальника слідчого підрозділу, слідчого (ч. 2 ст. 35). Аналогічні права керівника слідчого органу закріплено ст. 39 КПК РФ [277].

Окрім цього, КПК РБ передбачено проведення накладення арешту на поштово-телеграфні, інші відправлення, їх виїмку та прослуховування і запис

переговорів, що ведуться по технічних каналах зв'язку, й інших переговорів як слідчої дії, яка, у т.ч., може проводитися на підставі постанови Голови Слідчого комітету РБ або особи, яка виконує його обов'язки, при провадженні досудового слідства слідчим Слідчого комітету РБ у кримінальних справах щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, а також щодо злочинів, передбачених ч. 5 ст. 35 КПК РБ; як іншого заходу безпеки, у випадках наявності явної загрози життю, здоров'ю, майну особи за її заявою або письмовою згодою на підставі рішення слідчого, керівника слідчого підрозділу (ст. 69) [272]. Остання, відповідно до ч. 2 ст. 186 КПК РФ, передбачає, що контроль і запис телефонних та інших переговорів, за наявності обґрунтованих підстав, допускаються за письмовою заявою осіб, а за відсутності такої заяви – на підставі судового рішення.

Нашу увагу привернуло положення, що передбачає право слідчого у випадках загрози життю та здоров'ю особи, яка бере участь в кримінальному процесі, або членів її сім'ї, близьких родичів тощо, за письмовою згодою такої особи приймати рішення про прослуховування телефонних переговорів, повідомлень тощо. Аналогічне положення містилося в КПК України 1960 р., а в КПК України вказане положення відсутнє. Хоча, науковцями вказувалося на доцільність закріплення таких положень в українському законодавстві. Зокрема, Д. Б. Сергєєва запропонувала проведення НСРД, передбачених ст. ст. 263–264 КПК України, по злочинах незалежно від тяжкості, у випадках, якщо особі або членам її родини загрожує небезпека, та за наявності наданої письмової згоди [225, с. 217]. Цю думку підтримують 81,4 % опитаних керівників ОДР, 84,5 % слідчих, 92, % співробітників оперативних підрозділів (Додаток Б). Відповідно, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 263 КПК України новою частиною такого змісту: «5. У випадках загрози життю або здоров'ю особи, за її письмової згоди слідчий виносить постанову про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем, яку погоджує з керівником

органу досудового розслідування. Такі негласні слідчі (розшукові) дії проводяться незалежно від тяжкості злочину».

Далі, з огляду на широкі повноваження керівника слідчого органу за КПК РФ, виокремимо деякі з них. Так, ч. 1 ст. 39 КПК РФ керівнику надано право давати згоду слідчому на порушення перед судом клопотання про проведення або продовження проведення накладення арешту на поштово-телеграфні відправлення, їх огляд і виїмку (ст. 185) та контроль і запис переговорів (ст. 186). Також передбачено, що вказівки керівника слідчого органу у кримінальній справі даються в письмовому вигляді, обов'язкові для виконання слідчим і можуть бути оскаржені керівнику вищого слідчого органу (ч. 3 ст. 39) [277].

З наведених повноважень, на думку автора, потрібно виокремити право керівника слідчого органу погоджувати клопотання слідчого до суду про проведення або продовження проведення накладення арешту на поштово-телеграфні відправлення, їх огляд і виїмку та контроль і запис переговорів. За цих умов керівник слідчого органу перевіряє обґрунтованість і законність звернення з клопотанням.

Окремо наведемо повноваження керівника слідчого органу, закріплене в ч. 4 ст. 39 КПК РФ, зокрема, керівник слідчого органу розглядає вимоги прокурора про скасування незаконної або необґрунтованої постанови слідчого, усунення інших порушень законодавства, допущених в ході досудового розслідування (у т.ч. при накладенні арешту на поштово-телеграфні відправлення, їх огляді, виїмці та контролі й записі переговорів), а також письмові заперечення слідчого щодо вимог прокурора [277]. За кримінальним процесуальним законодавством України такий порядок відсутній. Більше того, ст. 40 КПК України передбачає, що виключно слідчий має право ініціювати питання про оскарження рішення процесуального керівника, у т.ч. щодо відмови у погодженні клопотання про проведення НСРД, перед керівником ОДР, який за наявності такого звернення звертається до прокурора вищого рівня.

Наведені положення КПК РФ вказують на закріплення процесуального контролю керівника слідчого органу у прийнятті рішень і незалежність слідчих органів від прокуратури. Отже, вважаємо, що варто закріпити певний алгоритм дій керівника ОДР в подібних ситуація, надати право керівнику ОДР: отримувати від слідчого в письмовому вигляді обґрунтовані заперечення щодо рішення прокурора про відмову в погодженні клопотання про проведення НСРД, про заборону або припинення проведення НСРД; протягом 3 діб вивчати доводи прокурора та слідчого, після чого погоджувати рішення прокурора або за наявності обґрунтованих підстав звертатися до прокурора вищого рівня щодо скасування рішення прокурора.

Підсумовуючи дослідження кримінального процесуального законодавства даних країн, можна констатувати, що за кримінальним процесуальним законодавством Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Таджикистан і Російської Федерації керівник слідчого підрозділу уповноважений: надавати доручення на проведення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію або перехоплення телефонних переговорів; здійснювати нагляд за своєчасним прийняттям слідчим відповідних заходів щодо проведення даних слідчих дій; вживати необхідних організаційних заходів для всебічного, повного та об'єктивного використання негласних засобів під час досудового слідства; направляти прокурору клопотання щодо скасування незаконної та необґрунтованої постанови слідчого про проведення даних слідчих дій; брати участь у розслідуванні справи та проводити слідчі дії, проводити проведення процесуальних дій відповідно до компетенцій тощо. Водночас, користуючись повноваженням слідчого, начальник слідчого підрозділу має право ініціювати перед судом питання про проведення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію або перехоплення телефонних переговорів, а у невідкладних випадках, самостійно приймати рішення про їх проведення; в будь-який час прослуховування і запису переговорів одержувати від уповноваженого

підрозділу фонограму для її огляду й прослуховування; приймати рішення про контроль переговорів за письмовою згодою особи.

Надалі, нами буде проведено аналіз кримінального процесуального законодавства Республіки Грузія, Латвійської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, де закріплено широкий перелік негласних засобів, які застосовуються керівником органу розслідування (тобто, начальником слідчого відділу (Республіка Казахстан), керівником слідчого підрозділу (Киргизька Республіка), начальником органу дізнання (Латвійська Республіка), керівником органу кримінального переслідування (Республіка Молдова) при розслідуванні злочинів. Також, за законодавством цих країн, результати, одержані при прихованому проведенні слідчих дій (ураховуючи, що законодавствами вказаних країни застосовуються такі терміни, як спеціальні слідчі дії, негласні слідчі дії, спеціальні розшукові заходи, то ми будемо далі використовувати термін «приховані слідчі дії») на рівні з іншими слідчими діями, як і за КПК України.

Зазначимо, що здебільшого повноваження керівника органу розслідування під час проведення прихованих процесуальних дій у процесі розслідування збігаються з наведеними нами вище. Проте, з метою внесення пропозицій до українського законодавства з відповідним обґрунтуванням, проведемо більш детальне їх дослідження, а також виокремлення тих прав і обов'язків керівника органу розслідування, що до цього не були визначені.

Так, з проведеного аналізу ст. 31 КПК Латвійській Республіці [281, с. 14], ст. 59 КПК Республіки Казахстан [274], ст. 36 КПК Киргизької Республіки [271], ст.ст. 33, 37 КПК Республіки Грузія [270], ст. 56 КПК Республіки Молдова [275], нами визначено такі повноваження керівника органу розслідування під час проведення прихованих слідчих дій при розслідуванні злочинів, як:

- здійснення контролю за своєчасністю проведення прихованих слідчих дій;

- координація діяльності підлеглих, надання методичної допомоги при проведенні прихованих слідчих дій;

- участь у проведенні прихованих слідчих дій;

- проведення прихованих слідчих дій, з попереднім повідомленням про це слідчого, у провадженні якого знаходиться провадження;

- скасування прийнятих слідчим необґрунтованих і незаконних рішень щодо проведення прихованих слідчих дій. На думку П. І. Мінюкова, А. П. Мінюкова, надання начальникові слідчого підрозділу права скасовувати рішення слідчих зробіть керівництво розслідуванням і відомчий контроль за ним оперативнішим, адже скасування таких постанов дає відчутні результати лише за умови їх своєчасності, інакше виправити допущену помилку вже неможливо [111, с. 24]. Натомість, більш раціональним, у контексті українського законодавства, є передбачення можливості звертатися до прокурора з клопотанням про скасування необґрунтованого процесуального рішення слідчого щодо проведення прихованих слідчих дій. Оскільки, більшість рішень, що приймаються під час досудового розслідування кримінальних проваджень, приймаються прокурором або слідчим суддею за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором;

- звернення до прокурора про скасування рішення слідчого судді про проведення прихованих слідчих дій;

- розгляд скарги на дії (бездіяльність) і рішення слідчого щодо проведення прихованих слідчих дій.

З урахування наведених повноважень, вважаємо за доцільне доповнити ч. 2 ст. 39 КПК Країни таким змістом: «б¹) доручати слідчому проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити негласні слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному цим Кодексом». Закріплення такого повноваження надасть можливість проводити НСРД, наприклад у сільській місцевості, де невелика кількість слідчих. За таких умов, на нашу думку, обов'язково потрібно дотримуватися умови повідомлення слідчого про прийняте рішення,

ініціювання чи проведення НСРД по кримінальному провадженню, розслідування якого ним здійснюється.

Окремо зазначимо, що ч. 4 ст. 59 КПК Республіки Казахстан [274] передбачено, що вказівки керівника обов'язкові для виконання, але можуть бути оскаржені вищестоящому начальнику слідчого відділу чи прокурору, а відповідно до ст. 36 КПК Киргизької Республіки [271] такі вказівки можна оскаржити виключно прокурору. На наше переконання, дане положення має певний процесуальний вплив на слідчого (про це зазначають 65,7 % опитаних керівників ОДР). Відсутність такої норми унеможливорює здійснення процесуального впливу на слідчого з метою виконання вказівки. Проте, безумовно, потрібно закріпити вимогу, що передбачатиме можливість оскаржити таку вказівку, в силу можливих зловживань з боку керівника ОДР (на дану особливість вказують 94,0 % опитаних слідчих (Додаток Б).

З урахуванням наведеного, пропонуємо внести зміни до ч. 4 ст. 40 КПК України та викласти її в такій редакції: «Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, керівника органу досудового розслідування, які надані у письмовій формі... Вказівка або доручення прокурора чи керівника органу досудового розслідування може бути оскаржена відповідно до прокурора чи керівника вищого рівня».

Нижче ми проведемо аналіз окремих положень щодо застосування негласних засобів під час розслідування, у т.ч. повноваження керівника органу розслідування щодо їх проведення. Що ж стосується детального аналізу видів негласних засобів, що використовуються під час розслідування, то дане питання нами не буде розкрито, оскільки воно виходить за межі предмету нашого дослідження.

Приховані слідчі дії, як і за КПК України, проводяться слідчим або керівником органу розслідування на підставі ухвали слідчого судді апеляційного суду (окрім як за КПК Республіки Казахстан (ст. 232 [274]), яка проводиться на підставі рішення прокурора або слідчого у визначених випадках), постановленого за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором

щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (окрім за КПК Республік Казахстан і Киргизія), але за КПК Грузії, за рішення місцевого суду, виключно за клопотанням прокурора (ч. 1 ст. 143³). У невідкладних випадках такі дії можуть бути розпочаті за постановою прокурора, який і зобов'язаний протягом 24 год звернутися з клопотанням до суду щодо здійснення відповідних дій, а за необхідності до клопотання долучається електронний примірник отриманих результатів (ч. 6 ст. 143³) [270], а ст. 212 КПК Латвійської Республіки передбачено прийняття такого рішення офіцером поліції за погодженням з прокурором (такий порядок передбачено ст. 250 КПК України), утім, у даному випадку передбачається можливість проведення щодо всіх видів прихованих слідчих дій, встановлених процесуальним законом. Натомість ст. 216 КПК Киргизької Республіки [271] надає право слідчому самостійно прийняти рішення про проведення спеціальних слідчих дій з подальшим зверненням до слідчого судді.

Надалі проаналізуємо особливості фіксації результатів прихованих слідчих дій шляхом складання протоколу слідчим, керівником органу розслідування, який користується правами слідчого, або іншою уповноваженою особою, до якого долучаються додатки. Так, згідно зі ст. 216 КПК Латвійської Республіки, якщо спеціальна слідча дія проводилася за дорученням уповноваженою особою, то ця особа складає звіт, який разом з додатками направляє до слідчого (офіцера поліції) [281, с. 99–100]. У такому разі, слідчий або керівник органу досудового розслідування, який виконує повноваження офіцера поліції, вивчає надані матеріали та якщо вони містять відомості, що будуть використані як докази, складає протокол, до якого долучаються додатки.

Окремими кримінально-процесуальними положеннями закріплено можливість проведення прихованих слідчих дій за рішенням слідчого, якщо особою надано згоду на проведення таких дій відносної неї (ст. ст. 212, 218, 222 КПК Латвійської Республіки, ст. 212 КПК Киргизької Республіки). Водночас КПК Республіки Казахстан передбачає у такому випадку винесення постанови органом досудового розслідування з обов'язковим протягом 24 год

повідомленням про це прокурора (ст. 232) [274]. Також без рішення суду дозволяється проведення спеціальних слідчих дій при наявності заяви окремих осіб про розшук безвісти зниклих громадян (ст. 212 КПК Киргизької Республіки).

На нашу думку, аналогічний порядок проведення НСРД за письмовою заявою особи також потрібно запровадити в КПК України (в КПК України 1960 р. містилися такі положення). Це, своєю чергою, сприятиме оперативності вжиття заходів щодо захисту осіб, яким загрожує небезпека (нашу думку підтримують 97,8 % опитаних керівників ОДР, 97,5 % слідчих та 98,8 % співробітників оперативного підрозділу(Додаток Б). Як приклад, якщо особі у процесі здійснення телефонного дзвінка погрожують вбивством, вимагають викуп за викрадення людини тощо.

З урахуванням наведеного вважаємо за доцільне внести зміни до ч. 2 ст. 246 КПК України, яку доповнити абзацом такого змісту: «З метою врятування життя та здоров'я особи, за наявності письмової згоди такої особи або її представника, рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії приймається керівником органу досудового розслідування або прокурором».

Актуальним є також питання щодо використання результатів прихованих слідчих дій в іншому провадженні, яке за КПК України (ст. 257) використовується виключно за рішенням слідчого судді. Своєю чергою, в ст. 230 КПК Латвійської Республіки [281, с. 105] зазначено про можливе використання у такий спосіб за рішенням прокурора або суду (при цьому можливе здійснення копій отриманих матеріалів (ст. 233). Проте, на відмінну від вказаних законодавчих положень, КПК Грузії (ч. 9 ст. 143³) передбачає здійснення копій отриманих результатів і приєднання їх в загальному порядку до матеріалів іншого провадження. Схоже положення закріплене ст. 218 КПК Киргизької Республіки, в якій вказується, що дане право належить виключно слідчому, в якого вони знаходяться, або керівнику слідчого підрозділу, який здійснював контроль за ходом досудового провадження. На наше переконання (нашу думку підтримують 93,2 % опитаних керівників ОДР,

94,7 % слідчих та 89,5 % співробітників оперативних підрозділів (Додаток Б), право використовувати результати НСРД повинно належати виключно керівнику ОДР, у підпорядкуванні якого здійснюється відповідне досудове розслідування кримінальних проваджень. При цьому, рекомендовано закріпити можливість здійснення копій таких матеріалів, виключно з метою використання результатів НСРД як доказів в іншому провадженні.

З урахуванням наведеного вважаємо за доцільне внести зміни до ст. 257 КПК України, яку викласти в такій редакції: «1. Якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі рішення керівника органу досудового розслідування, у підпорядкуванні якого здійснюється відповідне досудове розслідування кримінальних проваджень.

Рішення про використання результатів негласної слідчої (розшукової) дії в кримінальному провадженні, досудове розслідування якого здійснюється іншим органом досудового розслідування, приймається керівником органу досудового розслідування вищого рівня, в підпорядкуванні якого знаходяться вказані органи досудового розслідування.

2. Передача інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, до іншого правоохоронного, державного органу або в порядку міжнародного співробітництва, здійснюється через прокурора». Також доцільно ч. 3 ст. 254 КПК України доповнити абзацом такого змісту: «Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у випадках використання їх як доказів в іншому кримінальному провадженні, у порядку ст. 258 КПК України».

Проводячи подальший аналіз положень ч. 17. ст. 143³ КПК Грузії, встановлено, що слідчому надано право проводити приховані слідчі дії щодо державно-політичної посадової особи, судді та особи, яка користується імунітетом, на підставі рішення суду, прийнятого за клопотанням Головного

прокурора Грузії або його заступника. Також ч. 2 ст. 143⁷ КПК Грузії передбачено, що проведення таємної слідчої дії щодо духовних осіб, адвокатів, лікарів, журналістів і осіб, що користуються імунітетом, допускається лише в тих випадках, коли зазначене не пов'язане з одержанням ними інформації, яка охороняється законом, під час духовної або професійної діяльності [270]. При цьому інформація, отримана у такий спосіб, може бути розмежована і, відповідно, та, що не відноситься до матеріалів справи, повинна бути негайно знищена.

На додаток зазначимо, що КПК Грузії не передбачено уповноваженої особи, яка є керівником слідчого підрозділу. Відповідно, всі процесуальні дії здійснюються через прокурора, і закріплення права слідчого звертатися до прокурора, який здійснює процесуальне керівництво, з проханням про дачу слідчим доручення іншому слідчому (ст. 37 КПК Грузії) [270], а також те, що прокуратура має право здійснювати слідство в повному обсязі та оперативно-розшукову діяльність [132] є тому підтвердженням.

Отже, у процесі аналізу положень КПК Грузії нами було досліджено виключно повноваження слідчого щодо проведення таємних слідчих дій під час розслідування.

Підсумовуючи аналіз кримінально-процесуальних положень, можна зазначити, що даний процесуальний закон визначив широкий перелік негласних засобів отримання доказів. Поряд з цим, у деяких країнах (Республіка Грузія) слідчий фактично позбавлений самостійності при проведенні розслідування та прийнятті рішення при проведенні прихованих слідчих дій, окрім того, що звертатися до прокурора про їх припинення або надати доручення іншому слідчому. Відкритим також залишається питання, яким чином сторона обвинувачення буде розмежовувати інформацію, отриману під час контролю телефонних переговорів адвоката із клієнтом, адже слідчому, прокурору може стати відома тактика побудови захисту. Проте, потрібно відмітити й позитивні положення, що передбачають спрощену процедуру використання результатів

прихованих слідчих дій в іншому провадженні, збереження у таємниці відомостей про особу, яка їх проводила, тощо.

Отже, у підрозділі нами здійснено аналіз кримінального процесуального законодавства країн Латинської та Північної Америки, Європейського Союзу та пострадянських країн. На основі проведеного аналізу запропоновано низку змін до кримінального процесуального законодавства України в частині повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а також щодо окремих питань особливостей правової регламентації проведення НСРД.

Також, встановлено, що в КПК Республіки Казахстан, Республіки Киргизія, Республіки Латвія, Республіки Молдова, як і в КПК України, передбачено широкі повноваження органів досудового розслідування щодо застосування негласних засобів під час розслідування та використання цих результатів у доказуванні.

Висновки до розділу 1

Сьогодні, поряд з активізацією наукового інтересу до інституту НСРД, після прийняття КПК України, питання реалізації повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД залишається недостатньо дослідженим. Лише в окремих працях епізодично розкриваються ці питання (Є.М. Блажівський, І.М. Козьяков, В. А. Колесник та ін. (2014 р.), Д. Й. Никифорчук, К. М. Ольшевський, О. С. Тарасенко та ін. (2015 р.), О. В. Бишевець, Н. І. Клименко, Ю.В. Колесник, В. В. Комашко, С. Р. Тагієв та ін. (2016 р.), М. В. Багрій, В. В. Луцик, О. О. Кіпер, О. М. Цільмак та ін. (2017 р.)). Натомість, наразі відсутній ґрунтовний аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, його участь в їх проведенні, що й підтверджує актуальність досліджуваного питання.

Проаналізовано наукові праці, в яких розкриваються напрями діяльності правоохоронного органу, у т.ч. слідчого, при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а саме:

- у процесі підготовки слідчим клопотання на проведення НСРД (О. Б. Комарницька, В.І. Максимов, Д.С. Слінько (2015 р.), М. В. Корнієнко, В. М. Тертишник (2016 р.), С. С. Терещук (2017 р.);

- під час погодження клопотання про проведення НСРД (О. Є. Кравченко (2015 р.), В. А. Гагач (2017 р.);

- при прийнятті рішення слідчим суддею про проведення НСРД (Н.О. Гольдберг, С.М. Бортник, О.І. Полухович, М.В. Стащак, С.Р. Тагієв, В.В. Шендрик (2017 р.);

- під час взаємодії слідчого зі співробітником оперативного підрозділу, у т.ч. надання та виконання доручення слідчого на проведення НСРД (В. Д. Берназ (2013 р.), Б.І. Бараненко, О.В. Бочковий, К.А. Гусєва, А. М. Копилов, О. О. Проценко, О. М. Цільмак, В. В. Шум (2014 р.), О.А. Білічак, І.В. Глущенко, Л. І. Данченко, Д. А. Нескоромний, Р. В. Суворова, С. С. Тарадойн (2015 р.), Р. В. Дуброва, В. В. Комашком, Н. Я. Маньковський, (2016 р.), В. В. Вінцук, О. Ю. Цебинога (2017 р.) тощо;

- у процесі застосування заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів під час проведення НСРД (А. В. Ватраль (2014 р.), С. Р. Тагієв (2015 р.), М. В.Багрій, В. В. Луцик (2017 р.) тощо;

- під час використання результатів НСРД у доказуванні (М. А. Погорецький (2013 р.), В.І. Максимов, Н. С. Моргун, Д. Б. Сергєєва, Д.С. Слінько (2015 р.), В. Ю. Калугін, В. В. Нечай, О. І. Полухович (2016 р.) М. В. Багрій, В. В. Луцик, О. С. Тарасенко (2017 р.) тощо).

На основі аналізу процесів законодавчого закріплення права керівника органу розслідування використовувати негласні засоби в кримінальному процесі, виділено такі етапи:

перший, з 1864 р. по 1966 р. (дія на території сучасної України Статуту кримінального судочинства 1864 р., КПК Української РСР 1922 та 1927 рр., КПК України 1960 р. та інших нормативних актів). Даний етап характеризується: унормуванням кримінальної процесуальної діяльності, виділенням такого суб'єкта, як підрозділи попереднього слідства, які наділялись повноваженнями проводити в межах розслідування здійснення такої «таємної дії», як огляд, виїмка поштової або телеграфної кореспонденції (за Статутом кримінального судочинства); закріплення в процесуальному Законі такого суб'єкта, як слідчий органу попереднього слідства та надання йому права здійснювати приховано слідчу дію – виїмка поштово-телеграфної кореспонденції, на підставі рішення прокурора (за КПК Української РСР 1922 та 1927 рр.); закріплення права слідчого самостійно або за його дорученням органом дізнання (оперативним підрозділом), проводити арешт кореспонденції, її виїмку в поштово-телеграфних установах як слідчу дію (за КПК України 1960 р.);

другий, з 1966 р. по 2012 р. (дія на території України КПК України 1960 р., в редакції від 18 січня 1966 р. та інших нормативних актів). Даний етап характеризується введенням до процесуального закону такого суб'єкта як начальника слідчого відділу, який був уповноважений: надати вказівку та доручити проведення огляду та виїмки кореспонденції, зняття інформації з каналів зв'язку – слідчому або ініціювати, проводити ці процесуальні дії під час виконання повноважень слідчого; надати вказівку оперативному підрозділу здійснити заходи з метою забезпечення проведення слідчих дій тощо;

третій, з 2012 р. по теперішній час. Сучасний стан характеризується розробкою та прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, закріпленням інституту НСРД, наданням керівнику органу досудового розслідування права давати письмові вказівки слідчому проводити НСРД, а під час виконання повноважень слідчого приймати рішення про їх проведення, проводити, доручати проведення, залучати інших осіб до їх проведення тощо.

Встановлено, що законодавством Республіки Аргентина, Федеративної Республіки Бразилія та США повноваження керівника ОДР виконує керівник підрозділу поліції, який уповноважений координувати діяльність підпорядкованих йому поліцейських щодо застосування негласних засобів під час попереднього розслідування, у т.ч. приймати рішення про: здійснення таємного розслідування з метою ефективного збирання доказів; зміну даних особи; координацію дій поліцейського агента; сприяння проведення спеціальних заходів, дій та операцій, а також керівник підрозділу поліції забезпечує своєчасне виконання поліцейським рішень прокурора, суду щодо проведення процесуальних дій із застосуванням негласних засобів.

У процесі аналізу наукових джерел і законодавчих актів країн Європейського Союзу встановлено, що керівник органу, який проводить розслідування (керівник кримінальної, судової поліції), здійснює контрольні повноваження за своєчасністю та повнотою проведення процесуальних дій із застосуванням негласних засобів (Великобританія, Португалія, ФРН), а також ініціювання їх проведення (Французька Республіка), прийняття рішення про отримання комп'ютерних даних (Португалія).

Аналіз кримінального процесуального законодавства пострадянських країн надав можливість констатувати, що за кримінальним процесуальним законодавством Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Таджикистан та Російської Федерації, керівник слідчого підрозділу уповноважений: надавати доручення на проведення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію або перехоплення телефонних переговорів; здійснювати нагляд за своєчасним прийняттям слідчим відповідних заходів щодо проведення даних слідчих дій; вживати необхідних організаційних заходів для всебічного, повного та об'єктивного використання негласних засобів під час досудового слідства; направляти прокурору клопотання щодо скасування незаконної та необґрунтованої постанови слідчого про проведення даних слідчих дій; брати участь у розслідуванні справи та проводити слідчі дії, проводити проведення процесуальних дій відповідно до

компетенцій тощо. Водночас, користуючись повноваженням слідчого, начальник слідчого підрозділу має право ініціювати перед судом питання про проведення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію або перехоплення телефонних переговорів, а у невідкладних випадках, самостійно приймати рішення про їх проведення; в будь-який час прослуховування і запису переговорів одержувати від уповноваженого підрозділу фонограму для її огляду й прослуховування; приймати рішення про контроль переговорів за письмовою згодою особи.

У процесі аналізу кримінального процесуального законодавства Республіки Грузія, Латвійської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки встановлено, що в цих країнах закріплено широкий перелік негласних засобів, які застосовуються керівником органу розслідування під час розслідування злочинів, основними з них є: здійснення контролю за своєчасністю проведення прихованих слідчих дій; координація діяльності підлеглих, надання методичної допомоги при проведенні прихованих слідчих дій; участь у проведенні прихованих слідчих дій; проведення прихованих слідчих дій, із завчасним повідомленням про це слідчого, у провадженні якого знаходиться провадження; скасування прийняття слідчим необґрунтованих і незаконних рішень щодо проведення прихованих слідчих дій; звернення до прокурора про скасування рішення слідчого судді про проведення прихованих слідчих дій; розгляд скарги на дії (бездіяльність) і рішення слідчого щодо проведення прихованих слідчих дій.

На основі аналізу наукових джерел, зарубіжної практики діяльності керівника органу розслідування, практики діяльності органів досудового розслідування зроблено низку пропозицій щодо внесення змін до КПК України, а саме:

ч. 2 ст. 39 доповнити положеннями такого змісту: «б¹) доручати слідчому проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити негласні слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному цим Кодексом; б³) звертатися з клопотанням до

прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій»;

ч. 2 ст. 40 доповнити пунктом такого змісту: «З¹) в межах наданого доручення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії ознайомлюватися з одержаними результатами»;

до ч. 4 ст. 40 внести зміни та викласти її в такій редакції: «Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, керівника органу досудового розслідування, які надані у письмовій формі... Вказівка або доручення прокурора чи керівника органу досудового розслідування може бути оскаржена відповідно до прокурора чи керівника вищого рівня»;

до ч. 2 ст. 246 внести зміни та доповнити абзацом такого змісту: «З метою врятування життя та здоров'я особи, за наявності письмової згоди такої особи або її представника, рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії приймається керівником органу досудового розслідування або прокурором»;

ч. 3 ст. 246 доповнити абзацом такого змісту: «У випадках, коли в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії відпала необхідність, рішення про її припинення приймається слідчим у формі постанови, яка погоджується у керівника органу досудового розслідування. Після прийняття рішення про припинення негласної слідчої (розшукової) дії, слідчий протягом 24 год повідомляє про це прокурора»;

ч. 3 ст. 254 доповнити абз. такого змісту: «Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у випадках використання їх як доказів в іншому кримінальному провадженні, у порядку ст. 258 КПК України»;

ст. 257 викласти в такій редакції: «1. Якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі рішення керівника органу досудового

розслідування, у підпорядкуванні якого здійснюється відповідне досудове розслідування кримінальних проваджень.

Рішення про використання результатів негласної слідчої (розшукової) дії в кримінальному провадженні, досудове розслідування якого здійснюється іншим органом досудового, приймається керівником органу досудового розслідування вищого рівня, в підпорядкуванні якого знаходяться вказані органи досудового розслідування.

2. Передача інформації, одержаної внаслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, до іншого правоохоронного, державного органу або в порядку міжнародного співробітництва, здійснюється через прокурора»;

ст. 263 доповнити частиною такого змісту: «5. У випадках загрози життю або здоров'ю особи, за її письмової згоди слідчий вносить постанову про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем, яку погоджує з керівником органу досудового розслідування. Такі негласні слідчі (розшукові) дії проводяться незалежно від тяжкості злочину»;

ч. 2 ст. 264 доповнити абзацом такого змісту: «У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням вчинення злочинів проти особи, держави, громадського порядку за рішенням керівника органу досудового розслідування може бути здобута інформація у провайдера надання телекомунікаційних послуг. Провайдер надання телекомунікаційних послуг зобов'язаний надати відомості про IP-адресу користувача, його юридичну адресу та вжити заходів по тимчасовому блокуванню інформації, в строки до 72 год, що містить відомості про підбурювання до вчинення злочину. Рішення про здобуття інформації у провайдера надання телекомунікаційних послуг оформляється постановою, з подальшим інформуванням впродовж 24 год прокурора про обставини прийняття такого рішення, який за наявності обґрунтованих підстав протягом 48 год з моменту прийняття такого рішення, звертається до слідчого судді, який розглядає його відповідно до положень ст.ст. 247–249 цього Кодексу».

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ ПОВНОВАЖЕНЬ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

2.1 Правова основа та сутність повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій

Протягом останніх років, на фоні модернізації сфер життя суспільства, вдосконалюються і способи вчинення злочинів, у тому числі й з використанням новітніх технологій. За таких умов, забезпечення ефективної протидії злочинності та захист прав і свобод громадян напряду залежить від «інструментарію», яким наділені правоохоронні органи під час розслідування кримінальних правопорушень. Ураховуючи науково-технічний прогрес вільного доступу до інформаційних ресурсів загальнодоступної локальної мережі Інтернет, значна частина «злочинців» володіють знаннями про методи, а також тактику розслідування злочинів. Як наслідок, ефективне виконання завдань кримінального провадження все частіше стає можливим саме завдяки проведенню обмеженого кола слідчих (розшукових) дій, зокрема й НСРД, тобто дій, відомості про факт і методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [88].

Водночас кожна НСРД тою чи іншою мірою стосується сфери охоронюваних законами України прав, свобод та інтересів громадян. У зв'язку з цим, кримінальним процесуальним законодавством передбачено вимогу щодо їх проведення, зокрема лише за наявності правових і фактичних підстав (ст. 246 КПК України). Виконання цієї вимоги є однією з найважливіших гарантій дотримання законності в кримінальному судочинстві [88].

Негласні слідчі (розшукові) дії являють собою частину передбачених законодавством процесуальних дій, які є важливим способом збирання, закріплення та перевірки доказів. Вони проводяться уповноваженими на те органами і посадовими особами у кримінальному провадженні в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством України. Так, ст. 9 КПК України передбачено, що під час кримінального провадження суд, слідчий суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства [88]. Наведене впливає зі ст. 19 Конституції України, якою визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [78; 190]. Відповідно, діяльність керівника ОДР у кримінальному судочинстві ґрунтується на положеннях законів, при цьому, підзаконні акти можуть лише уточнювати, роз'яснювати, не змінюючи суті положення законодавчого акту. Безумовно, наведене стосується правового регулювання діяльності керівника ОДР при проведенні НСРД.

Інститут НСРД – це сукупність норм правоохоронної діяльності, який є досить новим в українському законодавстві, визначає правові засоби здобуття доказів стороною обвинувачення (прокурором, керівником ОДР, слідчим, співробітником оперативного підрозділу) та має певні особливості його регулювання. Проведення НСРД, передусім, викликане широким колом нормативно-правових актів, які регламентують дану діяльність, у т.ч. які мають гриф обмеженого доступу, а також тісно пов'язане з тимчасовим обмеженням конституційних прав особи, втручанням у приватне спілкування тощо.

Досліджуючи питання правового регулювання НСРД, О. А. Білічак зазначає, що його специфіка полягає у значній деталізації порядку їх організації та проведення нормами кримінально-процесуального закону, а також у тому,

що основу їх регламентації складають нормативні акти різної юридичної сили [14, с. 181]. Як приклад, це можуть бути положення КПК України про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції [88], якими закріплено загальні умови, порядок проведення НСРД та Інструкції [174], спрямовані на регулювання окремих питань проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування.

Зауважимо, що специфіка правового регулювання організації та проведення НСРД перебуває на етапі динамічного розвитку [153, с. 174]. Це підтверджується внесенням змін до КПК України в частині особливих умов при проведенні (ст. 615 КПК України), закріпленні моніторингу банківських рахунків як НСРД (ст. 269¹ КПК України) тощо.

У процесі дослідження нормативно-правового регулювання інституту НСРД науковцями окреслюються різні погляди щодо змісту правового регулювання даної діяльності. Так, О. В. Коваль, вважає, що нормативно-правове забезпечення здійснення НСРД доцільно розглядати за традиційною трьохрівневою схемою, яка складається із основного закону, законів та підзаконних і відомчих нормативно-правових актів [63], а С. Р. Тагієв також виділяє чотири рівні: міжнародний; загальнодержавний; відомчий та міжвідомчий [250, с. 98]. М. В. Корнієнко стверджує, що нормативну базу організації та проведення НСРД становлять джерела різної юридичної сили, тому їх можна класифікувати за вісьмома рівнями, виходячи з основного та значимого для практики критерію їхньої юридичної сили [80]. Поряд з цим, правове регулювання становить цілісну систему, яка характеризується такими чинниками: форма проведення (негласна), встановлені КПК України підстави та порядок організації й проведення НСРД, використання отриманих результатів, гарантії законності провадження [229, с. 110].

Правовою основою проведення НСРД в Україні є система правових норм, які регламентують окремий різновид правоохоронної діяльності [232, с. 87]. В даному контексті особливого значення набуває дослідження правового регулювання діяльності керівника ОДР при проведенні НСРД. Це, своєю чергою, надає можливість визначити юридичне місце керівника ОДР у даній діяльності, правову основу, що регламентує його діяльність, тощо.

Контент-аналіз нормативно-правових норм кримінальної процесуальної діяльності керівника ОДР та інституту НСРД надав можливість систематизувати правову основу керівника ОДР при проведенні НСРД за двома рівнями. Так, перший рівень, на нашу думку, складають законодавчі та підзаконні акти, що закріплюють повноваження (права та обов'язки) керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, а саме:

- ст.ст. 39–41, 246–275, 615 КПК України [88] закріплюють права та обов'язки керівника ОДР, у т.ч. під час того як він користується повноваженнями слідчого, при проведенні НСРД;

- Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [173] передбачає окремі питання прийняття рішення, проведення НСРД, оскарження відмови прокурора, клопотання про проведення НСРД керівником ОДР тощо;

- Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [172] закріплює окремі питання організації керівником ОДР взаємодії щодо проведення НСРД слідчим та співробітником оперативного підрозділу;

- Положення про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України [181], Положення про Головне слідче управління Генеральної прокуратури України [175] визначають окремі питання координації керівником ОДР проведення НСРД;

- Інструкція про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та

особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції [174], яка містить питання прийняття рішення про проведення НСРД в особливих умовах.

Положення даних нормативних актів більш детально будуть досліджені нижче, у процесі визначення повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД.

Другий рівень, на наш погляд, складають нормативно-правові акти, положення яких опосередковано регламентують діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, зокрема вони є базовими для даної діяльності, а також визначають окремі питання сфери правоохоронної діяльності, у т. ч. при проведенні НСРД.

Отже, базовими нормативно-правовими актами другого рівня правової основи є:

- Міжнародні акти, ратифіковані Україною, як приклад, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950, що містить положення щодо захисту прав особи під час тимчасового обмеження їх прав на підставі рішення суду; Другий додатковий протокол до Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах від 08.11.2001. передбачає здійснення таємного розслідування, проведення спостереження, контрольної поставки тощо;

- Конституція України закріплює норми щодо права на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), гарантію недоторканності житла (ст. 30), таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31) тощо.

Іншими нормативно-правовими актами, що визначають окремі питання сфери правоохоронної діяльності, у т. ч. при проведенні НСРД, є:

- закони України «Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII-19, «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII, «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII, «Про Національне антикорупційне бюро» від

14.10.2014 № 1698-VII, «Про Державне бюро розслідувань» від 12.11.2015 № 794-VIII, в яких закріплено загальні положення діяльності відповідного правоохоронного органу щодо досудового розслідування злочинів, у т.ч. із проведенням НСРД, як приклад ст. 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» визначає повноваження Державного бюро розслідувань щодо здійснення на підставах і в порядку, встановлених законом, негласних слідчих (розшукових) дій з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів;

- Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII, «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII, «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23.12.1993 № 3782-XII, «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-XII містять окремі напрями діяльності правоохоронних органів, як приклад, ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» покладає обов'язок виконання доручень про проведення НСРД на оперативні підрозділи;

- Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III, Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855-XII, Звід відомостей, що становлять державну таємницю від 12.08.2005 № 440 тощо. Дані акти передбачають відповідальність за порушення режиму таємності під час проведення НСРД, а також відомості, які не підлягають розголошенню.

З урахування наведеного аналізу, можна визначити, що правова основа повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД складається з двох рівнів. Перший рівень передбачає закріплення положення щодо права та обов'язки керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, а другий рівень закріплює положення, що опосередковано регламентують діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, зокрема, є базовими для даної діяльності, а також

визначають окремі питання сфери правоохоронної діяльності, у т. ч. при проведенні НСРД.

Діяльність суб'єктів в кримінальному процесі реалізується шляхом виконання повноважень, зокрема в межах досудового розслідування кримінального провадження. У цьому аспекті важливе значення має дослідження повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД.

Передусім, з метою повноти дослідження повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД, зазначимо, що керівник визначається як посадова особа, яку наділено адміністративною владою щодо очолюваного нею колективу і яка здійснює внутрішнє управління ним. Специфічними ознаками керівника є перебування на чолі певного формально організованого колективу; управління підлеглими, що має внутрішній та організаційний характер; здійснення управління на основі прямого підпорядкування, що у правових відносинах набуває характеру юридичної залежності однієї сторони від іншої тощо [307, с. 82]. Керівник органу досудового розслідування – службова особа, наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями для організації роботи очолюваного нею слідчого підрозділу із всебічного, повного і об'єктивного досудового розслідування кожного кримінального правопорушення, підслідного цьому органу розслідування [90, с. 128]. Керівник органу досудового розслідування повинен контролювати кримінальну процесуальну діяльність в очолюваному ним підрозділі, використовуючи, при цьому, передбачені кримінальним процесуальним законом форми й методи, керувати розслідуванням в окремих провадженнях, забезпечувати їх якість, повноту, усебічність та об'єктивність [194, с. 71]. Відповідно до п. 8 ч. 2 ст. 3 КПК України керівник органу досудового розслідування – начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, органу Державної кримінально-виконавчої служби України, підрозділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного

антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень [88]. Отже, керівник ОДР – це керівник (начальник) слідчого підрозділу, який є службовою особою правоохоронного органу, яка уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України та іншими нормативними актами, здійснювати відомчий контроль та організацію здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, а також у визначених випадках здійснювати досудове розслідування кримінальних проваджень.

Визначення повноважень керівника органу досудового розслідування є особливо важливим моментом, оскільки недостатня правова регламентація службової діяльності зазначеного учасника кримінального процесу, необхідність щоденного вирішення ним практичних завдань, неоднозначне тлумачення положень КПК України можуть призвести до занадто активного втручання керівника в процес досудового розслідування та діяльність слідчого, або, навпаки, – до його бездіяльності, що в будь-якому разі позначиться на результатах та якості роботи слідчого підрозділу [194, с. 188–189].

У загальному розумінні повноваження включають в себе процесуальні права та обов'язки уповноваженої посадової особи [192, с. 82]. Це виражається у праві застосувати заходи процесуального примусу та обов'язку посадових осіб, громадян виконувати їх в установленій процесуальній формі [148, с. 302].

На думку В. А. Михайлова, всі процесуальні повноваження начальника слідчого підрозділу можна поділити на дві групи: для реалізації функції з керівництва слідством та здійснення контролю [110, с. 68]. Проте, на сьогодні, більшість положень щодо здійснення «керівництва розслідуванням» закріплено за прокурором, який здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінального провадження, у т.ч. проведення відповідних процесуальних дій.

Керівник органу досудового розслідування наділений повноваженнями організаційного характеру та контрольно-процесуальними повноваженнями [5, с. 160]. На думку В. М. Сакала, керівник органу досудового розслідування

здійснює не лише організаційні повноваження, а й контрольні [194, с. 186]. Такої ж думки О. С. Нестеренко, який переконаний, що повноваження керівника ОДР можна поділити на організаційні, що регламентуються підзаконними нормативно-правовими актами, та процесуальні, визначені кримінальним процесуальним законодавством України [123, с. 131]. Наведені види повноважень заслуговують на увагу, натомість, на наш погляд, цими авторами не зазначається одне з основних повноважень керівника ОДР – це самостійне здійснення досудового розслідування, користуючись повноваженнями слідчого.

З наведеного можна підсумувати, що діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД полягає в здійсненні відомчого контролю та організації проведення НСРД, пов'язана з проведенням НСРД та використанням їх результатів, в окремих випадках прийняттям рішення про їх проведення, наданням вказівки/доручення на їх проведення та проведення, а також прийняття рішення про використання засобів під час проведення НСРД.

Отже, реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при НСРД – це здійснення визначених кримінальними процесуальними нормами прав та обов'язків уповноваженого суб'єкта щодо контролю, організації, прийняття рішення та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення своєчасного та повного їх проведення і використання у доказуванні.

Кримінальне процесуальне законодавство України [88; 171-173; 181] не закріплює чітких повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД. З цього приводу, Ю. В. Колесник зазначає, що керівник органу досудового розслідування не названий в ч. 3 ст. 246 КПК України в числі процесуальних осіб, що мають право на прийняття рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій [69, с. 140]. Проте, окремими нормами кримінального процесуального законодавства визначено повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД.

Так, ст. 39 КПК України передбачає повноваження керівника ОДР, яка між іншим виокремлює право здійснення досудового розслідування під час виконання повноважень слідчого. Останні, при проведенні НСРД, зокрема, більш детально визначені ст.ст. 40, 110, 246–275 КПК України. Ю.В. Колесник з цього приводу зазначає, що правомочність слідчого на проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначається керівником органу досудового розслідування як процесуальною особою, котра, згідно з вимогами ч. 2 ст. 39 КПК України, уповноважена визначати слідчого, який здійснюватиме досудове розслідування, та згідно з вимогами ч. 1 ст. 214 КПК України, відповідно до яких слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування [70, с. 176–177 ; 88].

Іншими підзаконними актами, такими як Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [173], Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [172], Інструкція про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції [174], Положення про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України [181], Положення про Головне слідче управління ГП України [175], визначаються загальні умови проведення НСРД, у т.ч. слідчим, організаційні повноваження керівника ОДР, взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами при проведенні НСРД (дані положення більш детально нами буде проаналізовано нижче).

Отже, враховуючи значний обсяг повноважень, якими наділений керівник ОДР при проведенні НСРД, а також нормативне їх закріплення, вважаємо за доцільне дослідити повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД за окремими видами, а саме: повноваження, визначені кримінальними

процесуальними нормами; організаційно-контрольні повноваження; ініціювання, прийняття рішення, проведення НСРД користуючись правами слідчого.

Проведемо аналіз цих повноважень більш детально. Так, *по-перше*, аналіз положень ст.ст. 39–41, 246–275 КПК України надає можливість визначити повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, які закріплені КПК України, зокрема:

- доручати проведення НСРД шляхом надання слідчому письмових вказівок (п. 3 ч. 2 ст. 39 КПК України). На думку Ю.В. Колесник, право керівника ОДР давати слідчому письмові вказівки і в такій формі приймати рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії не відповідає розумінню права на прийняття процесуальних рішень, оскільки, згідно з вимогами ст. 110 КПК України рішення слідчого приймаються у формі постанови і обов'язковими для виконання фізичними та юридичними особами, прийняті в межах компетенції згідно з законом, а не письмові вказівки [70, с. 172]. Дане питання, на наш погляд, є спірним, оскільки законодавець не вказує, що до вказівки повинно долучатися рішення в будь-якій формі, у т.ч. керівника ОДР на проведення НСРД. Відповідно, вказівка і є єдиним процесуальним документом, який надається слідчому з метою прийняття ним процесуального рішення про проведення НСРД або звернення з відповідним клопотанням до слідчого судді за наявності обґрунтованих підстав;

- звертатися з клопотанням про продовження строку проведення НСРД, якщо негласна слідча (розшукова) дія проводиться за його або слідчого рішенням, - до шести місяців (ч. 5 ст. 246 КПК України). З даного питання, Ю.В. Колесник зазначає, що чинним КПК України керівнику органу досудового розслідування право на прийняття рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій надано лише в тому випадку, коли він користується повноваженнями слідчого і здійснює особисто досудове розслідування злочину. Але такий висновок не узгоджується з положеннями ч. 5 ст. 246 КПК України. Так, зазначеною нормою кримінального

процесуального закону встановлено, що строк проведення негласної слідчої (розшукової) дії може бути продовжений керівником органу досудового розслідування до шести місяців, якщо така негласна процесуальна дія проводиться за його рішенням. Буквальне розуміння даних процесуальних вимог в такій їх редакції дає підстави для висновку, що керівник органу досудового розслідування як особа, яка здійснює досудове розслідування, самостійно приймає рішення про проведення НСРД, що начебто, повною мірою відповідає його компетенції як процесуальної особи [70, с. 173–174];

- погоджувати проведення такої НСРД, як виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 2 ст. 272 КПК України). При погодженні такої постанови, керівник ОДР здійснює відомчий контроль щодо підстав її винесення, також, за необхідності, він має право надати вказівку на застосування заходів безпеки щодо особи, яка виконує спеціальне завдання;

- приймати рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів під час проведення НСРД (ч. 1 ст. 273 КПК України);

по-друге, керівник органу досудового розслідування уповноважений здійснювати організаційно-контрольні повноваження при проведенні НСРД:

- відсторонювати слідчого від проведення досудового розслідування та призначати іншого слідчого, який буде здійснювати досудове розслідування цього кримінального провадження, у т.ч. проводити НСРД. Дане повноваження реалізується шляхом виконання безпосереднього процесуального контролю за діяльністю слідчого під час розслідування злочинів (у т.ч. відповідно до п. 13 розд. V Інструкції [181]). Поряд з цим, цікавою є законодавча ініціатива закріплення контрольних повноважень керівника ОДР. Так, проектом Закону про систему досудового слідства України та статус слідчих передбачалося, що контроль за процесуальною діяльністю слідчих, додержанням ними законодавства України здійснюють керівники органів досудового

розслідування відповідних відомств, керівники підпорядкованих їм регіональних органів та їх структурних підрозділів [187];

- при вивченні матеріалів досудового розслідування вивчати результати, отримані під час проведення НСРД, за результатами яких надавати вказівки про проведення додаткових процесуальних дій;

- ініціювати перед прокурором вищого рівня розгляд відмови прокурора, який здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням у погодженні клопотання слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ч. 3 ст. 40 КПК України);

- погоджувати рішення слідчого про доручення проведення негласної слідчої (розшукової) дії керівнику іншого правоохоронного органу, у тому числі того, під юрисдикцією якого не знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення, з обґрунтуванням такої необхідності (залежно від злочину, який розслідується, та статусу особи, щодо якої проводиться НСРД, інших чинників (п. 3.3.1. Інструкції [173]);

- забезпечує своєчасне й повне виконання ухвал слідчого судді, суду про проведення НСРД з метою встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження, у строки, зазначені в ухвалі (п. 4.6 розд XI Інструкції [172]);

- затверджує план здійснення досудового розслідування, який включає проведення НСРД (п. 5.3.1 Положення [175]);

- здійснює контроль за роботою слідчих відділів щодо здійснення ними слідчої діяльності, яка включає проведення НСРД (п. 5.4.1 Положення [175];

- надає слідчим практичну й методичну допомогу у вирішенні конкретних завдань і доручень, у т.ч при проведенні НСРД (п. 5.6.1 Положення [175];

- забезпечує в межах компетенції координацію діяльності слідчого управління та підрозділів оперативно-технічних заходів та оперативної служби ГУНП щодо проведення НСРД оперативними підрозділами ГУНП та міжрегіональними територіальними органами поліції (п. 18 розд. V

Інструкції [181]). Дане відноситься лише до повноважень керівника ГУНП областей та м. Києва;

по-третє, керівник органу досудового розслідування має право здійснювати досудове розслідування, користуючись повноваженнями слідчого (п. 6 ч. 2 ст. 39 КПК України). Зазначимо, що керівник ОДР самостійно здійснює досудове розслідування кримінальних проваджень, по яких приймає рішення про проведення НСРД, зокрема можна навести такі аналітичні дані, отримані під час опитування керівників ОДР:

– рішення керівника ОДР (під час того як він користується повноваженнями слідчого) про проведення НСРД приймаються керівником місцевого (32,4 %), обласного (12,4 %), центрального (11,2 %) органу;

– рішення керівника ОДР (під час того як він користується повноваженнями слідчого) приймається самостійно під час здійснення досудового розслідування (32,4 %), в складі слідчої групи (23 %), слідчо-оперативної групи (41,5 %);

– під час того як керівник ОДР користується повноваженнями слідчого, НСРД ним проводяться самостійно (14,1 %), із залученням інших осіб до їх проведення (99,5 %) (Додаток Б).

У даному контексті вірно зазначає Ю. В. Колесник, що керівник органу досудового розслідування має право користуватись правами слідчого і приймати рішення про проведення процесуальних дій лише у випадках здійснення ним досудового розслідування конкретного злочину [69, с. 142], тобто, здійснюючи досудове розслідування, керівник органу досудового розслідування, користуючись повноваженнями слідчого, а не керівника органу досудового розслідування, має право в межах процесуальної компетенції слідчого приймати рішення про проведення під час цього досудового розслідування негласних слідчих (розшукових) дій [69, с. 140], при цьому він уповноважений:

- приймати рішення про проведення таких НСРД, як зняття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не

обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України); спостереження за річчю та місцем (ст. 269 КПК України); виконання спеціального завдання (ч. 2 ст. 272 КПК України). Стосовно спеціального завдання, науковцями зазначається, що не потребує ніяких погоджень з керівником органу досудового розслідування рішення слідчого про проведення інших, крім зазначеної, негласних слідчих (розшукових) дій як і не підлягає будь-якому погодженню будь-ким рішення керівника органу досудового розслідування про виконання спеціального завдання, коли він особисто здійснює досудове розслідування конкретного злочину [70, с. 173]. Натомість, непогодження постанов керівника ОДР про виконання спеціального завдання, під час виконання ним повноважень слідчого, дещо не узгоджується з положеннями ст.ст. 39, 40, 272 КПК України. Адже, законодавцем чітко передбачено, що керівник органу досудового розслідування має право здійснювати досудове розслідування, виконуючи повноваження слідчого. Проте, у практичній діяльності можуть виникати проблемні питання щодо прийняття рішень у такий спосіб. Як приклад, керівник ОДР самостійно здійснює досудове розслідування, по якому виникла необхідність виконання спеціального завдання. З урахуванням цього, виникає питання, у якого керівника необхідно погодити рішення про виконання спеціального завдання. Якщо в керівника вищого рівня, то це, своєю чергою, може створювати проблемні питання у втраті часу (такої думки 79,4 % опитаних респондентів), розголошення відомостей (54,1 %) і т. ін. (Додаток Б). Отже, задля урегулювання даного питання пропонуємо внести зміни до ч. 2 ст. 272 КПК України, а саме викласти її у такій редакції: «2. Виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови керівника органу досудового розслідування, якщо ним здійснюється досудове розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу»;

- ініціювати проведення НСРД шляхом звернення з відповідним клопотанням до слідчого судді та погодження його у прокурора. Так, ч. 2 ст. 249 та ч. 2 ст. 258 КПК України передбачено, що слідчий за погодженням з прокурором має право звернутися до слідчого судді з клопотанням про постановлення ухвали про проведення таких НСРД, як: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260) та місця (ст. 270), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261), її огляд і виїмка (ст. 262), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263) та електронних інформаційних систем (ст. 264), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268), спостереження за особою (ст. 269), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274) [88].

Водночас зазначимо, що на сьогодні залишається неврегульованим питання ініціювання перед прокурором щодо необхідності проведення таких НСРД, як моніторинг банківських рахунків (ст. 269¹) та контроль за вчиненням злочину (ст. 271). В першому випадку передбачається, що прокурор може звернутися з клопотання до слідчого судді (ч. 1 ст. 269¹), а в другому виключно прокурор приймає рішення про проведення такої НСРД (ч. 4 ст. 246). На цю проблему звертав увагу О. Ю. Татаров, зазначаючи, що в практичній діяльності складається ситуація, коли слідчий в усній формі або в письмовій (надаючи довідку з відповідним обґрунтуванням) доводить прокуророві про необхідність прийняття ним рішення про проведення контролю за вчиненням злочину. З урахуванням цього О.Ю. Татаров пропонує унормувати положення КПК України в частині надання права слідчому (детективу) звертатися з клопотанням про проведення моніторингу банківських рахунків [260, с. 72]. Поряд з цим, досить цікавою є позиція науковця щодо прийняття рішення про проведення контролю за вчиненням злочину по аналогії зі ст. 272 КПК України, тобто на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником ОДР або постанови прокурора [260, с. 72–73]. На нашу думку, вказані пропозиції є обґрунтованими. Проте, вважаємо за доцільне надати право прийняття рішення

про проведення контролю за вчиненням злочину й керівнику ОДР, окрім прокурора, оскільки ці суб'єкти здійснюють, відповідно, відомчий контроль і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням;

- проводити НСРД (ч. 6 ст. 246 КПК України), крім зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, оскільки її проведення покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки (ч. 4 ст. 263 КПК України);

- оскаржувати рішення прокурора про відмову в погодженні клопотання на проведення НСРД. У такому випадку, слідчий відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК України має право звернутися до керівника органу досудового слідства, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, звертаючись до нього про погодження клопотання до слідчого судді про проведення НС(Р)Д. Прокурор вищого рівня протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні [67, с. 11; 94, с. 16];

- приймати рішення про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді, у виняткових невідкладних випадках за погодженням з прокурором (ст. 250 КПК України). Відповідно, слідчий виключно за дотримання певних умов (дане питання нами буде досліджено у підрозділі 3.1) має право прийняти рішення про проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 4 ст. 268) та спостереження за особою (ч. 3 ст. 269), погодивши його з процесуальним керівником, а останній невідкладно зобов'язаний звернутися до слідчого судді з клопотанням;

- доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам (п. 3, ч. 2 ст. 40 КПК України). У свою чергу, співробітник оперативного підрозділу під час виконання доручень слідчого користується повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41 КПК України). Якщо ж необхідно провести НСРД на іншій території, слідчий виносить вмотивовану постанову по проведенню НСРД на іншій території;

- залучати до проведення негласних слідчих (розшукових) дій інших осіб (ч. 6 ст. 246 КПК України). До цих осіб можна віднести спеціаліста або іншу особу, яка на конфіденційній основі залучається до проведення НСРД. Даних осіб залучають з метою надання практичної допомоги у проведенні НСРД, у т.ч. з використанням спеціальних знань, надання роз'яснень щодо певної сфери діяльності тощо;

- використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД (ч. 1 ст. 275 КПК України). Також, необхідно пам'ятати, що в разі необхідності керівник ОДР, виконуючи повноваження слідчого, має право винести постанову в порядку Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» [170], про зміну анкетних даних особи, яка залучається до проведення НСРД, якщо цій особі або її близьким може загрозувати небезпека;

- повідомляти прокурора про виявлення під час проведення НСРД, ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні (ст. 257 КПК України). Слід зазначити, що законодавчо порядок використання результатів НСРД у іншому кримінальному провадженні не врегульовано. Це стосується, по-перше, того, як діяти, якщо результати НСРД є доказами по обох кримінальних провадженнях; по-друге, можливості та законності складання двох примірників протоколу, що передбачено Інструкцією [173]; по-третє, відсутності можливості використання як доказів копії або резервної копії додатків, отриманих при проведенні НСРД (дане питання більш детально нами буде досліджено у підрозділі 3.2);

- за результатами проведення НСРД складати протокол, який протягом 24 год направляється прокурору (ст. 252 КПК України);

- отримувати інформацію від співробітника оперативного підрозділу щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили з метою подальшої фіксації одержаних даних шляхом проведення НСРД (п. 9.3 розд. II Інструкції [172]);

- вивчати інформацію працівника оперативного підрозділу, включеного до складу СОГ, щодо пропозиції необхідності проведення конкретних НСРД (п. 2 розд V Інструкції [172]);

- повідомляти прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних НСРД та отримані результати (ч. 3 ст. 246 КПК України). За цих умов, таке рішення, що приймається в кримінальному провадженні і результати виконання якого мають процесуальне значення, повинно бути прийняте особою, яка наділена відповідними процесуальними повноваженнями і яка виконує покладені на неї функції [70, с. 170];

- припинити проведення НСРД, якщо прокурор заборонив або припинив її подальше проведення (ч. 3 ст. 246 КПК України);

- за дорученням прокурора повідомити осіб про проведення відносно них НСРД (ст. 253 КПК України);

- за дорученням прокурора забезпечити збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту (ст. 259 КПК України).

Отже, під час аналізу повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД здійснено їх розподіл на такі види:

1) повноваження, визначені кримінальним процесуальним законом, зокрема надання вказівки слідчому на проведення НСРД; погодження продовження проведення НСРД; погодження виконання спеціального завдання; прийняття рішення про використання засобів під час проведення НСРД;

2) організаційно-контрольні повноваження включають: ознайомлення з матеріалами, отриманими при проведенні НСРД, за результатами яких надавати вказівки про проведення додаткових процесуальних дій; ініціювати перед прокурором вищого рівня розгляд відмови прокурора про проведення НСРД; забезпечувати в межах компетенції координацію діяльності слідчого управління з підрозділами оперативно-технічних заходів та оперативної служби при проведенні НСРД оперативними підрозділами та міжрегіональними територіальними органами поліції; забезпечувати своєчасне і повне виконання ухвал слідчого судді,

суду про проведення НСРД з метою встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження у строки, зазначені в ухвалі; затверджувати план здійснення досудового розслідування, який включає проведення НСРД; надавати слідчим практичну та методичну допомогу у вирішенні конкретних завдань і доручень, у т.ч при проведенні НСРД;

3) користуючись правами слідчого, ініціювати, приймати рішення, проводити НСРД, доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам; залучати до проведення НСРД інших осіб; використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД; повідомляти прокурора про виявлення під час проведення НСРД ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у цьому кримінальному провадженні; за результатами проведення НСРД складати протокол; вивчати інформацію працівника оперативного підрозділу щодо пропозиції необхідності проведення конкретних НСРД; припиняти проведення НСРД, якщо прокурор заборонив або припинив її подальше проведення; за дорученням прокурора повідомляти осіб про проведення щодо них НСРД, забезпечувати збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту.

Проведений нами ґрунтовний аналіз повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД надає право визначити певні напрями цієї діяльності. Дані напрями впливають з урахуванням визначених нами видів повноважень.

Науковцями у процесі визначення напрямів повноважень керівника ОДР здебільшого визначаються напрями діяльності учасників кримінального процесу в контексті дослідження кримінально-процесуальних функцій [149, с. 107], як основних напрямів процесуальної діяльності, що здійснюються з метою реалізації завдань кримінального судочинства суб'єктами, уповноваженими на ведення процесу або наділеними правами для активної участі у справах з метою захисту своїх законних інтересів [86, с. 23]. Іншими науковцями стверджується, що процесуальними повноваженнями керівника

слідчого підрозділу є основні напрями його процесуальної діяльності. Вони визначаються завданнями, що стоять перед начальником слідчого підрозділу, впливають з них і виражають собою зміст цієї діяльності, її матеріальну сутність і відображені у кримінально-процесуальному законі [287, с. 134]. Основним напрямом діяльності керівника ОДР є здійснення відомчого процесуального контролю, зміст якого полягає в забезпеченні законності, обґрунтованості, повноти, усебічності та об'єктивності кримінально-процесуальної діяльності підпорядкованих йому слідчих [194, с. 183], що допомагає визначити напрям діяльності слідчого в конкретному провадженні [193, с. 13], у т.ч. щодо проведення НСРД під час досудового розслідування.

З урахуванням предмета нашого дослідження, наведене дає підстави стверджувати, що ця діяльність пов'язана з нормативно закріпленими напрямками діяльності керівника ОДР при проведенні НСРД. Зокрема, можна виділити такі напрями повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД:

організаційні – надання вказівок щодо проведення НСРД слідчому; налагодження взаємодії слідчого з іншими суб'єктами з метою ефективності їх проведення; звернення з клопотанням про продовження строку проведення НСРД; погодження рішення слідчого про доручення проведення НСРД керівнику іншого правоохоронного органу; затвердження плану здійснення досудового розслідування, який включає проведення НСРД; надання слідчим практичної та методичної допомоги у вирішенні конкретних завдань і доручень при проведенні НСРД;

контрольні – забезпечення своєчасного й повного виконання ухвал слідчого судді, суду про проведення НСРД; вивчення результатів, отриманих під час проведення НСРД; здійснення контролю за роботою слідчих відділів при проведенні НСРД; дотримання прав особи при їх проведенні;

безпосередні – прийняття рішення про застосування засобів при проведенні НСРД, погодження прийняття рішення про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

виконавчі – при виконанні повноважень слідчого приймати рішення, проводити НСРД, використовувати їх результати у доказуванні; доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам; залучати до проведення негласних слідчих (розшукових) дій інших осіб; використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД; повідомляти прокурора про виявлення під час проведення НСРД ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні; за результатами проведення НСРД складати протокол; отримувати інформацію від співробітника оперативного підрозділу щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, з метою подальшої фіксації одержаних даних шляхом проведення НСРД; вивчати інформацію працівника оперативного підрозділу, включеного до складу СОГ, щодо пропозиції необхідності проведення конкретних НСРД; повідомляти прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних НСРД та отримані результати; припиняти проведення НСРД, якщо прокурор заборонив або припинив її подальше проведення; за дорученням прокурора повідомляти осіб про проведення відносно них НСРД та забезпечувати збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту.

Підсумовуючи, зазначимо, у підрозділі нами визначено поняття реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД, під яким розуміються закріплені кримінальними процесуальними нормами права та обов'язки уповноваженого суб'єкта на здійснення контролю, організації, прийняття рішення та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення своєчасного та повного їх проведення і використання у доказуванні.

Досліджено правову основу повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, яка є дворівневою: перший рівень – передбачає закріплення положення щодо прав та обов'язків керівника органу

досудового розслідування при проведенні НСРД; другий рівень – закріплює положення, що опосередковано регламентують діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД.

Повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД поділено на такі види: 1) повноваження, визначені кримінальними процесуальними нормами; 2) організаційно-контрольні повноваження; 3) повноваження при яких керівник ОДР користується правами слідчого.

Напрямами повноважень керівника ОДР при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій є організаційні; контрольні; безпосередні; виконавчі.

2.2 Співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями керівника органу досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів

У попередньому підрозділі (підрозділ 2.1) нами було визначено повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД, зокрема під час виконання ним повноважень слідчого. Поміж тим, керівник ОДР уповноважений також здійснювати процесуальний контроль за проведенням слідчих (розшукових) дій (проводити їх при виконанні повноважень слідчого). Також керівник ОДР має окремі повноваження щодо надання рекомендацій стосовно проведення оперативно-розшукових заходів оперативним підрозділом, керуючись при цьому ст. 281 КПК України [88], ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [179] та Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами НП України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [172].

Безумовно, на початковому етапі прийняття рішення про внесення відомостей до ЄРДР (а в деяких ситуація до прийняття такого рішення, що буде

нами досліджено пізніше) та доручення здійснення досудового розслідування слідчому, керівник ОДР, насамперед, у випадку наявності таких, вивчає матеріали оперативно-розшукової діяльності й інші матеріали (заяву, повідомлення тощо), оцінює необхідність, послідовність проведення слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та застосування заходів забезпечення кримінального провадження. На підтвердження вказаному, ст. 9 КПК України передбачено, що керівник органу досудового розслідування (як і слідчий, прокурор) зобов'язаний всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та забезпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень [88].

Між тим, КПК України дещо обмежив повноваження керівника ОДР при здійсненні досудового розслідування, на відмінну від тих, якими був наділений керівник слідчого підрозділу за КПК України 1960 р., про що нами зазначалося в попередньому розділі (підрозділ 1.1). Зокрема, за КПК України, керівник ОДР не має право надавати вказівку оперативному підрозділу перевіряти та отримувати додаткові відомості, які підлягають встановленню під час внесення відомостей в ЄРДР, а також надати вказівку щодо проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій тощо.

Наразі органи досудового розслідування мають право отримувати та перевіряти докази за допомогою слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій (гласно та негласно). І як відмічається в КПК України, НСРД є різновидом слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 246 КПК України), відомості, отримані при проведенні НСРД, можуть використовуватися в доказуванні на тих самих підставах, що і результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування (ч. 1 ст. 256 КПК України) [88]. Відповідно, це передбачає наявність процесуальної рівності у доказуванні, спрямованість на збирання (перевірку) доказів [298, с. 85-87].

Такий підхід відповідає світовій практиці збирання доказів, коли одна службова особа (суб'єкт розслідування – поліцейський, детектив, агент) уповноважена самостійно збирати докази в процесі розслідування та проводити процесуальні дії, зокрема негласного характеру, окрім здійснення тих специфічних дій, які потребують спеціальних навичок, вмінь (як приклад, використання спеціальних технічних засобів, виготовлення несправжніх (імітаційних) засобів) тощо.

Незважаючи на спробу законодавчого визначення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, вони не розкривають їх основні визначальні ознаки. Це породжує неоднозначні підходи науковців і практиків до їх розуміння, створює певні труднощі в процесі їх застосування [102]. Так, С. О. Кузніченко, аналізуючи положення Глав 20–21 КПК України, робить висновок, що не існує будь-яких процесуальних відмінностей між конкретними слідчими (гласними й негласними) діями й відповідними розшуковими (гласними й негласними) діями [95, с. 178]. Слідчим та негласним слідчим (розшуковим) діям відводиться провідне місце в системі засобів пізнання обставин злочину на стадії досудового розслідування в кримінальному процесі України [137, с. 16]. На нашу думку, НСРД мають свою схожість і відмінність із слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими заходами. Як наслідок, мають певні відмінності повноваження керівника органу досудового розслідування при їх проведенні.

У загальному розумінні НСРД мають таку схожість (співвідношення): зі слідчими (розшуковими) діями – кримінально-процесуальна регламентація, процесуальне закріплення, суб'єкти прийняття рішення, використання в доказуванні тощо; із ОРЗ – порядок отримання дозволу на проведення, негласність (прихованість) їх проведення тощо.

Отже, враховуючи предмет дослідження, нами буде розкрито повноваження керівника ОДР при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні із повноваженнями керівника ОДР при проведенні слідчих

(розшукових) дій, та оперативно-розшуковими заходами, які проводяться оперативними підрозділами.

В ході дослідження співвідношення повноважень керівника ОДР при проведенні слідчих (розшукових) дій та НСРД нами здійснено класифікацію за: загальними критеріями, тобто в такому разі повноваження реалізуються щодо проведення всіх слідчих (розшукових) дій та/або НСРД); конкретизованими – ті, які стосуються окремих слідчих (розшукових) дій та/або НСРД.

Насамперед необхідно дослідити «загальні» повноваження керівника ОДР при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні із повноваженнями керівника ОДР при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Так, враховуючи положення ст.ст. 39–41, 223–275 КПК України, нами буде розглянуто повноваження керівника ОДР при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні з повноваженнями керівника ОДР при проведенні слідчих (розшукових) дій за такими критеріями:

1. *Можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії.* За цих умов, вказівка повинна мати конкретний вид процесуальної дії (слідчі (розшукові) дії та/або негласні слідчі (розшукові) дії), яку потрібно провести, строки її проведення, а також обґрунтування доцільності проведення відповідних процесуальних дій та суб'єктів, яких необхідно залучити до їх проведення (нашу думку підтримують 83.4 % опитаних керівників ОДР). Контроль за виконанням такої вказівки здійснюється керівником ОДР під час вивчення матеріалів кримінального провадження, заслуховування слідчого, керівника слідчої групи або слідчо-оперативної групи. Проте, на сьогодні відсутня законодавчо закріплена відповідальність слідчого за невиконання письмової вказівки керівника ОДР (про що нами зазначалося в підрозділі 1.2 та буде більш детально досліджено в підрозділі 3.1).

2. *Здійснення відомчого контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій.* За даних обставин, керівник ОДР, здійснюючи контроль за діяльністю слідчого, керівника слідчої або слідчо-

оперативної групи щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування конкретного злочину, уповноважений здійснювати:

1) заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті результати при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НСРД. Здійснення контролю у такій формі надає можливість встановити повноту проведення НСРД й доцільність повторного звернення з відповідним клопотанням про продовження проведення даної НСРД, а також з'ясувати доцільність проведення інших процесуальних дій. Як приклад, при проведенні НСРД з'ясовано, що особа переховує предмет злочину, відповідно, виникає необхідність процесуального вилучення такого предмету, з метою недопущення його знищення.

Окремо зазначимо, що під час вивчення результатів негласних слідчих (розшукових) дій та слідчих (розшукових) дій керівник ОДР має право вказати слідчому на наявність в матеріалах ознак вчинення іншого злочину. Щодо даного питання, то нами в попередньому розділі (підрозділ 1.2), на основі аналізу зарубіжного досвіду (КПК Киргизької Республіки) запропоновано внесення змін щодо використання результатів НСРД в іншому кримінальному провадженні на підставі рішення керівника ОДР. Проте, на сьогодні, за КПК України, право приймати рішення щодо використання результатів слідчих (розшукових) дій належить прокурору, а НСРД – слідчому судді за клопотанням прокурора.

З урахуванням цього, вважаємо за необхідне запропонувати алгоритм дій керівника ОДР та слідчого щодо використання результатів НСРД або слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні. Так, у разі виявлення в результатах НСРД або слідчих (розшукових) діях відомостей, що свідчать про вчинення іншого злочину, або можуть бути використані в іншому провадженні, керівник ОДР:

по-перше, надає вказівку слідчому повідомити прокурора про виявлені ознаки вчинення іншого злочину, який не розслідується;

по-друге, за наявності обґрунтованих підстав надає вказівку внести відомості до ЄРДР про вчинення злочину, якщо такий злочин ще не розслідується;

по-третє, якщо результати НСРД або слідчих (розшукових) дій є підставою для використання їх в інших цілях, наприклад, невідкладного проведення обшуку, надає вказівку слідчому здійснити відповідні процесуальні дії;

по-четверте, з урахуванням таємниці досудового розслідування та обставин злочину (наприклад, виявлено обставини вчинення більш тяжкого злочину), а також якщо результати НСРД або слідчих (розшукових) дій можуть бути використані іншим органом досудового розслідування, керівник органу досудового розслідування інформує цей орган (керівника ОДР) про результати, отримані під час проведення процесуальних дій, які можуть бути ними використані. Передача такої інформації може здійснюватися виключно у невідкладних випадках, наприклад, з метою запобігання вчинення злочину, якщо при цьому може бути завдана шкода здоров'ю або/та життю особи.

Наведений алгоритм надасть можливість ефективно використовувати результати НСРД або слідчих (розшукових) дій в інших цілях;

2) дотримання прав особи та законності при проведенні слідчих й негласних слідчих (розшукових) дій. У даному випадку, керівник ОДР під час здійснення відомчого контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій забезпечує неухильне додержання вимог Конституції України, КПК України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства (ст. 9 КПК України), зокрема щодо: права на свободу та особисту недоторканність (ст. 12 КПК України), недоторканності житла чи іншого володіння особи (ст. 13 КПК України), таємниці спілкування (ст. 14 КПК України), невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК України) [88] тощо.

З огляду на наведене вище керівник ОДР під час здійснення відомчого контролю з метою дотримання прав особи та законності при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій встановлює:

- наявність достатніх підстав для проведення слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій. Так, зокрема, підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети (ч. 2 ст. 223 КПК України). Відмінністю є те, що НСРД проводяться у випадках, якщо відомості про злочин та особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч. 2 ст. 246 КПК України);

- дотримання конституційних прав особи при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема, дотримання таких прав особи, які відповідають положенням ст.ст. 29-32, 55 Конституції України [78; 190], ст.ст. 15, 223, 246, 258 КПК України;

- дотримання законності при проведенні слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема за наявності процесуального рішення про їх проведення, яке приймається в межах кримінального процесуального законодавства [88; 173]. Як приклад, рішення про проведення допиту приймається слідчим, освідчування особи – прокурором, обшук – слідчим суддею місцевого суду, аудіо-, відеоконтроль особи – слідчим суддею апеляційного суду.

Також під час дотримання законності при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, керівник ОДР перевіряє дотримання строків проведення цих процесуальних дій. Так, при проведенні даних процесуальних дій у протоколі про їх проведення відображається час початку та закінчення, а при НСРД додатково встановлюються строки дії процесуального рішення щодо проведення НСРД (ухвала слідчого судді, постанова слідчого або прокурора) і, відповідно, протокол про результати, отримані під час проведення НСРД, складається протягом 24 год після завершення проведення НСРД та направляються прокурору.

Отже, керівник ОДР під час здійснення відомчого контролю з метою дотримання прав особи та законності при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, встановлює наявність: достатніх підстав їх проведення (НСРД проводяться, коли іншим способом отримати відомості неможливо); факту дотримання конституційних прав особи при їх проведенні, за необхідності вжиття заходів щодо усунення таких порушень. У разі виявлення порушень дотримання прав особи та законності при проведенні слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій вживає заходів щодо їх усунення, а за необхідності інформує про такі факти прокурора. У даному аспекті актуальними є запропоновані нами зміни до КПК України (підрозділ 1.2) в частині надання права керівнику ОДР скасовувати рішення слідчого щодо проведення НСРД (спостереження за річчю чи місцем (ст. 269 КПК України), здобуття відомостей з електронних інформаційних систем (ч. 2 ст. 264 КПК України) або звернення з таким клопотанням до прокурора.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що співвідношення повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД та слідчих (розшукових) дій здійснено за такими критеріями:

1. можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії й здійснювати контроль за повнотою і своєчасністю виконання вказівки;

2. здійснення відомчого контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а саме: заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті результати при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НСРД; дотримання прав особи та законності при їх проведенні, під час такого контролю встановлюється наявність достатніх підстав для проведення цих процесуальних дій, дотримання конституційних прав особи й законності при їх проведенні.

Далі нами буде визначено «конкретизовані» повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД у співвідношенні із слідчими (розшуковими) діями за певними критеріями. При цьому буде враховано повноваження керівника

ОДР, який користується правами слідчого під час проведення даних процесуальних дій. Отже, з урахуванням певних обставин, які повинен враховувати керівник ОДР (наприклад, під час надання доручення вказувати суб'єкта, який уповноважений приймати рішення, проводити НСРД або/та слідчих (розшукових) дій), визначимо ці критерії:

1) суб'єкт прийняття рішення про проведення НСРД або слідчих (розшукових) дій. Так, надаючи вказівку слідчому на проведення даних процесуальних дій, керівник ОДР зазначає процесуальну дію, яку необхідно провести та, за необхідності, до якої уповноваженої особи потрібно звернутися з клопотанням про їх проведення, з урахуванням таких обставин:

а) рішення про проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій відноситься до прав слідчого або керівника ОДР, який користується правами слідчого, та уповноважений приймати рішення про: спостереження за річчю або місцем (ст. 269 КПК України); виконання спеціального завдання (ст. 272 КПК України), пред'явлення речей для впізнання (ст. 229 КПК України), слідчий експеримент (ст. 240 КПК України) тощо. Відповідно, керівник ОДР надає безпосередньо слідчому вказівку провести таку процесуальну дію або самостійно приймає рішення про її проведення, користується правами слідчого;

б) рішення про проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій відноситься до компетенції прокурора, зокрема таких дій, як: контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України), освідування особи (ст. 241 КПК України). За таких умов, керівник ОДР, надаючи вказівку слідчому, наголошує на необхідності ініціювати питання перед прокурором про прийняття ним рішення щодо проведення цих процесуальних дій. Зазначимо, що на сьогодні, питання щодо ініціювання перед прокурором прийняття ним рішення щодо проведення контролю за вчиненням злочину або освідування не вирішено в положеннях кримінального процесуального законодавства. На практиці це може виглядати у наданні прокуророві довідки, рапорту чи усних доводів, а прокурор, відповідно, на власний розсуд бере до уваги надані доводи слідчого та приймає відповідне рішення або відмовляє в їх проведенні в усній

формі. І як слушно зазначає О. Ю. Татаров, у такій ситуації уповноважена особа не вправі оскаржити рішення прокурора, не дивлячись на те, що в проведенні такої процесуальної дії об'єктивно виникає необхідність [260, с. 72] (більш детально дане питання буде нами досліджено в підрозділі 3.1);

в) рішення про проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій відноситься до повноважень слідчого судді, зокрема таких процесуальних дій: аудіо-, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України) та місця (ст. 270 КПК України), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України), огляд і виїмку кореспонденції (ст. 262 КПК України), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ч. 1 ст. 264 КПК України), обшук (ст. 234 КПК України), експертиза (ст. 242 КПК України) тощо. У той же час, рішення про проведення НСРД приймаються слідчим суддею апеляційного суду (ст.ст. 247-249 КПК України), а про проведення слідчих (розшукових) дій – слідчим суддею місцевого суду (ст.ст. 234, 244 КПК України);

За таких умов, керівник ОДР, надаючи вказівку слідчому, зазначає обґрунтовані підстави ініціювання перед прокурором або слідчим суддею прийняття рішення про проведення НСРД або/та слідчих (розшукових) дій. Ці підстави, відповідно, відобразяться у клопотанні щодо ініціювання проведення відповідних процесуальних дій;

г) рішення про проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій, у невідкладних випадках, приймається слідчим або керівником ОДР, який користується правами слідчого, з подальшим санкціонуванням прийнятого рішення слідчим суддею, зокрема: установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 250, ч. 4 ст. 268 КПК України), спостереження за особою (ст. 250, ч. 3 ст. 269 КПК України) у невідкладних випадках може бути прийнято слідчим за погодженням з прокурором, який в подальшому протягом 24 год звертається до слідчого судді з відповідним клопотанням, проникнення до житла чи іншого володіння особи (ст.ст. 233–234 КПК України), яке у

невідкладних випадках може бути проведене слідчим, з подальшим, після проведення такої дії, зверненням з клопотанням про обшук до слідчого судді [88].

2) суб'єктом проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій. Так, уповноваженою особою на проведення даних процесуальних дій є слідчий (керівник ОДР, який користується повноваженнями слідчого), який несе персональну відповідальність за їх обґрунтованість і законність [137, с. 17], а також співробітник оперативного підрозділу (ст. 41 КПК України), який, виконуючи доручення слідчого, користується його правами, за винятком:

зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, проведення якої покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки (ч. 4 ст. 263 КПК України), а слідчий не є цією уповноваженою особою;

обшук, проведення якого покладається на слідчого або прокурора (ч. 1 ст. 236 КПК України).

Потрібно зазначити, що на сьогодні, здебільшого під час винесення ухвали слідчим суддею про проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), в резолютивній частині надається дозвіл на проведення НСРД слідчому або керівнику ОДР, який здійснює досудове розслідування кримінального провадження. Але, враховуючи наведені нами положення ч. 4 ст. 263 КПК України, на наше переконання, більш правильною буде практика зазначення в такій ухвалі відповідного уповноваженого підрозділу органу Національної поліції або органу безпеки, який уповноважений проводити цю НСРД (нашу пропозицію підтримують 97,6 % опитаних керівників ОДР, 96,2 % слідчих). Така позиція повинна відобразитися у клопотанні.

3) процесуальна самостійність при проведенні НСРД та/або слідчих (розшукових) дій, зокрема, обов'язкова участь іншої особи під час їх проведення. Так, під час проведення:

огляду, виїмки кореспонденції обов'язковою є участь представника відповідної установи (ст. 262 КПК України);

слідчого експерименту, освідування особи слідчий зобов'язаний запросити не менше двох незаінтересованих осіб (понятих), а при допиті малолітньої або неповнолітньої особи – законного представника, педагога або психолога, за необхідності – лікаря (ч. 1 ст. 226 КПК України).

За таких умов, керівник ОДР, здійснюючи відомчий контроль щодо проведення зазначених процесуальних дій слідчим, встановлює достовірність залучених осіб до їх проведення, відповідно до положень КПК України. Такі дії необхідні задля не порушення норм КПК України, наприклад, зустрічаються ситуації, коли слідчим під час проведення огляду, виїмки кореспонденції залучається представник відповідної установи, в якого немає допуску до державної таємниці.

4) недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування щодо проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій. Зокрема, ч. 1 ст. 222 КПК України передбачено, що відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим [88]. Якщо ж особою, без законно наданих на те підстав, буде розголошено відомості досудового розслідування, то таку особу можуть притягнути до кримінальної відповідальності за ст. 387 КК України, а при розголошенні відомостей, які становлять державну таємницю, – такі дії кваліфікуються за ст. 328 КК України [85].

Дані норми є загальними і стосуються особливостей проведення НСРД та слідчої (розшукової) дії. Натомість, ч. 1 ст. 246 КПК України закріплює спеціальні норми, які передбачають, що відомості про факт та методи проведення НСРД не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених КПК України [88]. На додаток, Інструкцією [173] передбачено порядок засекречення факту та методів проведення НСРД і розсекреченню підлягають відомості про обставини кримінального провадження та необхідності використання матеріалів НСРД як доказів після проведення таких дій, у випадку, якщо витік зазначених відомостей не завдасть шкоди національній безпеці України, а також вони не містять відомостей: що

становлять державну таємницю; про осіб, які на конфіденційній основі залучалися до проведення НСРД; надають можливість ідентифікувати особу, відносно якої застосовуються заходи безпеки.

За цих обставин, про факт проведення НСРД відомо лише особам, які приймали рішення про їх проведення або проводять їх. По відношенню до інших осіб ці процесуальні дії проводяться негласно. Їх негласність означає неочевидність, скритність (прихованість) слідчих (розшукових) дій, що проводяться, від осіб, які в них не беруть участь, у т. ч. й від співробітників слідчих і оперативних підрозділів, але передусім від об'єктів, відносно яких вони проводяться [94, с. 7]. Тобто, проведення НСРД передбачає, що особа, відносно якої проводяться відповідні дії, не поінформована про них. За виключенням випадків, коли особою надається згода про проведення відносно неї НСРД, наприклад, здійснення погроз за допомогою телефонного дзвінка іншою особою.

Отже, враховуючи особливості проведення НСРД та слідчих (розшукових) дій, можна стверджувати, що відомості про їх проведення та обставини отриманих матеріалів можуть бути відомі особам, які брали участь в їх проведенні, а також особам, відносно яких вони проводились, у визначених КПК України випадках (за виключенням тих обставин, що не підлягають розголошенню). Відповідно, керівник ОДР, здійснюючи відомчий контроль за проведенням НСРД та/або слідчих (розшукових) дій, вивчає відповідні матеріали та встановлює дотримання слідчим положення щодо нерозголошення відомостей щодо їх проведення, а при виявленні факту розголошення таких відомостей, встановлює законність і підстави їх розголошення.

5) обов'язком припинення проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій. Так, ч. 3 ст. 246 передбачено, що прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення НСРД. Що ж стосується слідчих (розшукових) дій, то КПК України норми, яка б передбачала право прокурора припинити або заборонити їх проведення, не передбачає. Втім, зустрічаються ситуації, коли, наприклад, обшук проводиться протягом

двох–трьох днів. Відповідно, він має право надати вказівку припинити проведення такого обшуку. Також, можуть бути й інші ситуації, коли слідчим отримано дозвіл суду на проведення експертизи, утім прокурором може бути надано вказівку на заборону проведення цієї процесуальної дії.

З урахуванням наведеного зазначимо, що, керівник ОДР, організовуючи здійснення досудового розслідування та проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій у випадках, якщо прокурор прийняв рішення про заборону проведення або припинення подальшого їх проведення, має право оскаржити таке рішення у прокурора вищого рівня.

б) фіксацією результатів проведення НСРД та/або слідчих (розшукових) дій. Положення процесуального законодавства передбачають, що слідчий або керівник органу досудового розслідування, користуючись правами слідчого, уповноважений фіксувати результати процесуальних дій у протоколі, на носії інформації, на якому за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії (ст. 104 КПК України). До протоколу проведення процесуальної дії можуть долучатися додатки: спеціально виготовлені копії, зразки об'єктів, речей і документів; письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної процесуальної дії; стенограма, аудіо-, відеозапис процесуальної дії; фототаблиці, схеми, зліпки, носії комп'ютерної інформації та інші матеріали, які пояснюють зміст протоколу (ст. 105 КПК України) [90].

На сьогодні, основним функціональним призначенням НСРД в оновленій системі кримінального процесу України є забезпечення оптимальних шляхів використання у кримінальному провадженні інформації, здобутої із використанням негласних шляхів та засобів, які використовуються у процесі оперативно-розшукової діяльності [137, с. 17]. За цих обставин, законодавцем передбачено, що по їх завершенню обов'язково складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки, який протягом 24 год по завершенню НСРД направляється прокурору. Також передбачено, що відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням

конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством [90]. Відповідно, слідчі (розшукові) дії, які проводяться слідчим, оформляються протоколом (в окремих випадках за участю понятих) або за допомогою аудіо-, відеофіксації. НСРД обов'язково оформляються протоколом, який направляється прокурору, а за необхідності цей протокол може містити відомості щодо осіб, які проводили або брали участь в проведенні НСРД із забезпеченням конфіденційності.

Отже, нами визначено «конкретизовані» повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД у співвідношенні з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій за такими критеріями:

- 1) суб'єкта прийняття рішення про проведення даних процесуальних дій – слідчим, прокурором, слідчим суддею (при проведенні слідчих (розшукових) дій – слідчим суддею місцевого суду; при проведенні НСРД – слідчим суддею апеляційного суду); 2) суб'єкта проведення – слідчим або за його дорученням співробітником оперативного підрозділу, за виключенням проведення обшуку, який здійснюється слідчим або прокурором, та зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, проведення якої покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки;
- 3) процесуальна самостійність при цих процесуальних діях, зокрема, залучення при проведенні слідчих (розшукових) дій понятих, законного представника, педагога або психолога, лікаря, адвоката, захисника, а при проведенні НСРД ці особи не залучаються, крім обов'язкової участі представника установи зв'язку при огляді й виїмці кореспонденції;
- 4) недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування, за виключенням рішення слідчого чи прокурора та випадків, передбачених КПК України, в інших випадках порушення такого положення передбачає кримінальну відповідальність;
- 5) обов'язок припинення проведення процесуальної дії, якщо прокурор прийняв рішення про заборону проведення або припинення подальшого проведення НСРД, яке може бути оскаржене через керівника ОДР, а на слідчі (розшукові) дії таке положення не поширюється;
- 6) фіксація результатів таких

процесуальних дій: слідчі (розшукові) дії оформляються протоколом (в окремих випадках за участю понятих, захисника, лікаря тощо) або за допомогою аудіо-, відеофіксації; НСРД обов'язково оформляються протоколом, який направляється прокурору, за необхідності цей протокол може містити відомості щодо осіб, які проводили або брали участь в проведенні НСРД із забезпеченням конфіденційності.

Надалі розкриємо зміст повноважень керівника ОДР при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні з певними правами при проведенні оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами. Слушною є думка, що запровадження в КПК України інституту НСРД, що призвело до об'єднання слідчої і оперативно-розшукової діяльності, яку за новим КПК проводить слідчий у межах кримінального провадження, є прогресивним кроком [31, с. 142]. Дана діяльність розширить можливості оперативно-розшукової діяльності за умови дотримання конституційних гарантій прав особи [137, с. 15; 303], забезпечить можливість слідчим здійснювати оперативно-розшукові функції [32, с. 48].

Безперечно, запровадження інституту НСРД є позитивним кроком на шляху удосконалення порядку отримання доказів. Хоча є й противники цієї законодавчої новели, наприклад, є думка, що впровадження НСРД надає право слідчому виконувати невластиву йому функцію суб'єкта оперативно-розшукової діяльності [1, с. 48-51].

НСРД, передбачені гл. 21 КПК України, мають схожу природу, один і той же алгоритм здійснення із однойменними негласними ОРЗ, передбаченими ст. 8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність». Вони проводяться із застосуванням тотожних методів пізнання події злочину, в одному й тому ж режимі таємності [158, с. 140]. Види НСРД та ОРЗ, передбачені ст. 8 ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» у вигляді прав оперативних підрозділів є тотожними, хоч і мають різну назву [302 ; 18; 19, с. 70]. При цьому, потрібно відмітити такий негативний фактор, що перелік ОРЗ законодавчо в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» не закріплено [179]. Так,

перелік цих заходів в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» відображено як права підрозділів, що здійснюють ОРД, що й створює певні труднощі під час використання доказів, отриманих при проведенні ОРЗ, у доказуванні. Проте, на сьогодні була низка законодавчих спроб [48; 186-185] щодо закріплення даного інституту на законодавчому рівні.

Кримінальне процесуальне законодавство обмежує керівника ОДР надавати вказівки чи приймати інші процесуальні рішення щодо проведення ОРЗ, на відмінну від НСРД. Натомість, аналіз ст.ст. 39-41, ч. 3 ст. 281 КПК України, ст.ст. 6, 7, 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [179], Інструкцій з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [172] та про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України [181] надає право стверджувати, що керівник ОДР уповноважений надавати рекомендації щодо проведення ОРЗ оперативним підрозділом.

Враховуючи, що нами детально досліджено повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД, а також у співвідношенні їх з повноваженнями при проведенні слідчих розшукових дій, вважаємо за доцільне розкрити лише питання повноважень керівника ОДР при наданні рекомендацій щодо проведення ОРЗ оперативним підрозділом.

Дані повноваження, на нашу думку, необхідно розглядати залежно від того, коли керівник ОДР має право реалізовувати їх, а саме: до початку досудового розслідування; під час досудового розслідування; під час розшуку особи, яка переховується від органу досудового розслідування.

Насамперед, визначимо повноваження керівника ОДР щодо надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом, до початку досудового розслідування. Так, під час аналізу положень Інструкції [172], нами встановлено, що керівник ОДР має право, до початку досудового розслідування, надавати рекомендації про необхідність проведення ОРЗ,

результати яких сприятимуть виявленню та фіксації відомостей, що можуть бути використані як підстава для внесення відомостей до ЄРДР, докази, а також з метою виявлення предметів, речей тощо.

За цих умов, положеннями Інструкції [172], передбачено, що при веденні оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці до вчинення злочину, підслідного слідчим органам досудового розслідування, керівник оперативного підрозділу письмово звертається до керівника ОДР про закріплення за цією ОРС слідчого для забезпечення методичного супроводження її реалізації та надання практичної допомоги оперативному підрозділу. В подальшому, матеріали ОРС можуть розглядатися під час оперативної наради за участю керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для визначення повноти зібраних матеріалів і наявності підстав для реєстрації в ЄРДР. Одночасно розробляється план заходів з реалізації матеріалів ОРС, який затверджується керівниками органу досудового розслідування та оперативного підрозділу (Розділ III) [172]. Відповідно, керівник ОДР може надати рекомендації щодо проведення конкретних ОРЗ, необхідність проведення яких буде відображено у плані реалізації матеріалів ОРС, у т.ч строки їх проведення та виконавці.

Отже, можна стверджувати, що до початку досудового розслідування, керівник ОДР має організаційні повноваження, які полягають в наданні рекомендацій щодо проведення ОРЗ по ОРС оперативним підрозділом, а також здійснення оцінки повноти зібраних матеріалів під час проведення ОРЗ, які можуть бути підставою для реєстрації відомостей в ЄРДР.

Наступне, що нами буде досліджено – повноваження керівника ОДР щодо надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом під час досудового розслідування. Дане повноваження полягає в наступному, зокрема, під час заслуховування керівником ОДР на оперативній нараді звіту слідчо-оперативної групи щодо стану досудового розслідування кримінального провадження [172; 182], він має право надати рекомендації співробітнику

оперативного підрозділу про доцільність проведення окремих ОРЗ, таких, наприклад, як опитування осіб, наведення довідок в інформаційних банках даних, використання конфіденційного співробітництва тощо, що в подальшому може слугувати підставою для проведення НСРД. Адже, ОРД збагачує тактику проведення НСРД новими теоретичними положеннями, модернізованими прийомами й діями, оскільки положення КПК України детально не регламентують проведення НСРД на відміну від гласних слідчих (розшукових) дій [236, с. 16].

На додаток, ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [179] встановлено обов'язок підрозділів, які здійснюють ОРД, виконувати письмові доручення слідчого або керівника ОДР, який користується повноваженнями слідчого, про проведення оперативно-розшукових заходів. Також, ст. 8 цього Закону передбачено, що до виконання окремих доручень у ході проведення ОРД можуть залучатися працівники інших підрозділів [179]. Водночас положення даного Закону не містять норми, яка передбачає конкретизацію порядку надання доручень чи вказівок органом досудового розслідування на проведення ОРЗ оперативним підрозділом.

Отже, під час досудового розслідування кримінального провадження, керівник ОДР здійснює контрольні повноваження щодо проведення ОРЗ оперативним підрозділом, які полягають у наданні рекомендацій щодо проведення заходів оперативним підрозділом з метою ефективного проведення процесуальних дій.

З урахуванням наведеного, а також пропозицій щодо внесення змін до КПК України, які нами було запропоновано в попередньому розділі (підрозділ 2.1), вважаємо за необхідне доповнити п. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» абзацом такого змісту: «Виконувати рекомендації керівника органу досудового розслідування, слідчого щодо проведення оперативно-розшукових заходів з метою отримання інформації, яка в подальшому може сприяти проведенню негласних слідчих (розшукових) дій». Так, з метою ефективного проведення НСРД керівник ОДР доручає

оперативному підрозділу провести ОРЗ з метою встановлення номера телефону, яким користується особа при вчиненні злочинів.

Також, задля унормування положень КПК України щодо права надавати вказівки про проведення ОРЗ оперативним підрозділом необхідно внести зміни до ч. 2 ст. 39, та ч. 2 ст.40 КПК України, в яких, відповідно, викласти пункти «б²)» та «з²)» такого змісту: «давати вказівки про проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій».

Надалі визначимо повноваження керівника ОДР щодо проведення ОРЗ оперативним підрозділом під час розшуку особи, яка переховується від органу досудового розслідування. Так, ст.ст. 39-41, ч. 3 ст. 281 КПК України надають право керівнику ОДР, який користується повноваженнями слідчого, надавати доручення оперативним підрозділам з метою розшуку підозрюваного [88]. За наявності такого доручення, оперативний підрозділ, керуючись ст.ст. 6, 7, 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», здійснює оперативно-розшукову діяльність і проводить оперативно-розшукові заходи з метою розшуку підозрюваного [179].

За таких умов, оперативний підрозділ щомісяця письмово інформує слідчого про заходи, вжиті для встановлення його місцезнаходження. Своєю чергою, у разі необхідності керівникові органу досудового розслідування надається можливість ознайомлення з матеріалами ОРС (з додержанням режиму секретності), заведеної щодо підозрюваного, який переховується від органів досудового розслідування (розд. VIII Інструкції [172]). Також, з метою розшуку особи, яка переховується від органів досудового розслідування, керівник ОДР (не нижче керівника ОДР ГУНП) уповноважений забезпечувати ефективне використання слідчими оперативної інформації (розд. V Інструкції [181]).

Враховуючи наведене, під час розшуку особи, яка переховується від органу досудового розслідування, керівник ОДР має право виконувати організаційні повноваження шляхом забезпечення ефективного використання

слідчим оперативної інформації, отриманої від оперативного підрозділу, а також контрольні повноваження – у процесі отримання від оперативного підрозділу звіту щодо проведення ОРЗ по розшуку особи та ознайомлення з матеріалами ОРС.

Отже, керівник органу досудового розслідування має такі повноваження при проведенні ОРЗ оперативним підрозділом: надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом до початку досудового розслідування (відповідно до Інструкції МВС України № 575); забезпечення ефективного використання слідчим оперативної інформації, отриманої від оперативного підрозділу по розшуку особи; оцінка повноти зібраних матеріалів під час проведення ОРЗ, які можуть бути підставою для реєстрації відомостей в ЄРДР; надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом з метою ефективного проведення процесуальних дій під час досудового розслідування; отримання від оперативного підрозділу звіту щодо проведення ОРЗ по розшуку особи та ознайомлення з матеріалами ОРС.

Підсумовуючи можна зробити висновок, що у підрозділі нами визначено повноваження керівника ОДР під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у співвідношенні з повноваженнями під час проведення слідчих (розшукових) дій та повноваженнями керівника ОДР при проведенні оперативним підрозділом оперативно-розшукових заходів.

Висновки до розділу 2

В другому розділі дисертації визначено, що правова основа повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД складається з двох рівнів. Перший рівень передбачає закріплення положення щодо права та обов'язків керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД, а другий рівень закріплює положення, що опосередковано регламентують діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД,

зокрема, є базовими для даної діяльності, а також визначають окремі питання сфери правоохоронної діяльності, у т. ч. при проведенні НСРД.

Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при НСРД – це закріплені кримінальними процесуальними нормами прав та обов'язків уповноваженого суб'єкта на здійснення контролю, організації, прийняття рішення та проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечення своєчасного та повного їх проведення і використання у доказуванні.

Керівник ОДР – це керівник (начальник) слідчого підрозділу, який є службовою особою правоохоронного органу, яка уповноважена в межах компетенції, передбаченої КПК України та іншими нормативними актами, здійснювати відомчий контроль та організацію здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, а також у визначених випадках здійснювати досудове розслідування кримінальних проваджень.

На основі аналізу нормативно-правових актів нами виокремлено такі напрями повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД:

організаційні – надання вказівок щодо проведення НСРД слідчому; налагодження взаємодії слідчого з іншими суб'єктами з метою ефективності їх проведення; звернення з клопотанням про продовження строку проведення НСРД; погодження рішення слідчого про доручення проведення НСРД керівнику іншого правоохоронного органу; затвердження плану здійснення досудового розслідування, який включає проведення НСРД; надання слідчим практичної та методичної допомоги у вирішенні конкретних завдань і доручень при проведенні НСРД;

контрольні – забезпечення своєчасного й повного виконання ухвал слідчого судді, суду про проведення НСРД; вивчення результатів, отриманих під час проведення НСРД; здійснення контролю за роботою слідчих відділів при проведенні НСРД; дотримання прав особи при їх проведенні;

безпосередні – прийняття рішення про застосування засобів при проведенні НСРД, погодження прийняття рішення про виконання спеціального

завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації;

виконавчі – при виконанні повноважень слідчого приймати рішення, проводити НСРД, використовувати їх результати у доказуванні; доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам; залучати до проведення негласних слідчих (розшукових) дій інших осіб; використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД; повідомляти прокурора про виявлення під час проведення НСРД ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у даному кримінальному провадженні; за результатами проведення НСРД складати протокол; отримувати інформацію від співробітника оперативного підрозділу щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, з метою подальшої фіксації одержаних даних шляхом проведення НСРД; вивчати інформацію працівника оперативного підрозділу, включеного до складу СОГ, щодо пропозиції необхідності проведення конкретних НСРД; повідомляти прокурора про прийняття рішення щодо проведення певних НСРД та отримані результати; припиняти проведення НСРД, якщо прокурор заборонив або припинив її подальше проведення; за дорученням прокурора повідомляти осіб про проведення відносно них НСРД та забезпечувати збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту.

На основі аналізу положень ст.ст. 39–41, 246–275 КПК України, наукових публікацій та правозастосовної практики повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД поділено на види:

1) окремі повноваження при прийнятті рішення та проведенні НСРД: надання слідчому письмових вказівок на проведення НСРД; звернення з клопотанням про продовження строку проведення НСРД, якщо вони проводяться за його або рішенням слідчого; погодження постанови слідчого про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи

злочинної організації; прийняття рішення про використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів; прийняття рішення про надання доступу до результатів проведення НСРД, які містять відомості, що становлять державну таємницю;

2) організаційно-контрольні повноваження при проведенні НСРД: ознайомлюватися з матеріалами, отриманими при проведенні НСРД, за результатами яких надавати вказівки про проведення додаткових процесуальних дій; ініціювати перед прокурором вищого рівня розгляд відмови прокурора про проведення НСРД; забезпечувати в межах компетенції координацію діяльності слідчого управління з підрозділами оперативно-технічних заходів та оперативної служби при проведенні НСРД оперативними підрозділами та міжрегіональними територіальними органами поліції; забезпечувати своєчасне і повне виконання ухвал слідчого судді, суду про проведення НСРД з метою встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження у строки, зазначені в ухвалі;

3) ініціювання, прийняття рішення та проведення НСРД, користуючись правами слідчого: приймати рішення про проведення окремих НСРД; ініціювати проведення НСРД шляхом звернення з відповідним клопотанням до слідчого судді та погодження його у процесуального керівника; проводити НСРД, крім зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; приймати рішення про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді; доручати проведення НСРД відповідним оперативним підрозділам; залучати до проведення НСРД інших осіб; використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД; повідомляти прокурора про виявлення під час проведення НСРД ознак кримінального правопорушення, яке не розслідується у цьому кримінальному провадженні; за результатами проведення НСРД складати протокол; вивчати інформацію працівника оперативного підрозділу щодо пропозиції необхідності проведення конкретних НСРД; припиняти проведення НСРД, якщо прокурор заборонив або припинив її подальше проведення; за

дорученням прокурора повідомляти осіб про проведення щодо них НСРД, забезпечувати збереження інформації, отриманої внаслідок втручання у приватне спілкування, або певного її фрагменту.

Співвідношення загальних повноважень керівника ОДР при проведенні НСРД та слідчих (розшукових) дій здійснено за такими критеріями:

1. можливість надання письмової вказівки слідчому провести слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії та здійснювати контроль за повнотою і своєчасністю виконання вказівки;

2. здійснення відомчого контролю за проведенням слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, а саме: заслуховування слідчого або керівника слідчої, слідчо-оперативної групи про здобуті при проведенні слідчих (розшукових) дій чи НСРД результати; дотримання прав особи та законності при їх проведенні, під час такого контролю встановлюється наявність достатніх підстав проведення цих процесуальних дій, дотримання конституційних прав особи й законності при їх проведенні.

У даному розділі визначено конкретизовані повноваження керівника ОДР при проведенні НСРД у співвідношенні з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій за такими критеріями:

1) суб'єкта прийняття рішення про проведення даних процесуальних дій – слідчим, прокурором, слідчим суддею (при проведенні слідчих (розшукових) дій – слідчим суддею місцевого суду; при проведенні НСРД – слідчим суддею апеляційного суду); 2) суб'єкта проведення – слідчим або за його дорученням співробітником оперативного підрозділу, за виключенням проведення обшуку, який здійснюється слідчим або прокурором, та зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, проведення якої покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки; 3) процесуальна самостійність при цих процесуальних діях, зокрема, залучення при проведенні слідчих (розшукових) дій понятих, законного представника, педагога або психолога, лікаря, адвоката, захисника, а при проведенні НСРД ці особи не залучаються, крім обов'язкової участі представника установи зв'язку

при огляді й виїмці кореспонденції; 4) недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування, за виключенням рішення слідчого чи прокурора та випадків, передбачених КПК України, в інших випадках порушення такого положення передбачає кримінальну відповідальність; 5) обов'язок припинення проведення процесуальної дії, якщо прокурор прийняв рішення про заборону проведення або припинення подальшого проведення НСРД, яке може бути оскаржене через керівника ОДР, а на слідчі (розшукові) дії таке положення не поширюється; 6) фіксація результатів таких процесуальних дій: слідчі (розшукові) дії оформляються протоколом (в окремих випадках за участю понятих, захисника, лікаря тощо) або за допомогою аудіо-, відеофіксації; НСРД обов'язково оформляються протоколом, який направляється прокурору, за необхідності цей протокол може містити відомості щодо осіб, які проводили або брали участь в проведенні НСРД із забезпеченням конфіденційності.

Керівник органу досудового розслідування має такі повноваження при проведенні ОРЗ оперативним підрозділом: надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом до початку досудового розслідування (відповідно до Інструкції МВС України № 575); забезпечення ефективного використання слідчим оперативної інформації, отриманої від оперативного підрозділу по розшуку особи; оцінка повноти зібраних матеріалів під час проведення ОРЗ, які можуть бути підставою для реєстрації відомостей в ЄРДР; надання рекомендацій про проведення ОРЗ оперативним підрозділом з метою ефективного проведення процесуальних дій під час досудового розслідування; отриманні від оперативного підрозділу звіту щодо проведення ОРЗ по розшуку особи та ознайомлення з матеріалами ОРС.

На основі аналізу наукових джерел, нормативно-правової регламентації діяльності керівника органу розслідування, практики діяльності органів досудового розслідування зроблено низку пропозицій щодо внесення змін до:

до ч. 2 ст. 39 та ч. 2 ст. 40 КПК України, в яких, відповідно, викласти пункти «б²)» та «з²)» такого змісту: «давати вказівки про проведення негласних

слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій»;

до ч. 2 ст. 272 КПК України, яку викласти у такій редакції «2. Виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови керівника органу досудового розслідування, якщо ним здійснюється досудове розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу»;

п. 2 ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» доповнити абзацом такого змісту: «Виконувати рекомендації керівника органу досудового розслідування, слідчого щодо проведення оперативно-розшукових заходів з метою отримання інформації, яка в подальшому може сприяти проведенню негласних слідчих (розшукових) дій».

РОЗДІЛ 3 ПОВНОВАЖЕННЯ КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

3.1 Організація керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному судочинстві

Реформування кримінальної процесуальної юстиції змінило процес збирання доказів під час досудового розслідування. Однією з таких змін є надання права стороні обвинувачення (прокурору, керівнику органу досудового розслідування, слідчому) здобувати докази негласними засобами шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Запроваджений новим Кримінальним процесуальним кодексом України інститут негласних слідчих (розшукових) дій в багатьох параметрах не відповідає вимогам юридичної визначеності та принципу пропорційності, а слідча і судова практика його застосування вказує на суттєві юридичні недоліки та слабку доказову ефективність [79, с. 105].

Негласні слідчі (розшукові) дії – частина передбачених законодавством процесуальних дій, які є важливим способом збирання, закріплення та перевірки доказів. Вони проводяться уповноваженими на те органами і посадовими особами у кримінальному провадженні в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законодавством.

Відповідно, у 2017 році за матеріалами органів Національної поліції України постановлено 54 641 процесуальне рішення на проведення НСРД (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого), з яких 21 029 матеріальних носіїв секретної інформації за результатами проведення НСРД розсекречено, тобто 38,5 %, а з урахуванням результатів опитування практичних працівників (слідчих, керівників ОДР, прокурорів) лише 15,8 % від проведених НСРД враховується

судом як докази. Ця дані свідчать про низьку результативність використання результатів НСРД у доказуванні, що викликано: відсутністю організації проведення НСРД (57,8 % опитаних керівників вказали на дану проблему), слабким контролем з боку керівника ОДР за проведенням НСРД (39,5 %), слабкою організацією взаємодії слідчого з іншими суб'єктами (співробітником оперативного підрозділу, експертом, спеціалістом) при проведенні НСРД (49,5 %), відсутністю навичок, вмінь у слідчих щодо порядку та тактики проведення НСРД (38,9 %), прийняттям рішень про проведення НСРД у випадках коли відсутня необхідність в їх проведенні, наприклад, зустрічаються ситуації коли приймаються рішення про проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу через місяць після того як було викрадено мобільний телефон (14,3 %), прийняття рішення коли немає можливість провести НСРД (12,3 %), слабка та недосконала нормативно-правова урегульованість порядок і тактика проведення НСРД (17,8 %), інші причини (часта зміна мобільного номера телефону, виїзд особи за кордон тощо) (10,3 % (Додаток Б).

Безумовно, певний обов'язок щодо повноти та результативності проведення НСРД слідчим по кримінальному провадженню лежить на керівнику ОДР, який організовує роботу слідчого під час досудового розслідування та за необхідності налагоджує роботу з іншими уповноваженими суб'єктами щодо даного напрямку діяльності.

Кожне рішення, що приймається в кримінальному провадженні, результати виконання якого мають процесуальне значення, повинно бути прийняте особою, яка наділена відповідними процесуальними повноваженнями і яка виконує покладені на неї функції. Так само і керівник органу досудового розслідування під час досудового розслідування конкретного кримінального провадження реалізує відповідні функції [69, с. 139].

За цих обставин, одним із актуальних питань є дослідження особливостей організації керівником органу досудового розслідування проведення НСРД. Оскільки, на відмінну від інших суб'єктів (слідчого, прокурора), керівник органу досудового розслідування уповноважений організовувати здійснення

досудового розслідування кримінального провадження, у т.ч. проведення НСРД. При цьому, керівник ОДР, на відмінну від прокурора, слідчого має менше повноважень при проведенні НСРД, закріплених кримінальними процесуальними нормами.

Виходячи з того, що проведення негласних слідчих (розшукових) дій є новим напрямом слідчої діяльності по отриманню відомостей про протиправну діяльність окремих осіб (групи осіб), в слідчих підрозділах виникають проблеми, пов'язані з їх проведенням. За цих обставин, керівник ОДР, на нашу думку, «зобов'язаний» організувати проведення НСРД, приймати керівну роль у здобутті доказів та надавати методичну допомогу у їх проведенні. Зазначене є необхідним з метою ефективного та своєчасного проведення НСРД, встановлення обставин злочину та збирання доказів по провадженню, а також недопущення можливих порушення прав особи.

Порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій регламентовано главою 21 КПК України [88] та міжвідомчою Інструкцією «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» [173], якими визначено загальні умови їх проведення. Безпосередній же порядок та організація проведення НСРД напрацьовується практикою розслідування окремих злочинів, а також розкривається в ряді наукових публікацій, у т.ч. методичних напрацювань. На сьогодні єдиного нормативного акта, який регламентував повноваження сторони обвинувачення (слідчого, прокурора, керівника ОДР, співробітника оперативного підрозділу) при проведенні НСРД, не розроблено.

Зазначене, передусім, викликано, як нами зазначалося вище (підрозділ 1.1), новим напрямом діяльності слідчих підрозділів, а також відсутністю навичок у слідчого, керівника органу досудового розслідування, прокурора щодо їх проведення, організації, контролю тощо. Адже, до прийняття КПК України, «негласна діяльність» здійснювалася виключно оперативними підрозділами в рамках оперативно-розшукової діяльності.

Вітчизняні науковці вказують на те, що інститут негласних слідчих

(розшукових) дій як ефективний засіб кримінально-процесуального доказування потребує постійного удосконалення як процесуальної форми, з урахуванням практики його застосування, так і удосконалення організаційно-тактичних засад його реалізації у правозастосовний процес [156, с. 276].

Як нами зазначалося, на сьогодні, керівник органу досудового розслідування обмежений в повноваженнях щодо проведення НСРД, поряд з цим він уповноважений здійснювати організацію досудового розслідування та контроль за своєчасністю, повнотою проведення процесуальних дій по кримінальному провадженню. І як вірно зазначав М. М. Бурбика, дієвість контролю може бути досягнута, якщо він здійснюється постійно, своєчасно й по суті; проводиться систематично й повному обсязі – епізодичний і запізнілий контроль дорівнює його відсутності [17, с. 232].

Один із дієвих механізмів організації проведення НСРД є надання вказівок керівником ОДР. Проте, як свідчить слідча практика, письмові вказівки начальника слідчого підрозділу в окремих випадках слідчими не виконуються. Причиною цього є: нечіткість висловлених у вказівці вимог або їх практична недоцільність; об'єктивна неможливість виконання вказівки у повному обсязі; відсутність конкретних строків виконання вказівки загалом та окремих її приписів; низька виконавська дисципліна слідчих [113, с. 189–190]. Тому важливо, щоб вказівки у кримінальному провадженні давалися вчасно, були конкретними й чіткими. Керівнику слідчого підрозділу потрібно точно вказувати, які слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії слід виконати, яким методом і в який термін (не перевищувати межі загального строку досудового розслідування), а в разі сумнівів слідчого щодо їх доцільності – обґрунтувати їх необхідність. Варто встановити юридичну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання вказівок керівника слідчого підрозділу. Необхідним елементом виконання вказівки є контроль за її виконанням [259, с. 219]. Як приклад, на сьогодні, діє норма яка передбачає, що невиконання керівником органу досудового розслідування (ч. 3 ст. 39 КПК України) та слідчим (ч. 4 ст. 40 КПК України) законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за

собою передбачену законом відповідальність. Також ч. 3 ст. 41 КПК України, передбачено, що доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом [88]. Тобто законодавець передбачив відповідальність керівника ОДР та слідчого за невиконання вказівок доручень прокурора, а також обов'язок співробітника оперативного підрозділу виконувати доручення прокурора та слідчого. Поряд з цим, керівник ОДР у цьому ланцюжку є лише та уповноважена особа, яка з одного боку, зобов'язана виконати вказівку, доручення прокурора, а з іншого, – виконуючи повноваження керівника, не має право проводити НСРД. Отже, за цих умов, він надає вказівку слідчому виконати рішення прокурора, а вже у слідчого, своєю чергою, не передбачено відповідальності за невиконання вказівки керівника.

Безперечно, у даній ситуації можна говорити про закріплені норми КПК України щодо процесуальної незалежності слідчого. Зокрема, ч. 5 ст. 40 КПК України передбачає, що слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, забороняється [88]. Натомість, керівник ОДР організовує здійснення досудового розслідування, у т.ч. проведення НСРД. Більше того, вказівки надаються в межах закону та інтересах кримінального судочинства. Якщо ж, на думку слідчого, вказівка керівника ОДР є незаконною або вона не відповідає інтересам досудового розслідування кримінального провадження, то доцільно йому надати право повідомити про такий факт керівника вищого рівня. Відповідно, виникає питання, яким же іншим законним методом здійснювати відомчий контроль керівником ОДР за виконанням його вказівок слідчим, якщо відсутня відповідальність слідчого за невиконання вказівки керівника ОДР?

Поряд з цим, як свідчить слідча практика, самими керівниками не завжди в повному обсязі здійснюється контроль за виконанням своїх вказівок, нерідко це здійснюється формально (лише у кожному четвертому кримінальному провадженні вказівки виконуються у повному обсязі). Саме тому, даючи певні

вказівки, керівник слідчого підрозділу зобов'язаний не лише визначити конкретні дії та заходи, які необхідно вжити слідчому, а й вказати на необхідність інформування про стан їх виконання у визначені терміни. Контроль за виконанням вказівок повинен мати постійний і цілеспрямований характер [259, с. 219]. Відповідно, керівник ОДР, надаючи вказівку, вказує на конкретизовані НСРД, які потрібно провести, а також строки виконання, при цьому, здійснюючи постійний контроль за повнотою та своєчасністю їх проведення.

Враховуючи наведене, вважаємо за доцільне (нашу думку підтримують 87,6 % опитаних керівників органів досудового розслідування(Додаток Б) доповнити ч. 4 ст. 40 абзацом такого змісту: «невиконання слідчим законних вказівок керівника органу досудового розслідування, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність».

Не менш важливим питанням під час здійснення керівником ОДР відомчого контролю є погодження (візування) ним окремих процесуальних рішень слідчих з метою упередження можливих порушень кримінально-процесуального законодавства. У науковій літературі трапляються різні оцінки цього повноваження керівника слідчого підрозділу. Існує думка, що практика візування начальником слідчого підрозділу процесуальних рішень слідчого не відповідає принципам процесуальної самостійності слідчого. Керівник ОДР не повинен нав'язувати слідчому свою думку й зобов'язувати його діяти всупереч своєму внутрішньому переконанню [215]. На думку Г. П. Хімічевої, така практика передбачає розподіл відповідальності між керівником ОДР та слідчим [290]. Не зрозуміло лише, що може бути негативного у розподілі відповідальності між особою, яка приймає рішення (слідчим), та особою, яка контролює законність і своєчасність цього рішення (керівником слідчого підрозділу). На сьогодні це питання (на неформальному рівні) вже врегульовано у багатьох підрозділах, де за «сталю практикою» більшість важливих рішень слідчих погоджується керівниками підрозділів. Цікаво, що саме у цих підрозділах якість та ефективність слідчої діяльності є набагато кращою порівняно з іншими, де під гаслом дотримання

«самостійності» та «незалежності» слідчого у прийнятті ним рішень нерідко прикривається бездіяльністю першого та безвідповідальністю його керівника [259, с. 221]. Дана практика, на наш погляд, є цілком логічною при проведенні НСРД, оскільки: по-перше, слідчий, приймаючи таке процесуальне рішення, визначає з керівником ОДР яких суб'єктів доцільно залучити до їх проведення; по-друге, керівник ОДР, погоджуючи прийняття рішення слідчим, матиме можливість надати методичні поради щодо ефективності проведення НСРД; по-третє, посилить відомчий контроль за законністю прийняття рішення слідчим. Інше питання, це доцільність письмового погодження таких рішень, то, на нашу думку (такої думки 87,5 % опитаних керівників ОДР), таке погодження може бути в усній формі. Більше того, таке погодження може бути в онлайн-режимі, наприклад під час телефонної розмови, у т.ч. з метою процесуальної економії часу на прийняття рішення про проведення НСРД.

Що ж стосується досудового розслідування більш складних злочинів, то ми вважаємо, що на етапі планування проведення процесуальних дій, у т.ч. НСРД, слідчий (слідча група чи слідчо-оперативна група) планує доцільність проведення відповідних НСРД, визначає строки та суб'єктів проведення. За цих обставин, керівник ОДР погоджує такий план дій та має можливість здійснювати відомчий контроль за проведенням НСРД, вказати на проблемні питання, які можуть бути при їх проведенні.

Результативність організації проведення НСРД залежить від налагоджених дій уповноважених суб'єктів, визначення типового порядку дій учасників, які задіяні під час проведення НСРД, координації та контролю за своєчасністю і повнотою виконання поставлених завдань. Відповідно, керівник ОДР, організовуючи діяльність слідчого, співробітника оперативного підрозділу щодо проведення НСРД під час досудового розслідування кримінального правопорушення, визначає найбільш оптимальні засоби отримання та закріплення доказів. Цього результату можна досягти у процесі визначення типових дій при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за певними напрямками.

Отже, виходячи з практики діяльності органів досудового розслідування, на наш погляд, можна виділити найбільш проблемні напрями діяльності під час розслідування злочинів, які потребують координації дій керівником ОДР при проведенні НСРД, зокрема:

- організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини»). На проблемність організації проведення НСРД таких злочинів вказали 75,7 % опитаних керівників ОДР;

- організація проведення НСРД під час досудового розслідування латентних злочинів (59,8 %);

- організація проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування (55,4 %);

- організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного (по призупиненим кримінальним провадженням) (37,6 % (Додаток Б)).

Загальні вимоги щодо організації здійснення досудового розслідування визначено відомчими наказами, наприклад в системі Національної поліції, відповідно до наказів [172; 181] передбачено загальні умови організації досудового розслідування кримінальних проваджень. Зокрема, стверджується про важливий момент під час організації здійснення досудового розслідування – це планування проведення процесуальних дій слідчим, слідчою групою, слідчо-оперативною групою. Дане, безумовно, стосується і проведення НСРД під час досудового розслідування окремих злочинів (про що нами зазначалося вище).

Ураховуючи наведене, вважаємо за доцільне розкрити особливості організації проведення НСРД під час досудового розслідування кримінальних проваджень за визначеними нами напрямками більш детально.

Найбільш проблемною сьогодні є *організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу (резонансних злочинів)*. Адже, здійснення досудового

розслідування вимагає невідкладного проведення комплексу НСРД та інших процесуальних дій.

Практика досудового розслідування даних злочинів показує, що організація проведення НСРД поділяється на два етапи: організація проведення НСРД у невідкладних випадках після вчиненого злочину; організація проведення НСРД під час розслідування злочинів.

Відповідно, наведений нами перший етап вимагає оперативного прийняття рішення про проведення НСРД. На жаль, положення КПК України не передбачають можливості проведення НСРД у невідкладних випадках після вчиненого злочину, у т.ч. під час переслідування злочинця, який вчинив, наприклад, суспільно небезпечний злочин відносно громадських діячів тощо.

З урахування цього, на керівника органу досудового розслідування покладається обов'язок координації дій слідчого (слідчо-оперативної групи чи слідчої групи) по плануванню й проведенню процесуальних дій, надання вказівки про проведення найоптимальніших НСРД, які зумовлять досягнення необхідного результату. Саме на початковому етапі від організації проведення НСРД та інших процесуальних дій залежить ефективність досудового розслідування резонансних злочинів.

Отже, за цих умов, на керівника ОДР покладаються керівні повноваження щодо координації дій слідчого, СГ, СОГ. Тим самим, потрібно пам'ятати, що певних умов, наприклад, під час розслідування резонансних злочинів, керівник ОДР має право, користуючись повноваженнями слідчого щодо здійснення досудового розслідування цього злочину, бути старшим СГ або СОГ та прийняття рішення про проведення НСРД.

Підготовча діяльність пов'язана, насамперед, із обранням найбільш сприятливих умов для проведення НСРД (час, місце), підготовкою або виготовленням технічних, імітаційних засобів, визначенням кола учасників, їх підбором та інструктажем [93, с. 157]. Важливо також на початковому етапі визначити основні складові по встановленню доказів, а саме за допомогою яких НСРД можна отримати докази. Також, визначальне місце посідає розуміння

повноважень суб'єктів, які мають право прийняти рішення про проведення НСРД.

За даних умов, керівник ОДР матиме можливість організувати проведення НСРД під час досудового розслідування резонансних злочинів. Це надасть можливість скоординувати діяльність слідчого (СОГ) щодо розподілу обов'язків як під час прийняття рішення, так у процесі проведення НСРД.

Отже, враховуючи етап проведення невідкладних дій під час розслідування резонансних злочинів, у т.ч. НСРД, та необхідність оперативного прийняття рішень про проведення НСРД, а також подальше їх проведення, з урахування практики сьогодення, можна визначити послідовність відповідних процесуальних дій керівника ОДР. При цьому, потрібно враховувати, що керівник ОДР у такій ситуації є старшим слідчої групи чи слідчо-оперативної групи та уповноважений самостійно приймати рішення про проведення окремих НСРД. Вказане, на нашу думку, необхідне з метою безперервного прийняття рішення про проведення НСРД або звернення з відповідним клопотанням до слідчого судді (такої думки 92,3 % опитаних керівників ОДР, 90,4 % слідчих та 91,5 % співробітників оперативних підрозділів (Додаток Б). Зокрема, складається така ситуація, коли керівник ОДР, користуючись повноваженнями слідчого, приймає рішення про проведення НСРД або звертається з відповідним клопотанням до слідчого судді та надає доручення слідчому, співробітнику оперативного підрозділу провести НСРД. При цьому, координація дій членів слідчої здійснюється «дистанційно», наприклад у телефонному режимі.

Враховуючи досліджене нами в попередньому розділі (підрозділ 2.1), можна визначити, що керівник ОДР організовуючи проведення НСРД має повноваження щодо **самостійного виконання** відповідних процесуальних дій, а саме, приймати рішення та проводити такі НСРД, як здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту (ч. 2 ст. 264 КПК України), спостереження за місцем та річчю (ст. 269 КПК України) та виконання

спеціального завдання за погодженням з керівником ОДР (ст. 272 КПК України). При цьому, ефективно застосовувати процесуальну дію, передбачену ч. 2 ст. 264 (в даному випадку нами використовується термін «процесуальна дія», оскільки в узагальнених судових матеріалах зазначено, що дана дія не вважаються втручанням у приватне спілкування та не є НСРД, оскільки не відповідають критеріям, передбаченим частинами 3, 4 ст. 258 КПК України [96, с. 175; 178; 284]), за допомогою якої можна отримати інформацію розміщену на соціальній сторінці в мережі Інтернет, з накопичувачів камер спостережень у публічно доступних місцях (останнє за наявності дозволу власника, володільця такого носія). Проведення даної НСРД може бути ефективною у випадках активного використання особою, яка є об'єктом викрадення чи вчинення самогубства (на прикладі доведення до самогубства та трансляція цього в онлайн-режимі). Більше того, зустрічаються ситуації коли органом досудового здійснюється розслідування кримінального провадження за фактом викрадення особи, яка інсценувала своє викрадення з метою отримання фінансових активів від родини. Відповідно, керівник ОДР ураховуючи дану обставину вказує на доцільність аналізу соціальної сторінки об'єкта викрадення з метою встановлення його активності в мережі Інтернет.

Наступне, на що потрібно звернути увагу керівнику ОДР – це можливість проведення спостереження за місцем або річчю, як приклад, вимагання викупу за викрадення особи і на обумовлене місце прийде (прийшла) невстановлена особа, то в такій ситуації доцільно застосовувати спостереження за місцем та річчю (кошти, сумка, коробка тощо). Також, якщо особа зникла з місця злочину на автотранспорті, при цьому, доцільно проводити спостереження за автомобілем як річчю.

Спостереження за місцем та річчю може мати місце у випадках, коли перебування особи у певному місці або її фізичний контакт з конкретним предметом може бути доказом її вини [5, с. 194]. При цьому, об'єктом спостереження має бути виключно річ або місце.

Окрім цього, звернемо увагу на проведення такої НСРД, як контроль за

вчиненням злочину. Дана НСРД проводиться виключно на підставі постанови прокурора (ч. 4 ст. 246 КПК України). Утім, невідкладність проведення даних НСРД можливе при досудовому розслідуванні розбійних нападів, замовних вбивств, терористичних актів тощо. Відповідно, виникає доцільність проведення таких форм контролю за вчиненням злочину, як спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину. За цих умов, слідчий надає прокурору, який здійснює процесуальне керівництво розслідуванням злочину, матеріали, що є підставою для прийняття рішення про проведення НСРД. Прокурор, враховуючи надані йому матеріали, за необхідності вивчає інші матеріали провадження та виносить вмотивовану постанову про проведення НСРД.

Безумовно, під час надання таким чином прокурору матеріалів та прийняття ним рішення, втрачається час оперативності проведення контролю за вчиненням злочину. Враховуючи дану проблему, О.Ю. Татаров стверджує, що зазначені форми контролю за вчиненням злочину не пов'язані з втручанням у приватне спілкування чи іншим обмеженням конституційних прав і свобод особи, тому повинні проводитися за аналогією з виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України) на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування або безпосередньо постанови прокурора [260, с. 72]. Ми цілком підтримуємо наведену позицію, утім, іноді виникають ситуації коли рішення про проведення контролю за вчиненням злочину потрібно прийняти невідкладно керівником ОДР та доручити виконання даної НСРД слідчому чи співробітнику оперативного підрозділу, які проводять невідкладні дії по розслідуваному злочину.

Враховуючи наведене, вважаємо за необхідне доповнити ч. 9 ст. 271 положеннями такого змісту: «9. У невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням тяжкого або особливо тяжкого злочину, контроль за вчиненням злочину здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування».

На подальшому етапі досудового розслідування резонансних злочинів, якщо етап невідкладних дій не дав відповідного результату, керівник ОДР здійснює організацію проведення НСРД за такими напрямками, як:

організаційний (такої думки 78,9 % опитаних керівників ОДР) – розробка та затвердження плану проведення процесуальних дій, у т.ч. НСРД, слідчою групою (при у разі створення СОГО, то погодження такого плану); заслуховування слідчого (СГ, СОГ) під час проведення нарад;

процесуальний (34,5 %), який полягає у: *опосередкованому* зверненні з клопотанням до слідчого судді про проведення НСРД, яке полягає в тому, що керівник ОДР надає письму вказівку слідчому звернутися з клопотанням до слідчого судді та провести конкретну НСРД з метою отримання необхідних результатів по провадженню (такої думки 39,8 % опитаних керівників ОДР(Додаток Б); *безпосередньому* зверненні з клопотанням. Така ситуація здебільшого виникає у випадках, коли керівник ОДР є старшим слідчої групи чи СОГ, відповідно здійснює досудове розслідування, ініціює проведення НСРД шляхом звернення з відповідним клопотанням. Таке клопотання повинно містити не тільки опис обставин, а й посилання на докази, аналіз, відповідні пояснення, які безпосередньо не тільки впливають на прийняття кінцевого рішення, але й надають клопотанню переконливості, виключають сумніви, логічність [72, с. 24], вказівка щодо неможливості отримання відомостей в інший спосіб (ч. 2 ст. 246 КПК України). Сам термін «неможливо отримання іншим способом...» розуміється науковцями як те, що ініціація проведення НСРД повинна бути однозначно пов'язана з констатацією висновку про вичерпність ординарних пізнавальних заходів (п. 7 ч. 2 ст. 248, п. 6 ч. 1 ст. 251 КПК України) [64, с. 28], до яких можна віднести й проведення оперативно-розшукових заходів [77, с. 86].

При цьому, керівник ОДР зобов'язаний пам'ятати, що здійснення НСРД є можливим лише за умов, що отримання інформації шляхом провадження слідчих (розшукових) дій не може забезпечити отримання доказів, які самостійно або в сукупності з іншими фактичними даними мають суттєве

значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили [284, с. 6].

Окремо, на нашу думку, доцільно визначити організацію проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді. Так, ст. 250 КПК України передбачає проведення установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 4 ст. 268 КПК України) та спостереження за особою (ч. 3 ст. 269 КПК України) у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України [210, с. 93]. Тобто, виключно за сукупності відповідних ознак – винятковість, врятування життя людей, запобігання тяжкому або особливо тяжкому злочину. При цьому, вказані НСРД здійснюються на підставі рішенням прокурора або слідчого, узгодженого з прокурором. Після прийняття такого рішення прокурор зобов'язаний невідкладно після початку проведення такої НСРД звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді [88]. Хоча, якщо згадати розробку КПК України, то проект діючого Кодексу, що подавався до Верховної Ради України, передбачав проведення всіх НСРД, у виняткових випадках, до постановлення ухвали слідчого судді (ст. 231 проекту) [65]. Аналогічна практика в зарубіжних країнах (про що ми зазначали в підрозділі 1.2).

У даному контексті, вірною є думка М. Л. Грібова, який вважає, що у невідкладних випадках спостереження за особою може проводитися за не встановленими особам, з метою подальшого виявлення їх установчих даних. Таке рішення, на думку М. Л. Грібова, повинно прийматися слідчим, з подальшим протягом 24 год зверненням з клопотанням до суду [39, с. 22]. На думку автора, наведена пропозиція не відповідає положенням Конституції України та КПК України в частині втручання в приватне спілкування. Більш того, узагальненими матеріалами Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ допускається можливість проведення НСРД щодо невстановлених осіб, якщо на момент проведення НСРД виникла

невідкладна необхідність їх проведення [284].

Здебільшого необхідність проведення НСРД, у порядку визначеному ст. 250 КПК України, виникає під час виїзду слідчо-оперативної групи на місце події щодо вчинення резонансного злочину або надходження до правоохоронного органу повідомлення про вчинення такого злочину. Що ж стосується другої ситуації (якщо злочин ще не вчинено), то тут після внесення відомостей в ЄРДР, керівник ОДР та слідчий у взаємодії із оперативним підрозділом визначають доцільність проведення таких НСРД.

Більш складною є перша ситуація, при якій проведення НСРД в порядку ст. 250 КПК України фактично унеможлиблюється, з таких міркувань, що, по-перше, злочин вже вчинено; по-друге, відсутнє процесуальне дотримання проведення цих дій, зокрема, фактична можливість внесення відомостей до ЄРДР, винесення постанови з обмеженим доступом та дотримання процедури надання доручень співробітникам оперативних підрозділів (при проведенні установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу необхідне спеціальне обладнання та відповідні навички, якими слідчі не володіють). Оскільки, як відомо, до внесення відомостей в ЄРДР може проводитися виключно огляд місця події. Хоча існує думка про доцільність проведення НСРД, пов'язаних із безпосереднім переслідуванням такої особи до внесення відомостей в ЄРДР (такої думки 12,3 % опитаних керівників ОДР та 13,2 % опитаних слідчих(Додаток Б). З даною позицією ми не повністю погоджуємося, оскільки для цього відповідно є засоби оперативно-розшукової діяльності.

З огляду на дану проблематику Д.С. Сергеева запропонувала можливість проведення НСРД, в порядку ст. 250 КПК України, у разі безпосереднього переслідування особи, яка вчинила злочин [225, с. 216]. Дана пропозиція безумовно є актуальною, що й підтверджується позицію 78,8 % опитаних керівників ОДР, 89,6 % – слідчих, 88,3 % – співробітників оперативних підрозділів(Додаток Б).

Водночас необхідно враховувати, що у слідчого у випадках наявності немає юридичної можливості внести відомості до ЄРДР та скласти постанову

про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді (про що зазначалося). На практиці це питання можна вирішити таким чином: керівник ОДР приймає рішення про внесення відомостей до ЄРДР; виносить постанову про створення СОГ або слідчої групи, де він є керівником групи та здійснює досудове розслідування; приймає рішення про проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого з погодженням його у прокурора та доручає виконання цієї дії слідчому чи оперативному підрозділу.

Проте, більш логічним буде надання безпосереднього права керівнику ОДР приймати таке рішення у невідкладних випадках. Відповідно, спрощується порядок прийняття рішення про проведення таких НСРД.

Враховуючи наведену проблему, на наше переконання, це питання можна унормувати шляхом внесення відповідних змін, а саме ст. 250 доповнити новою частиною: «4. У невідкладних випадках, з метою безпосереднього переслідування особи, яка вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, негласна слідча (розшукова) дія може буди розпочата до постановлення ухвали слідчого судді, на підставі постанови керівника органу досудового розслідування. У такому випадку, керівник органу досудового розслідування зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, але не пізніше 24 годин з моменту винесення постанови, погодивши таке клопотання у прокурора».

Прийняття таких змін надасть можливість ефективно виконувати завдання із пошуку та затримання осіб, причетних до вчинення злочину, під час безпосереднього їх переслідування. Адже, при цьому керівник ОДР буде виконувати одне із своїх основних повноважень по організації здійснення досудового розслідування, зокрема, прийняття відповідного рішення та в режимі on-line координувати СОГ виконувати їх, а слідчо-оперативна група (слідчий та співробітник оперативного підрозділу) з концентруються на встановленні та затриманні осіб, причетних до вчинення злочину.

Підсумовуючи наведений напрям організації керівником ОДР проведення

НСРД, зазначимо, що дана діяльність проходить в два етапи: проведення невідкладних НСРД, під час якого рекомендовано приймати рішення проведення НСРД та ініціювати їх керівником ОДР, користуючись повноваженнями слідчого з подальшою дистанційною координацією дій слідчого, членів СГ або СОГ

Наступний напрям повноважень керівника ОДР, що нами буде розглянуто – *організація керівником ОДР проведення НСРД під час досудового латентних злочинів*. Даний напрям характеризується особливістю виявлення та фіксації прихованої інформації, яку своєчасно виявити не представилось можливим. У той же час, за цих умов, керівник ОДР враховує, що джерелом доказу може бути носій інформації. Тобто, аналізу та встановленню підлягають докази, які містяться на носіях інформації (документи, предмети, інформаційні (комп'ютерні) системи або окремому носію тощо).

Отже, виходячи з практики досудового розслідування даних злочинів, керівник ОДР організовує проведення НСРД таким чином, щоб максимально можна було виявити та зафіксувати відомості, що містяться на відповідних носіях. І, навпаки, якщо своєчасно та в повному обсязі не виявити та не зафіксувати такі відомості, наслідками можуть бути їх знищення, спотворення чи заміна. Тобто, до планування проведення НСРД та інших процесуальних дій потрібно підходити зважено та конструктивно, зважувати можливі варіанти дій осіб, які можуть бути причетні до вчинення злочину.

Поряд з цим, значних результатів під час досудового розслідування латентних злочинів можна досягти шляхом зняття інформації з електронних інформаційних систем (67,8 % керівників ОДР дотримуються такої думки(Додаток Б). Адже, дана НСРД надає можливість виявити дані, що зберігаються на носію (в мережі), у т.ч. шляхом аналізу інформації, що розміщена в мережі Інтернет, в порядку ч. 2 ст. 264 КПК України.

У підтвердження нашої позиції, А.Ю. Спусканюк вважає, що дану процесуальну дію можна проводити у процесі аналізу Інтернет-ресурсів органів влади та управління відкритого доступу. Як приклад, до такої інформації

відносяться: відомості про оголошення тендеру та вимоги до учасників; процедура проведення тендеру та наявності інформація про учасників торгів; результати тендеру; нормативно-правові акти, що містять відомості про порядок проведення державних закупівель [237, с. 83]. Даний вид злочину також характеризується високою латентністю.

Також наведемо цікаву думку про те, що інструментами пошуку інформації, за допомогою процесуальної дії, передбаченої ч. 2 ст. 264 КПК України, в соціальних мережах досить прості, зокрема й технічно, і йдеться не про якісь незаконні методи. Використовуючи такий пошук, необхідно застосовувати творчий підхід і пам'ятати, що це не самостійний, а допоміжний інструмент при розслідуванні [235; 268, с. 22]. Дана процесуальна дія надає можливість здійснити моніторинг соціальної сторінки конкретної особи, а також близьких їй осіб з метою встановлення відомостей, що можуть бути використанні у розслідуванні. При цьому, отримання інформації у такий спосіб, не потребує спеціальних навичок, вмінь, а лише послідовність та логічність дій та знання цілі проведеного заходу.

Вище нами зазначалося про особливості прийняття рішення щодо проведення даної процесуальної дії. Натомість, потрібно навести позицію В. А. Колесник, який вважає, що в такому випадку слідчий, що здійснює досудове розслідування, від свого імені виносить постанову про зняття інформації з електронних інформаційних систем і, погодивши її з керівником органу досудового розслідування, доручає проведення даної НСРД уповноваженому оперативному підрозділу [67, с. 69-70]. У той же час, про що нами зазначалося, положення ч. 2 ст. 264 КПК України надали право слідчому самостійно приймати рішення про проведення даної процесуальної дії. Хоча на наш погляд, дана думка заслуговує на увагу. Виключно ще з тих міркувань, що керівник ОДР може оцінити ступінь втручання в приватне спілкування, й, відповідно, на підставі процесуального рішення якого проводиться дана процесуальна дія.

Наступний напрям, який нами буде досліджено – це *організація*

проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування. Організація проведення НСРД у такому разі закріплена ст. 615 КПК України, якою передбачено особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції, зокрема, на місцевості (адміністративній території), на якій діє правовий режим воєнного, надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, у разі неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею повноважень, передбачених статтями 247, 248 КПК України, ці повноваження виконує відповідний прокурор [88]. З урахування цього прокурор, отримавши клопотання слідчого щодо проведення НСРД чи прийнявши таке рішення особисто, при неможливості виконання у встановлені законом строки слідчим суддею визначених законом повноважень вирішує питання щодо НСРД у порядку, передбаченому статтями 247, 248 КПК України. За результатами розгляду клопотання слідчого або у разі прийняття такого рішення особисто прокурор у порядку ст. 110 КПК України виносить постанову з дотриманням вимог, передбачених для таких ухвал слідчого судді [174]. Якщо в порядку ст. 615 КПК України ініціатива про проведення НСРД виходить від слідчого, то він звертається до прокурора з відповідним клопотанням. У даному разі відсутня законодавча визначеність стосовно необхідності та доцільності погодження вказаного клопотання з прокурором, якщо цей же прокурор буде здійснювати повноваження замість слідчого судді. Труднощі на практиці пов'язані з питанням стосовно необхідності підготовки відповідного клопотання, якщо рішення про проведення НСРД прокурор прийматиме самостійно [97, с. 188].

Враховуючи наведений порядок, на наш погляд, в даному контексті усувається суб'єкт, який перевіряє законність винесення відповідного клопотання (погоджує його). Враховуючи закріплене право координації дій слідчого керівником ОДР, такою посадовою особою, на наш погляд, повинен бути керівник ОДР, який безпосередньо організовує досудове розслідування й має право перевірити своєчасність та повноту проведення процесуальних дій

слідчим.

При цьому, у літературі є думка про спрощення процедури проведення НСРД, як-от: в зоні АТО надати повну самостійність слідчому в проведенні НСРД, але з моменту їх завершення всі результати мають бути надані для ознайомлення прокурору та негайно погоджені із слідчим суддею, який надасть дозвіл на їх залучення до провадження [41]. Певною мірою це є логічним, оскільки проведення НСРД в особливих умовах досудового розслідування й вимагає оперативного прийняття рішення про їх проведення, встановлення й затримання осіб за результатами проведення НСРД. І як вірно зазначається, рішення в умовах проведення антитерористичних операцій приймаються в умовах загрози для існування держави [94; 228, с. 186]. Проте, на нашу думку, закріплення права слідчого самостійно приймати рішення про проведення НСРД може привести до зловживань (такої думки 68,8 % опитаних керівників ОДР (Додаток Б).

Отже, враховуючи наведене, вважаємо викласти частину 2 ст. 615 КПК України таким: «Повноваження прокурора в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції виконує керівник органу досудового розслідування». У такому разі, під час проведення НСРД слідчим виноситься клопотання, яке погоджується невідкладно керівником ОДР (який перевіряє законність та підстави звернення з клопотанням).

Що ж стосується проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді, у порядку визначеному ст. 250 КПК України в умовах особливого режиму досудового розслідування, то за наявності запропонованих нами змін, слідчий виносить постанову, погоджує її у керівника ОДР, який невідкладно звертається з клопотанням до прокурора. При цьому, слідчий проводить такі НСРД, залучає до їх проведення уповноважених суб'єктів або доручає їх проведення оперативному підрозділу.

Наступний напрям, який нами буде досліджено – це *організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих*

років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного (особи, яка переховується від органу досудового розслідування, безвісно зникла тощо). У даному випадку організація проведення НСРД відіграє вкрай важливе місце, з урахуванням того, що як правило розслідування таких злочинів припиняється та оперативному підрозділу в порядку ст. 282 КПК України надається доручення здійснення розшуку осіб. Натомість, на сьогодні орган досудового розслідування має в своєму розпорядженні всі необхідні засоби для встановлення осіб, причетних до вчинення злочину (такої думки 34,5 % опитаних керівників ОДР). Інше питання – це брак час здійснення такого розслідування в силу процесуальної навантаженої слідчих (такої думки 92,7 % опитаних слідчих (Додаток Б).

Організація проведення НСРД під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях про злочини минулих років та встановлення місцезнаходження особи вимагає від керівника ОДР постановки конкретних завдань. На наш погляд, типовими завданнями можуть бути: виявлення та закріплення доказів щодо причетності конкретної особи до вчинення злочину (такої думки 86,4 % опитаних керівників ОДР); встановлення свідків, очевидців вчиненого злочину (84,5 %); виявлення предметів, речей, що можуть бути використанні під час розслідування (82,3 %); встановлення місцезнаходження осіб, причетних до вчинення злочину (94,8 % (Додаток Б). Отже, успішне виконання поставлених завдань при проведенні НСРД є запорукою результативності отримання необхідного результату.

З урахуванням завдань, керівник ОДР визначає НСРД, які можна та доцільно провести під час досудового розслідування злочинів минулих років та встановлення місцезнаходження особи, а також потрібно враховувати особливості планування відповідних НСРД. До таких НСРД можна віднести:

- обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України). Під час організації планування проведення даної НСРД при досудовому розслідуванні злочинів минулих років та встановлення місцезнаходження особи, керівник ОДР повинен враховувати, що обстеження

публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи проводиться з метою виявлення і фіксації слідів вчинення злочину, речей і документів, що мають значення для обставин вчинення злочинів минулих років або встановлення місцезнаходження особи; виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів; виявлення та вилучення зразків для дослідження (особливо по злочинами минулих років, як приклад, зразки почерку, біологічні зразки); виявлення осіб, які розшукуються (ч. 1 ст. 267 КПК України) [88]. При цьому, необхідно враховувати такі етапи організації планування: підготовка матеріалів здійснення обстеження публічно-недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (визначення необхідних характеристик програмно-технічних засобів та спеціальних знань виконавця для фіксації певної злочинної дії); підготовка до проведення зазначеної негласної слідчої (розшукової) дії із застосуванням технічних засобів оперативно-технічним підрозділом (підбір відповідного обладнання та виконавців для фіксації певної злочинної дії); реалізація запланованих заходів із внесенням відповідних корективів при зміні обстановки (установка обладнання та проведення фіксації); завершальний етап заходу (проведення розобладнання); обробка одержаної інформації, її оцінка; аналіз ефективності проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, висновки щодо досягнення його мети. Також, до участі в обстеженні слід залучати фахівців, які мають відповідні навички [45, с. 65-66] (про це більш детально будемо говорити в підрозділі 3.2). Тобто, організовуючи проведення обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, керівник ОДР передбачає ретельне планування проведення даної процесуальної дії та ураховує, що пі час її проведення можна виявити документи, речі, предмети, що містять відомості, які можуть бути використані у процесі розслідування (такої думки 48,9 % опитаних керівників ОДР), а також безпосереднє встановлення осіб (12,2 % (Додаток Б);

- зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України). Про дану процесуальну дію ми вже зазначали вище, проте

хочеться додати, що її проведення також досить ефективно при встановленні місцезнаходження особи, яка переховується. Так, як вірно вказується експертами, профіль особи в соціальній мережі є унікальним джерелом інформації, зокрема, з нього можливо одержати відомості про спосіб життя й активи, причому інформацію про людину можна отримати не тільки з її профілю, а й із записів її родичів (особливо дітей), знайомих тощо. У соцмережах люди не тільки публікують інформацію про себе, а й діляться думками, планами, розміщують фото з геотегами. Як приклад, в одному провадженні по фотографії, опублікованій у «Твіттері» сином особи, що переховувалася, вдалося визначити локацію й точну адресу балкона квартири, звідки було зроблено фото. За адресою встановлено інформацію про квартиру і виявилось, що вона зареєстрована на офшор, і дана особа є бенефіціарним власником цієї нерухомості, що допомогло в розслідуванні. В Іншому прикладі, за геотегами на фотографіях в Instagram вдалося дізнатися адресу квартири, а потім побачити оголошення про пошук прислуги для роботи в ній, в якому йшлося також і про іншу квартиру. Обидва об'єкти нерухомості виявилися власністю членів сім'ї осіб, які переховувалися від органів досудового розслідування [235; 268, с. 22]. Це також може сприяти й розслідуванню злочинів минулих років, а саме при виявленні фінансових активів, майна здобутих в результаті вчинення службових (корупційних) злочинів (привласнення, зловживання, незаконне збагачення тощо).

Отже, інколи ми й не підозрюємо, яка інформація та в яких об'ємах може бути розміщена особою в мережі Інтернет, на соціальних сторінках тощо, у т.ч. відкритого доступу. Особливо, це стосується близьких родичів особи, яка підозрюється у вчиненні злочину або переховується від органів досудового розслідування;

- установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України). Проведення даної НСРД надає можливість встановити місцезнаходження радіоелектронного засобу в режимі реального часу [5, 186]. Відповідно, здебільшого установлення місцезнаходження радіоелектронного

засобу здійснюється з метою встановлення місця перебування особи, яка користується або може користуватися конкретним засобом. Як приклад, це може бути мобільний телефон особи, яка безвісно зникла.

Деякі науковці вказують, що дану НСРД необхідно проводити невідкладно після вчинення злочину. Так, Д.С. Сергєєва зазначає, що зустрічаються ситуації, коли прокурор або слідчий звертаються з клопотанням про проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу у кримінальних провадженнях, пов'язаним з викраденням мобільного терміналу не одразу після вчинення кримінального правопорушення, а через певний пробіжок часу (двох, трьох, а то й чотирьох тижнів), при цьому відсутні відомості про проведення інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій [223, с. 183]. За даного прикладу у певних ситуаціях цілком логічно подавати клопотання про проведення НСРД, передбаченої ст. 268 КПК України. Натомість, у нашому випадку має значення періодичного проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, оскільки переховуючись особа може періодично вмикати мобільний термінал. Більше того, керівник ОДР, організовуючи роботу саме під час встановлення місцезнаходження особи, повинен враховувати можливість використання мобільних терміналів, які ймовірно знаходилися на місці вчинення злочину, були викрадені у потерпілого тощо. За цих умов і є безпосередня необхідність проведення установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, але перед проведенням даної НСРД, необхідною гарантією є проведення тимчасового доступу до речей та документів, зокрема відомостей про з'єднання дзвінків за номером або ІМЕІ. Водночас з метою упередження відмови слідчого судді у задоволенні клопотання, обґрунтуванням необхідності проведення НСРД можуть бути результати проведення слідчих (розшукових) дій (допиту, огляду, обшуку), результати здійснення заходів забезпечення кримінального провадження (тимчасовий доступ до речей та документів) та результатів проведення оперативно-розшукової діяльності (у тому числі свідчення співробітників оперативних підрозділів та осіб, які конфіденційно

співробітничать). Мінімізувати формальні підстави для відмови в наданні дозволу на проведення НСРД можливо шляхом чіткого обґрунтування в клопотанні неможливості отримання відомостей в інший спосіб, а також можливості отримання доказів, які можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчинили, оскільки саме з цих підстав найчастіше суд відмовляє в наданні дозволу на проведення НСРД [260, с. 71].

На додаток, Н. О. Симоненко, досліджуючи особливості встановлення місцезнаходження підозрюваної особи у вчиненні злочинів минулих років, стверджує про необхідність проведення таких НСРД: аудіоконтроль підозрюваної особи, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи можуть бути пов'язані з її місцем перебування (ст. 260 КПК України); спостереження за місцем, де може з'явитися підозрюваний (ст. 269 КПК України) тощо [56, с. 157-158]. Стосовно аудіоконтролю особи зазначимо, що дана НСРД, безумовно, є ефективною при здобутті інформації щодо протиправної діяльності, але в комплексі з відеоконтролем особи і виключно за наявності обґрунтованих підстав вважати, що особа відносно якої планується провести аудіо-, відеоконтроль особи, володіє даними про підозрюваного, який переховується від органів досудового розслідування, суду.

Щодо спостереження за місцем, то, на думку автора, дана НСРД є дієвою під час встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, суду, за наявності підстав вважати, що особа може переховуватися в конкретному приміщенні, місцевості; відвідує певну місцевість, приміщення тощо.

За наведеного слідує, що за таких обставин, керівник ОДР організовуючи проведення НСРД слідчим, СГ або СОГ, перевіряє наявність періодичного проведення тимчасового доступу до речей та документів, зокрема щодо конкретного номера телефону або мобільного терміналу. За необхідності надає вказівку здійснити даний захід забезпечення кримінального провадження, а за результатами його проведення приймається рішення про установа

місцезнаходження радіоелектронного засобу.

Отже, найчастіше керівник ОДР організовує проведення НСРД під час досудового розслідування кримінальних правопорушень за такими напрямками: організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини») (75,7 %); організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів латентних злочинів (59,8 %); організація проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування (55,4 %); організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного (по призупиненим кримінальним провадженням) (37,6 % (Додаток Б).

Надалі, на нашу думку, потрібно приділити увагу дослідженню окремих питань використання результатів НСРД у доказуванні та роль керівника ОДР на даному етапі діяльності органу досудового розслідування.

Поява інституту негласних слідчих (розшукових) дій в КПК України – наслідок багаторічного пошуку в теорії кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності, криміналістики, в слідстві та судовій практиці рішення з розробки механізму використання у в кримінальному судочинстві матеріалів, отриманих негласним способом, який забезпечував би не лише невідворотність кримінального покарання, але і гарантував належне дотримання прав і законних інтересів громадян і суспільства в цілому [93, с. 156; 301, 240–241]. Отже, основним функціональним призначенням НСРД в оновленій системі кримінального процесу України є забезпечення оптимальних шляхів використання у кримінально-процесуальному провадженні інформації, здобутої із використанням негласних сил та засобів, якими послуговується оперативно-розшукова діяльність [58, с. 299]. Таким чином, спрощується використання документів, складених за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій, порівняно з оперативно-розшуковими діями. Результати негласних слідчих (розшукових) дій використовуються при доказуванні на тих

самих підставах, що й результати проведення інших слідчих (розшукових) дій. Але, на жаль, сьогодні, використання результатів НСРД у доказуванні бажає кращого (про що нами зазначалося вище). Адже, лише приблизно 15 %, від загальної кількості прийнятих рішень про проведення НСРД, судом враховується результати НСРД як докази. Більше того, положеннями КПК України [88] та Інструкцією [173] закріплено «складний» порядок прийняття рішення про використання та розсекречення матеріалів НСРД та виключне право прокурора приймати рішення про використання їх у доказуванні.

Проблемність проведення НСРД та слабка результативність використання результатів у доказуванні, пов'язана також з новизною даної діяльності в слідчих підрозділах. Основними причинами цього є: непридатність результатів НСРД для використання їх при обґрунтуванні обвинувачення у зв'язку з неналежним процесуальним закріпленням проведення НСРД; неякісне процесуальне оформлення результатів НСРД; порушення прав, свобод та законних інтересів осіб під час проведення НСРД; порушення порядку отримання рішень на проведення НСРД чи відсутність таких рішень; невідповідність результатів НСРД вимогам допустимості, належності й достовірності тощо; громіздкість процедури їх розсекречення, що потребує часу в реальних умовах його процесуальної обмеженості; неможливість чи недоцільність розсекречення результатів НСРД з урахуванням форм і методів їх проведення та використання конфіденційних співробітників при їх проведенні; невизнання судом результатів НСРД допустимими, належними, достовірними доказами, а сукупності наданих доказів, отриманих за результатами НСРД, – достатніми для прийняття судового рішення; невміння належним чином стороною обвинувачення обґрунтовувати свою позицію у суді доказами, отриманими за результатами НСРД; недостатність результатів НСРД для прийняття відповідного процесуального рішення судом та ін. [219, с. 105].

Що ж стосується ознайомлення сторони захисту з результатами НСРД, то ст. 290 КПК України передбачає загальні умови надання доступу до результатів НСРД, як і по іншим матеріалам провадження. Певні труднощі виникають під

час ознайомлення сторони захисту з результатами НСРД, які містять відомості про державну таємницю. Так, для допущення особи до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, їй повинен бути наданий доступ до конкретної секретної інформації та її матеріальних носіїв з урахуванням наданого допуску до певної категорії секретної інформації. Такий доступ до матеріалів кримінального провадження надається захисникам та законним представникам підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), потерпілим і їхнім представникам, перекладачу, експертам, спеціалістам, секретарю судового засідання, судовому розпоряднику, які потребують такого доступу під час здійснення своїх прав і обов'язків, виходячи з обставин і у межах, потрібних для правильного вирішення кримінального провадження. Рішення про надання доступу до конкретної таємної чи цілком таємної інформації та її матеріальних носіїв приймаються у формі наказу або письмового розпорядження керівником органу досудового розслідування, прокурором під час досудового розслідування чи судом під час судового розгляду [67, с. 58-59]. З урахуванням наявного дозволу на ознайомлення з результатами, що містять державну таємницю, особливність ознайомлення осіб із протоколами негласних слідчих (розшукових) дій і додатками до них полягає в тому, що ці особи попереджаються про кримінальну відповідальність згідно з ч. 1 ст. 387 КК України, за розголошення відомостей про факт, методи проведення НСРД, осіб, що їх проводили, інформацію, отриману в результаті їх проведення [229, с. 116-118].

На додаток, одним із проблемних і невирішених питань залишається використання результатів НСРД у доказуванні в процесі залучення до їх проведення осіб на конфіденційній основі, у т.ч. щодо якої застосовуються заходи безпеки.

В попередньому розділі (підрозділі 2.1) нами зазначалося про право керівника ОДР, під час здійснення досудового розслідування використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД (ч. 1 ст. 275

КПК України) [88] та приймати рішення про застосування заходів безпеки щодо особи, якій загрожує небезпека, зокрема в частині зміни анкетних даних [170]. За цих умов, виноситься вмотивована постанова, в якій вказуються причини зміни анкетних даних і з матеріалів провадження вилучаються всі дані, що надають можливість ідентифікувати цю особу. В подальшому протокол допиту та інші процесуальні дії містять змінені анкетні дані особи.

Досліджуючи питання використання конфіденційного співробітництва, М. В. Багрій, В. В. Луцик стверджують, що законодавець чітко закріплює норму про те, що конфіденційне співробітництво є свого роду допомогою слідчому, яка надана йому у вигляді певних відомостей, які він може використати у процесі проведення НСРД. Ці відомості можуть бути залучені у кримінальне провадження як докази лише шляхом допиту особи, яка залучається до такого співробітництва [5, с. 111-112]. Як приклад, у низці американських штатів визнається, так званий, «привілей інформатора», згідно з яким секретний інформатор звільняється від обов'язку з'являтися до суду для давання показань, а відомості, що виходять від нього, повідомляє в суді оперативний працівник, допитуваний в якості свідка, який має право не розкривати особу джерела. Тим самим, робиться виняток із загального правила про неприпустимість використання похідних доказів [34, с. 68; 233, с. 142].

Проте, на практиці все-частіше судом приймається рішення про допит таких осіб у відкритому засіданні за відсутності обґрунтованих підстав вважати, що особі дійсно загрожує небезпека, а в разі відмови відкрито надавати свідчення в суді, виносити рішення про недопустимість доказів отриманих у такий спосіб.

З огляду на проблемні питання щодо збереження у таємниці установчих даних особи, яка на конфіденційній основі залучалась до проведення НСРД, достатньо показовим є положення закріплене ст.ст. 217 та 221 КПК Киргизької Республіки щодо збереження у таємниці відомостей про особу, яка безпосередньо виконувала приховану слідчу дію, а також яка на конфіденційній основі залучалася до її проведення. При цьому, слідчий має право допитати цих

осіб, але зі збереженням у таємниці даних, що надають можливість їх ідентифікувати [283]. На жаль, КПК України не передбачає такого положення. Відповідно зміна анкетних даних може здійснюватися, як нами зазначено вище, виключно за наявності обґрунтованих підстав за рішенням слідчого до такої особи можуть застосовуватися заходи безпеки і тільки в такому разі дійсні установчі відомості особи будуть приховані від інших осіб.

Також, торкаючись питання забезпечення режиму секретності, слід мати на увазі, що залишається невизначеним механізм оформлення інформації, одержаної від конфідента в порядку ст. 275 КПК України. Так, перед фахівцями постає питання порядку внесення її до відповідного рапорту, протоколу допиту свідка зі збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу або їх безпосередньої фіксації у протоколі НСРД [299, с. 100].

Отже, враховуючи дану проблематику, на основі аналізу практики залучення конфіденційних співробітників до проведення НСРД, можна визначити процесуальний механізм дій керівника ОДР під час використання таких результатів у доказуванні, а саме:

1. Надання вказівки слідчому зі збереженням таємниці скласти протокол з додатками, який містить відомості про особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД. Також, рекомендовано, за наявності достатніх підстав прийняти рішення про застосування заходів безпеки щодо цієї особи.

2. Надати вказівку слідчому видалити інформацію з протоколу НСРД (виключно з протоколу), що містить відомості, які нададуть можливість ідентифікувати особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД, а також форми та методи проведення НСРД, попередньо погодивши це питання з прокурором.

3. Надати вказівку слідчому зберігати результати, що містить відомості про особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД (а також ті, що надають можливість ідентифікувати установчі дані цієї особи), у запакованому вигляді, окремо від матеріалів кримінального провадження.

4. За наявності підстав, ініціювати перед судом питання про дослідження

таких результатів НСРД без участі сторони захисту. Окрім ситуацій, коли в обвинуваченого та/або його захисника є форма відповідного допуску до державної таємниці, а щодо особи не застосовуються заходи безпеки.

Підсумовуючи зазначимо, що у підрозділі нами досліджено особливості здійснення організації керівником органу досудового розслідування проведення НСРД за такими напрямками: під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу (резонансних злочинів); під час організації проведення НСРД при досудовому розслідуванні латентних злочинів; під час організації проведення НСРД при особливого режиму досудового розслідування; під час організації проведення НСРД при досудовому розслідуванні злочинів минулих років або встановлення місцезнаходження особи.

На основі аналізу практики залучення конфіденційних співробітників до проведення НСРД, процесуальний механізм дій керівника ОДР під час використання таких результатів у доказуванні полягає в наступному: надання вказівки слідчому зі збереженням таємниці скласти протокол про проведення НСРД з додатками; надати вказівку слідчому видалити інформацію з протоколу НСРД, що містить відомості, які нададуть можливість ідентифікувати особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД, а також форми та методи проведення НСРД; надати вказівку слідчому зберігати результати, що містять відомості про особу, за наявності обґрунтованих підстав ініціювати перед судом питання про дослідження результатів НСРД без участі сторони захисту.

3.2 Особливості організації керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу, спеціаліста при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій

Кримінально-процесуальне законодавство зазнало позитивних зрушень в процесі реформування кримінальної юстиції, які знайшли своє відображення в

запровадженні нових інститутів, в тому числі негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначені реформи надали можливість визначити нові напрями ефективної діяльності суб'єктів кримінального процесу під час розслідування кримінальних правопорушень. Поряд з цим, норми КПК України потребують практичних та наукових розробок з метою підготовки обґрунтованих пропозицій з удосконалення законодавства України, в тому числі пов'язаного з негласними слідчими (розшуковими) діями.

Одним із напрямів нових наукових і практичних підходів під час підготовки до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також їх безпосереднє проведення є правильна організація їх підготовки та проведення задля одержання, використання доказів під час досудового розслідування кримінального провадження, а в подальшому під час судового провадження. Таким чином, проведення негласних слідчих (розшукових) дій є засобом збирання доказів, а головне надає можливість слідчому без залучення відповідного оперативного підрозділу проводити негласну роботу в інтересах кримінального судочинства. Втім, перед слідчим постала проблема в «обізнаності» негласної роботи, яка фактично зведена до формалізму, оскільки прокурор, слідчий: по-перше – не мають навичок у проведенні даної роботи; по-друге – відсутнє технічне забезпечення її проведення; по-третє – недостатньо часу для проведення негласних слідчих (розшукових) дій у зв'язку зі значною завантаженістю під час проведення інших слідчих (розшукових) дій в межах кримінального провадження.

У зв'язку з цим, перед керівником органу досудового розслідування постає важливе завдання, щодо створення умов та належної взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу, а також осіб, які можуть бути залучені при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

НСРД проводяться специфічним суб'єктом, мають спеціальний порядок прийняття рішення про їх проведення та використання отриманих результатів [298, с. 86.]. Проте, необхідно наголосити, що норми Кримінального процесуального кодексу України, надали повноваження слідчому проводити негласні слідчі (розшукові) дії без залучення інших підрозділів, тобто

оперативних підрозділів, які взаємодіють зі слідчим, виконують доручення (здійснюють супроводження).

Розробка концепції та алгоритму взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є актуальною та своєчасною, яка передбачає науково-теоретичне та практичне переосмислення проблем, що виникають під час співпраці слідчого та працівника оперативного підрозділу [49, с. 106]. Це сприяє швидкому розкриттю та можливості здійснювати досудове розслідування злочинів одночасно в декількох напрямках, у різних місцях із усебічним і паралельним відпрацюванням усіх версій у провадженні, а також можливості зосереджувати зусилля на одному важливому етапі [266, с. 304]. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів є центральною ланкою діяльності у процесі досудового розслідування злочинів. Від того, наскільки вона буде організована, залежить в цілому ефективність діяльності цього правоохоронного органу [99].

Завдяки засобам, які використовуються слідчим та співробітником оперативного підрозділу, функціонують об'єктно-суб'єктні відносини цих видів діяльності, здійснюється реалізація їх завдань, їхні цілі перетворюються на результати, реалізуються повноваження їх суб'єктів, здійснюється взаємодія цих видів діяльності [213].

Водночас, не дивлячись на те, що у світі за допомогою негласних засобів розслідування розкривається понад 85% тяжких та особливо тяжких злочинів й результати більшості негласних засобів визнаються судами західних країн судовими доказами, аналіз вітчизняної практики застосування НСРД виявив, що лише до 5 % їх результатів визнаються доказами у суді [218; 219, с. 106]. Хоч на сьогодні вказані аналітичні дані дещо вищі (як нами зазначалося в попередньому підрозділі, вона становить 15,6 % (Додаток Б). Проте, вказані дані, не тільки розкривають сутність проблеми проведення негласних слідчих розшукових дій у кримінальному провадженні, а й вказує на факт відсутності належного контролю по встановленню керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу,

спеціаліста при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Таким чином, вищевказане надає право стверджувати, що організація керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого з іншими суб'єктами при проведенні НСРД ґрунтується на таких формах:

- контроль за своєчасністю та повнотою виконання доручень слідчого до оперативного підрозділу у кримінальному провадженні під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (такої думки 87,5 % опитаних керівників оперативного підрозділу), що включає організацію взаємодії слідчого з оперативним підрозділом під час спільного проведення НСРД (34,5 %);

- створення умов та організацію залучення при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (73,4 % (Додаток Б).

Суттєве значення взаємодії для розкриття злочинів обумовлено об'єктивними чинниками, оскільки здійснення тільки процесуальних заходів іноді буває малоефективним, у зв'язку з чим інтереси розслідування потребують застосування спеціальних сил, засобів та методів, властивих лише оперативним підрозділам [49, с. 106].

Взаємодія слідчого та співробітника оперативного підрозділу при проведенні НСРД сьогодні регламентується положеннями КПК України (ч. 6 ст. 246 КПК України) [88] та іншими підзаконними актами [172-173; 181], яким між тим передбачено:

- проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який здійснює досудове розслідування злочину, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державного бюро розслідувань, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового і митного законодавства, органів Державної кримінально-виконавчої служби України, органів Державної прикордонної служби України (ч. 6 ст. 246 КПК України). Своєю чергою, під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого та не має права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за

власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора (ч. 2, 3 ст. 41) [90]. За цих умов, наприклад, керівник ОДР, вважаючи, що по конкретному кримінальному провадженні доцільно провести НСРД, надає письмову вказівку слідчому щодо прийняття рішення про її проведення та доручення співробітнику оперативного підрозділу, який зобов'язаний її виконати. При цьому, дієвим засобом є надання вказівки слідчому на проведення НСРД та співробітнику оперативного підрозділу здійснювати одночасне забезпечення їх виконання;

- при виїзді на місце події співробітник оперативного підрозділу негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих або негласних слідчих (розшукових) дій [172]. Поряд з цим, на жаль, законодавець (у т.ч це питання не врегульовано у відомчих нормативних актах) не визначив яким чином у такому випадку можуть невідкладно проводитися НСРД, а також слідчі (розшукові) дії. Адже окрім, огляду місця події до відкриття кримінального провадження заборонено проводити будь-які процесуальні дії. Поміж тим, співробітник оперативного підрозділу має право в межах ОРД здобути первинні оперативні дані, які в подальшому можуть бути використані при прийнятті рішень про проведення НСРД;

- працівники оперативного підрозділу, включені до складу СОГ, самостійно надають слідчому обґрунтовані пропозиції щодо необхідності проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій. Дана умова, в обов'язковому порядку, передбачає щомісячне за участі керівника органу досудового розслідування заслуховування членів СОГ про результати роботи з розкриття і розслідування конкретних кримінальних правопорушень, виконання плану слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій, а також надання практичної допомоги в їх проведенні [172]. При цьому, передбачена спрощена процедура взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу за якої здійснюється спільне планування НСРД, а також співробітник оперативного підрозділу уповноважений інформувати

безпосередньо слідчого про доцільність проведення окремих НСРД. У той же час, слідчий після прийнятого рішення надає доручення фактично ініціатору НСРД, або проводить її у взаємодії з уповноваженим суб'єктом.

Отже, на нашу думку, з метою розкриття піднятого питання, доцільно більш детально дослідити особливості організації керівником ОДР взаємодії слідчого зі співробітником оперативного підрозділу при проведенні НСРД. Адже, сьогодні від правоохоронних органів, для досягнення відчутних результатів у сфері протидії злочинності, потрібна ефективніша робота з виявлення злочинів, а це припускає й більш високий рівень взаємодії органів досудового розслідування з уповноваженими оперативними підрозділами [145, с. 287]. І відповідна правильна організація діяльності щодо документального закріплення результатів негласних слідчих (розшукових) дій на сучасному етапі є одним із головних чинників ефективної роботи слідчого або оперативного підрозділу в зазначеному напрямі [159, с. 354].

В такому разі можна припустити, що тільки скоординована та налагоджена керівником органу досудового розслідування ефективна взаємодія слідчого органу та оперативного підрозділу при застосуванні НСРД поставить процес розкриття і розслідування злочину на вищий рівень – колективної діяльності [236, с. 18]. Це, своєю чергою, слугує встановленню всіх обставин кримінального правопорушення.

Взаємодіючи, сторони збирають, накопичують, зберігають, аналізують інформацію, що надходить, яка згодом реалізується через прийняття важливих управлінських рішень у конкретних кримінальних провадженнях [49, с. 107]. Вказані рішення якраз приймаються керівником ОДР при координації дій слідчого та співробітника оперативного підрозділу під час заслуховування стану досудового розслідування злочину як окремих працівників, так і створених слідчих, слідчо-оперативних груп. Зокрема, передбачено, що діяльність СГ, СОГ здійснюється на підставі плану проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, який розробляється з урахуванням наданих обґрунтованих пропозицій усіх працівників, включених

до складу СОГ. У зазначеному плані відображаються версії вчинення кримінального правопорушення, заходи, спрямовані на їх перевірку, а також зазначаються конкретні виконавці та строки виконання. План погоджується керівниками органу досудового розслідування і оперативного підрозділу та затверджується керівником територіального органу, підрозділу поліції. Якщо план проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій виконано, а кримінальне правопорушення залишається нерозкритим, розроблюється план додаткових заходів. Виконання зазначених планів контролюється керівниками органу досудового розслідування та відповідних оперативних підрозділів за напрямками роботи [172].

Зазначимо, що СОГ (також на нашу думку й слідча група) – це ідеальна модель найбільш оптимальної організації взаємодії суб'єктів розслідування злочинів. Переваги СОГ перед «разовою» або «етапною» формою взаємодії полягають у тому, що виявляється колективна зацікавленість у розслідуванні злочинів і відповідна мотивація кожного з її членів [195, с. 41].

З урахуванням наведеного, взаємодія між оперативно-розшуковими органами і органами досудового розслідування неможлива без належної управління з боку керівника ОДР. За допомогою управління та координації дій підлеглих уточнюються цілі і завдання взаємодії, конкретизуються прийоми і методи, відпрацьовуються тактика і стратегія, підвищується ефективність, досягається кінцевий результат. Велике значення в процесі взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу відводиться контролю. Контроль дозволяє своєчасно виявити можливі недоліки та упущення в процесі взаємодії, конкретизувати раніше прийняте рішення, оцінити проміжний і кінцевий результат діяльності [49, с. 107]. І не безпідставно на керівника органу досудового розслідування покладено обов'язок забезпечувати своєчасне і повне виконання ухвал суду про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення обставин, які мають істотне значення для кримінального провадження [172].

Важливе значення має, з точки зору створення дієвого механізму

реалізації слідчим права на проведення НСРД, можливість надання ним доручення уповноваженим оперативним підрозділам. Так, під час досудового розслідування кримінальних правопорушень слідчий має право надавати уповноваженим оперативним підрозділам письмові доручення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У разі створення СОГ слідчий дає доручення про проведення НСРД працівникам оперативного підрозділу, включеним до її складу [172]. На жаль, керівник ОДР не має права надавати вказівки чи доручення оперативному підрозділу (про що нами зазначалося в підрозділі 3.1), натомість ним здійснюється контроль за своєчасністю виконання доручень співробітником оперативного підрозділу.

Також, керівник органу досудового розслідування у межах своїх повноважень здійснює контроль за правильністю оформлення при наданні доручень слідчим. Зокрема, доручення повинно бути вмотивованим, містити повну інформацію, яка необхідна для його виконання [265, с. 226]. Разом із тим, необхідно наголосити, що завдання у дорученнях залежать від виду НСРД, які слідчий не у кожному випадку здатен самостійно правильно визначити [236, с. 21]. У такому дорученні зазначаються найменування кримінального провадження, його реєстраційний номер та дата початку досудового розслідування; правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) КК України; короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення; конкретний перелік негласних слідчих (розшукових) дій, які потрібно виконати; інші відомості, необхідні для виконання цих дій [172]. Для ефективного виконання доручень про проведення НСРД, до нього, окрім рішення про проведення НСРД (постанова, ухвала) можуть долучатися й інші матеріали кримінального провадження.

В даному випадку, керівник органу досудового розслідування, з метою належного виконання доручення слідчого, будучи більш досвідченим працівником повинен у разі звернення слідчого надавати йому допомогу для визначення того чи іншого завдання, яке надається у доручення для виконання оперативному підрозділу.

Стан виконання доручень заслуховується щотижня під час оперативних нарад керівництва територіального органу, підрозділу [172]. Про те, на нашу думку (з нами згодні 76,8 % опитаних керівників ОДР, 69,3 % слідчих (Додаток Б), ефективна співпраця та повнота проведення НСРД досягається під час спільної роботи по проведенню НСРД. Коли слідчий, співробітник оперативного підрозділу діючи в складі СОГ по розслідуванню злочину проводять злагоджені дії під контролем керівника ОДР. Адже, за таких умов, усувається бар'єр між слідчим та співробітником оперативного підрозділу – «я керівник, а ти виконуй доручення».

Також потрібно знати, що керівник органу досудового розслідування розглядає матеріали виконаного доручення слідчого, які надійшли від оперативного підрозділу. У разі його неналежного виконання повертає матеріали відповідно до вимог діловодства керівникові територіального органу, підрозділу поліції для усунення недоліків та вжиття до винних заходів дисциплінарного впливу в установленому порядку [172]. Проте, дана норма в ряді прикладів є непрацюючою в силу завантаженістю керівника ОДР іншими організаційними питаннями (такої думки 23,4 % опитаних керівників ОДР).

Певного унормування ефективного виконання доручень оперативним підрозділом запропонував О. О. Кіпер, який вважає доцільним передбачити у КПК норму, яка б зобов'язувала керівників оперативних підрозділів надавати максимальну допомогу, всіляко сприяти проведенню слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій в трьох денний термін з моменту встановлення факту вчинення злочину [60, с. 172]. Дану пропозицію ми також підтримуємо, у доповнення надання керівником оперативного підрозділу допомоги у проведенні НСРД повинно бути під час усього терміну їх проведення.

Отже, організація керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу здійснюється в таких формах: надання вказівки керівником органу досудового розслідування слідчому про прийняття рішення про проведення НСРД та залучення до їх проведення уповноваженого оперативного підрозділу; інформування слідчого про обставини

кримінального правопорушення з метою подальшої фіксації протиправних дій за допомогою НСРД; взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу в складі СОГ («спрощена» процедура взаємодії, за якої уповноважений оперативний працівник інформує слідчого про необхідність прийняття рішення про проведення НСРД, а слідчий після прийнятого рішення проводить НСРД за участі співробітника оперативного підрозділу, або доручає йому це здійснити).

Важливою формою організації взаємодії керівника органу досудового розслідування є налагодження її між слідчим та спеціалістом під час проведення НСРД.

Кримінальне процесуальне законодавство за своєю природою – це основа для всіх інших нормативних актів, які передбачають можливість використання допомоги спеціаліста в боротьбі зі злочинністю. Участь спеціаліста в кримінальному судочинстві регламентовано ст.ст. 71, 228, 236, 237, 240, 245, 246, 360 КПК України [84, с. 120]. Кримінальним процесуальним кодексом України передбачено, що за рішенням слідчого чи прокурора до проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть залучатися також інші особи (ч. 6 ст. 246 КПК України). Тобто, виключно слідчий або прокурор мають право залучити в якості спеціаліста іншу особу, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування та судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71 КПК України) [88]. Такі знання можуть бути з будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла [91, с. 187] та обов'язково повинні бути професійними.

На сьогодні, техніко-юридичні прийоми, правові категорії, які до цього використовувалися тільки в оперативно-розшуковій діяльності, набувають певних особливих, відмінних рис, що дозволяє їх використовувати у кримінальному процесі й слідчими [236, с. 18].

Дослідження змісту діяльності з проведення НСРД, використання їх результатів у кримінальному провадженні, дозволяють виокремити напрями використання слідчими та спеціалістами спеціальних знань у зв'язку з

проведенням НСРД: для їх підготовки; безпосередньо під час їх проведення; для фіксації, оформлення отриманих результатів та їх збереження; проведення досліджень отриманих матеріалів [93, с. 157], а також надання роз'яснень щодо порядку отримання результатів НСРД, використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів.

Від належної взаємодії між слідчим та спеціалістом на підготовчому етапі визначення НСРД залежить не тільки вибір оперативного підрозділу для проведення НСРД, а й кінцевий результат такої слідчої (розшукової) дії [236, с. 20]. Це означає, що спеціаліст залучається до проведення НСРД уповноваженою особою у визначеному законом порядку. Він повинен мати необхідні наукові, технічні чи інші знання, досвід та навички для теоретико-практичної діяльності у кримінальному провадженні [93, с. 157]. Крім того, спеціаліст має бути компетентним і не зацікавленим у результатах кримінального провадження (ст.ст. 77, 79 КПК України) [84, с. 120] та поінформований про відповідальність за розголошення відомостей, які стали йому відомі під час проведення НСРД.

Використання органами досудового розслідування новітніх досягнень науки й техніки в розслідуванні злочинів не лише підвищує результативність дій сторони обвинувачення, а й слугує запорукою отримання якісних доказів, демонструє неупередженість та об'єктивність слідчого в збиранні ним матеріалів, створює реальні умови для забезпечення прав та інтересів учасників кримінального провадження [93, с. 154]. Безумовно, це реалізується за своєчасної налагодженої взаємодії сторони обвинувачення, у т. ч. під час залучення інших осіб до проведення НСРД.

В цілому, слідчий може самостійно застосовувати у своїй діяльності будь-які спеціальні знання та науково-технічні засоби, якщо він вважає, що достатньо ними володіє для вирішення конкретних питань, зазначимо, що відповідно до положень ст.ст. 40, 246, 252, 266 КПК України слідчий під час безпосереднього проведення ним негласних слідчих (розшукових) дій може самостійно застосовувати спеціальні знання та науково-технічні засоби, якщо він вважає, що достатньо ними володіє для

вирішення конкретних питань [93, с. 156; 191, с. 93]. Поряд цим, проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій потребують наявності навичок та вмінь. У доповнення, слідчий, навіть фізично не має можливості застосовувати відповідні засоби при проведенні НСРД. Зокрема, як вірно зазначається, проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) та з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України), здійснення аудіо-, відеоконтролю особи (ст. 260 КПК України) чи місця (ст. 270 КПК України) та інших НСРД неможливе без застосування технічних засобів і залучення відповідних обізнаних осіб [83, с. 58].

Самостійне використання слідчим спеціальних знань під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій повністю відповідає процесуальному становищу слідчого і виправдано з точки зору його відповідальності за кінцеві результати їх проведення. Наявність у слідчого ґрунтовних знань із зазначених питань надасть йому можливість більш ефективно організовувати та проводити негласні слідчі (розшукові) дії, а в необхідних випадках звертатися за допомогою до конкретного, а не будь-якого спеціаліста [93, с. 157], який зможе надати допомогу при збиранні, в т.ч. пошуку, виявленні, закріпленні, пакуванні, вилученні, дослідженні, оцінці та використанні доказів [83, с. 96].

Суб'єктами застосування спеціальних знань під час проведення НСРД є слідчий, спеціаліст та залучена особа. Такі знання можуть використовуватися для підготовки НСРД з метою безпосереднього здійснення, фіксації, оформлення отриманих результатів, їх збереження та дослідження. Залучення спеціаліста до проведення НСРД повинно здійснюватись слідчим з дотриманням вимог законності, компетентності та неупередженості спеціаліста. У разі ознайомлення з ходом і результатами НСРД спеціаліст повинен мати відповідну форму допуску до державної таємниці [93, с. 159].

Вагомої процесуальної ваги залучення слідчим, особи, яка володіє спеціальними знаннями під час проведення НСРД, є той факт, що окремі негласні слідчі (розшукові) дії проводяться із використанням спеціальних технічних засобів отримання інформації (СТЗ), якими є технічні, програмні засоби,

устаткування, апаратура, прилади, пристрої, препарати та інші вироби, призначені (спеціально розроблені, виготовлені, запрограмовані, пристосовані) для негласного отримання інформації. СТЗ розробляються та виготовляються виключно на підставі ліцензій, отриманих у встановленому порядку [58, с. 301]

Використання спеціальних знань під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є запорукою їх ефективного проведення [93, с. 159]. Зокрема, під час проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; електронних інформаційних систем, здійснення аудіо-, відеоконтролю особи тощо потрібні знання щодо застосування технічного обладнання, пристроїв та приладів [84, с. 122]. До участі в обстеженні слід залучати фахівців, які мають навички відшукування відповідних слідів, фіксації обстановки, установа хімічних пасток, технічних засобів аудіо- та відеоконтролю тощо [45, с. 66], а при негласному відібранні зразків, необхідних для порівняльного дослідження в окремих випадках наявність знань у проведенні певної експертизи.

Процесуальні підстави залучення спеціалістів до проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначені у ст.ст. 71, 72, 266 КПК України. В той же час, зважаючи на властивості самих цих дій, існують певні особливості залучення спеціалістів до проведення НСРД, до яких слід віднести те, що:

- особа, яка залучається до проведення НСРД при наявності в неї відповідних навичок чи/або вмінь. Як приклад, це може бути особа, що має навички в сфері інформаційних технологій, в надрокористуванні тощо. Також як вірно зазначається, спеціаліст, який бере участь у дослідженні матеріалів за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії, повинен, відповідно до чинного законодавства, мати допуск до державної таємниці відповідної форми [16, с. 200; 173]. Спеціаліст може залучатися під час проведення процесуальних дій, пов'язаних з дослідженням інформації, яка здійснюється слідчим за участю спеціаліста і спрямоване на отримання доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні, про що складається протокол з відтворенням в ньому відповідної частини інформації, яка має значення для досудового розслідування і

судового розгляду. Це в повній мірі відповідає законодавчому визначенню та загальному порядку проведення слідчих (розшукових) дій, а негласний характер таких дій відносить їх до окремого виду слідчих (розшукових) дій, передбачених Главою 21 КПК України. По суті, в таких випадках, відбувається огляд слідчим за участю спеціаліста носіїв інформації з вивченням змісту зафіксованої в них інформації, що має значні розбіжності із проведенням такої слідчої (розшукової) дії як огляд документів слідчим із участю в ньому спеціаліста. Адже законодавець до документів відносить і матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису, носіїв інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії, що прямо передбачено частиною другою ст. 99 КПК України. Негласність способу отримання таких технічних носіїв інформації (USB-флеш-накопичувач, диск) зумовлює потребу проведення негласної слідчої (розшукової) дії для їх огляду й вивчення змісту, що охоплюється поняттям дослідження [70, с. 169];

- як спеціаліст може бути запрошений співробітник (працівник) органу, якому слідчим доручено проведення негласної слідчої (розшукової) дії, в тому числі співробітник відповідного оперативного підрозділу, який володіє спеціальними знаннями та навиками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації слідчому, прокурору в ході дослідження матеріалів про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії [93, с. 158-159; 173]. Також, такий суб'єкт може залучатися під час використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів, у т.ч. виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій у порядку ст. 273 КПК України. Використання засобів при проведенні НСРД здійснюється саме на підставі рішення керівника ОДР або прокурора. Отже, вже на етапі прийняття такого рішення керівник ОДР може вказати слідчому про залучення спеціаліста, який повинен мати певні вимоги;

- як спеціалістів можна також залучити слідчих-криміналістів, які уповноважені відповідно до відомчої Інструкції [181]: запроваджувати в слідчу практику наукових рекомендацій щодо організації роботи і тактики проведення

негласних слідчих (розшукових) дій, застосування техніко-криміналістичних засобів, що надає можливість використовувати цих суб'єктів під час, як приклад, обстеження публічно недоступних місць;

- експерт, тобто особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу» (ст. 69 КПК України). Дана особа може залучатися у тих випадках, коли отримані результати при проведенні НСРД потребують відповідного дослідження, як приклад встановлення наявності наркотичної речовини, проведення ДНК експертизи тощо.

Отже, під час залучення спеціаліста до проведення НСРД можна залучати таку категорію суб'єктів: особа, яка залучається до проведення НСРД при наявності в неї відповідних навичок чи/або вмінь (навички в сфері інформаційних технологій, надрокористування); співробітник оперативного підрозділу, який залучається до проведення НСРД; слідчих-криміналістів, який уповноважений на застосування техніко-криміналістичних засобів; експерт, як особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями, має право відповідно до Закону України «Про судову експертизу».

Слід погодитися з думкою В.В. Коваленка та О.М. Яковенка стосовно того, що залучені до участі у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій спеціалісти можуть надавати слідчому криміналістичну, консультативну, методичну та технічну допомогу [6, с. 200–201] на кожному з вище зазначених етапів здійснення НСРД. Перша з них пов'язана з наданням допомоги у виявленні, вилученні, фіксації слідів вчинення злочину, речових доказів. Консультативна допомога полягає у наданні роз'яснень, порад, повідомленні відомостей довідкового характеру, що сприяють належній підготовці, проведенню негласної слідчої (розшукової) дії, пошуку, фіксації і вилученню доказів. В свою чергу, методична надає можливість відпрацювати прийоми здійснення конкретних дій, в тому числі виявлення, фіксації, вилучення, відтворення й дослідження доказів, подій, обставин. Технічна допомога може полягати в тому, що спеціаліст за дорученням слідчого або співробітника оперативного підрозділу, якому доручено проведення НСРД, має

право здійснювати вимірювання, фотографування, аудіо- чи відеозапис, складати плани, схеми, виготовляти графічні зображення місця чи окремих його речей. Така допомога може надаватися як безпосередньо слідчому, так і іншим особам, безпосередньо залученим до підготовки і проведення НСРД [93, с. 158].

Результати діяльності фахівця докладно фіксують у довідках, актах, які складають після закінчення обстеження, з точним визначенням технічних характеристик застосованих і запроваджених технічних засобів фіксації інформації [45, с. 66]. При цьому, під час складання документів необхідно прослідкувати за коректністю відображення результатів роботи спеціаліста й не допустити фіксації його оцінних думок щодо фактичних даних, отриманих за допомогою застосованих ним засобів [56, с. 26].

Слід зазначити, що особливістю залучення спеціалістів до проведення негласних слідчих (розшукових) дій є те, що, з одного боку, вона може бути обумовлена відсутністю у слідчого відповідних знань або навичок з їх підготовки та проведення, а з іншого – вимогами відомчих нормативно-правових актів, що регламентують їх здійснення [67, с. 17; 93, с. 158; 173].

На основі проведеного дослідження та правозастосовної практики можна виокремити вимоги до спеціаліста, який залучається до проведення НСРД:

- наявність спеціальної освіти (дану позицію підтримують 24,5 % опитаних керівників ОДР, 27,6 % слідчих та 26,1 % співробітники оперативного підрозділу). При проведенні НСРД може залучатися також особа, яка має відповідну освіту, як приклад, це може бути працівник медичної установи, експерт, який роз'яснити або допоможе в отриманні зразків необхідних для порівняльного дослідження;

- наявність вмінь, що підтверджено відповідним сертифікатом, ліцензією тощо (31,2 %, 36,3 %, 21,5 %). Дана вимога впливає з того, що особа, яка залучається в якості спеціаліста має певні вміння, набуті при проходженні спеціальних курсів, навчання, як приклад при виготовленні несправжніх (імітаційних) засобів;

- наявність навичок (87,1 %, 89,4 %, 82,6 %). Більшість НСРД

передбачають володіння у суб'єктів їх проведення певних навичок, але ці навички не потребують спеціальної підготовки або освіти;

- наявність допуску до державної таємниці (40,2 %, 48,9 %, 44,5 %). Відповідно до цієї вимоги, ряд НСРД проводяться при обмеженому колі залучених осіб і як правило таємно (Додаток Б).

Враховуючи наведене, можна припустити, що керівник органу досудового розслідування має такі повноваження при залученні спеціаліста під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій:

- надання вказівки на залучення спеціаліста при проведенні НСРД. За цих умов, керівник органу досудового розслідування під час здійснення процесуального контролю за кримінальним провадженням має право надати вказівку слідчому про залучення спеціаліста з метою ефективності проведення дій негласного характеру. Як приклад, це може бути при використанні засобів під час проведення НСРД, зокрема при виготовленні несправжніх (імітаційних) засобів необхідні спеціальні навички, знання. Під спеціальними знаннями в наукових публікаціях розуміється наявність відомостей, отриманих в результаті професійного досвіду або спеціальної підготовки, наукової і практичної діяльності, вивчення певної галузі науки, техніки, мистецтва та ремесла [83, с. 39-41]. Цим навичками, знаннями слідчий, керівник органу досудового розслідування, прокурор, співробітник оперативного підрозділу можуть не володіти;

- при виконання повноважень слідчого, керівник органу досудового розслідування, самостійно може прийняти рішення про залучення спеціаліста під час проведення НСРД. За цих умов, слідчий у ході дослідження інформації, одержаної під час проведення НСРД, може залучити спеціаліста, а також співробітника (працівника) органу, якому слідчим доручено проведення НСРД, що володіє спеціальними знаннями та навиками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації в ході дослідження матеріалів про результати проведення НСРД [179]. Також спеціаліст може залучатися при проведенні огляду й виїмки кореспонденції (ч. 1 ст. 262 КПК України) та для

надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) під час досудового розслідування (ч. 2 ст. 71 КПК України), зокрема при проведенні будь-яких НСРД.

Підсумовуючи зазначимо, що у підрозділі визначено особливості організації керівником ОДР взаємодії слідчого з співробітником оперативного підрозділу та спеціалістом.

Висновки до розділу 3

Виходячи з практики діяльності органів досудового розслідування, найбільш проблемними напрямками діяльності під час розслідування злочинів, які потребують координації дій керівником ОДР, є: організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини») (75,7 %); організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів латентних злочинів (59,8 %); організація проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування (55,4 %); організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного (по призупинених кримінальних провадженнях) (37,6 %).

У розділі встановлено, що на подальшому етапі досудового розслідування резонансних злочинів, якщо етап невідкладних дій не дав відповідного результату, керівник ОДР здійснює організацію проведення НСРД за такими напрямками: організаційний – розробка та затвердження плану проведення слідчою групою (при у разі створення СОГ, то погодження такого плану) процесуальних дій, у т.ч. НСРД; заслуховування слідчого (СГ, СОГ) під час проведення нарад; процесуальний (34,5 %), який полягає у *опосередкованому* зверненні з клопотанням до слідчого судді про проведення НСРД, яке полягає в

тому, що керівник ОДР надає письму вказівку слідчому звернутися з клопотанням до слідчого судді та провести конкретну НСРД з метою отримання необхідних результатів по провадженню (такої думки 39,8 % опитаних керівників ОДР); *безпосередньому* зверненні з клопотанням. Така ситуація здебільшого виникає у випадках, коли керівник ОДР є старшим слідчої групи чи СОГ, відповідно здійснює досудове розслідування, ініціює проведення НСРД шляхом звернення з відповідним клопотанням.

У процесі дослідження організації проведення НСРД під час розслідування «резонансних злочинів» розкрито особливості організації керівником органу досудового розслідування проведення НСРД, зокрема: надання письмової вказівки прийняти рішення та провести НСРД, складання та затвердження плану проведення першочергових процесуальних дій, у т.ч. під час проведення нарад із заслуховування слідчого (СОГ), прийняття рішення та проведення НСРД при здійсненні розслідування, користуючись правами слідчого.

Організація проведення НСРД у процесі досудового розслідування латентних злочинів ґрунтується на виявленні та здобутті відомостей, що містяться в документах, речах, інформаційних системах. Доведено доцільність здобуття відомостей з електронних інформаційних систем за погодженням такого рішення з керівником органу досудового розслідування, який встановлює ступінь втручання в приватне спілкування й, відповідно, на підставі процесуального рішення якого проводиться дана процесуальна дія.

Організація проведення НСРД у кримінальних провадженнях про злочини минулих років та встановлення місцезнаходження особи вимагає від керівника органу досудового розслідування постановки конкретних типових завдань: виявлення та закріплення доказів щодо причетності конкретної особи до вчинення злочину (86,4 %); встановлення свідків, очевидців вчиненого злочину (84,5 %); виявлення предметів, речей, що можуть бути використанні під час розслідування (82,3 %); встановлення місцезнаходження осіб, причетних до вчинення злочину (94,8 %).

На основі аналізу практики залучення конфіденційних співробітників до проведення НСРД, можна визначити процесуальний механізм дій керівника ОДР під час використання таких результатів у доказуванні, а саме:

1) надання вказівки слідчому зі збереженням таємниці скласти протокол з додатками, який містить відомості про особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД. Також, рекомендовано, за наявності достатніх підстав прийняти рішення про застосування заходів безпеки щодо цієї особи;

2) Надати вказівку слідчому видалити матеріали з протоколу НСРД (виключно з протоколу), що не містять відомостей, які нададуть можливість ідентифікувати особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД, а також форми та методи проведення НСРД, попередньо погодивши це питання з прокурором;

3) Надати вказівку слідчому зберігати результати, що містять відомості про особу, яка на конфіденційній основі залучалася до проведення НСРД, у запакованому вигляді, окремо від матеріалів кримінального провадження;

4) За наявності підстав, ініціювати перед судом питання про дослідження таких результатів НСРД без участі сторони захисту. Окрім ситуацій, коли в обвинуваченого та/або його захисника є форма відповідного допуску до державної таємниці, а щодо особи не застосовуються заходи безпеки.

Організація керівником ОДР взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу при проведенні НСРД здійснюється в таких формах: контроль за змістом, повнотою та виконанням доручень слідчого до оперативного підрозділу у кримінальному провадженні під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій; організація взаємодії слідчого з оперативним підрозділом під час спільного проведення НСРД; створення умов та організація залучення спеціаліста для негласних слідчих (розшукових) дій.

Взаємодія слідчого та співробітника оперативного підрозділу при проведенні НСРД регламентується положеннями КПК України (ч. 6 ст. 246 КПК України) та іншими підзаконними актами, яким між тим передбачено:

- проводити негласні слідчі (розшукові) дії має право слідчий, який

здійснює досудове розслідування кримінального провадження, або за його дорученням – уповноважені оперативні підрозділи;

- при виїзді на місце події співробітник оперативного підрозділу негайно інформує слідчого про одержані дані щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та осіб, які його вчинили, для їх подальшої фіксації шляхом проведення слідчих або негласних слідчих (розшукових) дій;

- працівники оперативного підрозділу, включені до складу СОГ, самостійно надають слідчому обґрунтовані пропозиції щодо необхідності проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій.

Процесуальні підстави залучення спеціалістів до проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначені у ст.ст. 71, 72, 266 КПК України. В той же час, зважаючи на властивості самих цих дій, існують певні особливості залучення спеціалістів до проведення НСРД, до яких слід віднести те, що:

- особа, яка залучається до проведення НСРД за наявності в неї відповідних навичок чи/або вмій;

- як спеціаліст може бути запрошений співробітник (працівник) органу, якому слідчим доручено проведення негласної слідчої (розшукової) дії, в тому числі співробітник відповідного оперативного підрозділу, який володіє спеціальними знаннями та навиками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації слідчому, прокурору в ході дослідження матеріалів про результати проведення негласної слідчої (розшукової) дії;

- як спеціалістів можна також залучити слідчих-криміналістів;

- експерт, тобто особа, яка володіє науковими, технічними або іншими спеціальними знаннями відповідно до Закону України «Про судову експертизу» (ст. 69 КПК України).

На основі проведеного дослідження та правозастосовної практики виокремлено вимоги до спеціаліста, який залучається до проведення НСРД:

- наявність спеціальної освіти (дану позицію підтримують 24,5 % опитаних керівників ОДР, 27,6 % слідчих та 26,1 % співробітники оперативного підрозділу);

- наявність вмінь, що підтверджено відповідним сертифікатом, ліцензією тощо (31,2 %, 36,3 %, 21,5 %);

- наявність навичок (87,1 %, 89,4 %, 82,6 %);

- наявність допуску до державної таємниці (у випадку необхідності).

На основі аналізу наукових джерел, нормативно-правової регламентації діяльності керівника органу розслідування, практики діяльності органів досудового розслідування зроблено ряд пропозицій щодо внесення змін до КПК України:

ч. 4 ст. 40 доповнити абзацом такого змісту: «невиконання слідчим законних вказівок керівника органу досудового розслідування, наданих у порядку, передбаченому КПК України, тягне за собою передбачену законом відповідальність»;

ст. 250 доповнити частиною такого змісту: «4. У невідкладних випадках, з метою безпосереднього переслідування особи, яка вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, негласна слідча (розшукова) дія може буди розпочата до постановлення ухвали слідчого судді, на підставі постанови керівника органу досудового розслідування. У такому випадку, керівник органу досудового розслідування зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, але не пізніше 24 годин з моменту винесення постанови, погодивши таке клопотання у прокурора»;

ч. 9 ст. 271 доповнити положеннями такого змісту: «9. У невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, контроль за вчиненням злочину здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування»;

ч. 2 ст. 615 частиною такого змісту: «Повноваження прокурора в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції виконує керівник органу досудового розслідування».

ВИСНОВКИ

У **висновках** сформульовано найбільш суттєві положення, отримані у результаті дисертаційного дослідження, наведено нове вирішення наукового завдання щодо реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні НСРД, а також науково обґрунтовані рекомендації та пропозиції щодо вдосконалення правової регламентації і практики їх застосування:

1. В Україні окремі питання повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій розкрито А. С. Омелянцем (2015) та В. А. Колесником (2016). На сьогодні питання реалізації повноважень керівником органу досудового розслідування (визначення повноважень, організації проведення, взаємодії слідчого, співробітника оперативного підрозділу, спеціаліста) системно не досліджено. Наукові праці, в яких розглядаються окремі питання участі керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, досліджено з урахуванням етапів проведення НСРД. У процесі дослідження історичних передумов становлення інституту керівника органу досудового розслідування, у т.ч. уповноваженого суб'єкта при проведенні «негласних дій», виділено такі етапи: *перший* – з 1864 до 1966 рр. (дія на території сучасної України Статуту кримінального судочинства 1864 р., КПК Української РСР 1922 та 1927 років, КПК України 1960 року та інших нормативних актів); *другий* – з 1966 до 2012 рр. (дія на території України КПК України 1960 р. у редакції від 18 січня 1966 р. та інших нормативних актів); *третій* – з 2012 р. до теперішнього часу (сучасний, передбачає дію КПК України, яким встановлено повноваження керівника органу досудового розслідування).

2. На основі дослідження зарубіжного досвіду (країн Латинської та Північної Америки, Європейського Союзу, країн Прибалтики та пострадянських країн) визначено, що законодавством цих країн закріплено такі повноваження керівника (начальника) органу розслідування: керівні

повноваження при організації попереднього розслідування та забезпечення законності й своєчасності такого розслідування (Аргентина, Австрія, Бразилія, Португалія, Сполучені Штати Америки, Федеративна Республіка Німеччина, Франція); організаційні та контрольні повноваження щодо використання негласних засобів оперативними та слідчими підрозділами у процесі розслідування (Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Республіка Таджикистан); повноваження ініціювати, приймати рішення та використовувати відповідні результати проведення негласних дій (Киргизька Республіка, Республіка Казахстан, Республіка Молдова).

3. Правова основа повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД є дворівневою: перший рівень – положення нормативних актів, що закріплюють права та обов'язки керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД; другий рівень – положення, що опосередковано регламентують діяльність керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД.

Сутність повноважень керівника органу досудового розслідування полягає в реалізації прав і обов'язків, визначених кримінальним процесуальним законодавством (надання вказівок, звернення з клопотанням про продовження, прийняття рішення про використання засобів); здійсненні організаційно-контрольної діяльності при проведенні НСРД (відсторонення слідчого, вивчення результатів, ініціювання перед прокурором вищого рівня доцільності їх проведення, координація діяльності слідчого, забезпечення своєчасного й повного виконання ухвал слідчого судді); ініціюванні, прийнятті рішення, проведенні НСРД під час здійснення ним досудового розслідування кримінального провадження.

Повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні НСРД можна виокремити за такими напрямками: організаційні – надання вказівок щодо проведення НСРД слідчому налагоджувати взаємодію з іншими суб'єктами з метою ефективності їх проведення; контрольні – забезпечення своєчасного та повного проведення НСРД, дотримання прав

особи при їх проведенні; безпосередні – прийняття рішення про застосування засобів при проведенні НСРД, погодження прийняття рішення про виконання спецзавдання тощо; виконавчі – при виконанні повноважень слідчого приймати рішення, проводити НСРД, використовувати їх результати тощо.

4. Повноваження керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій співвідносяться з повноваженнями керівника органу досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій за такими критеріями: 1) суб'єктом прийняття рішення про проведення даних процесуальних дій – слідчим, прокурором, слідчим суддею (при проведенні слідчих (розшукових) дій – слідчим суддею місцевого суду; при проведенні НСРД – слідчим суддею апеляційного суду); 2) суб'єктом проведення – слідчим або за його дорученням співробітником оперативного підрозділу, за винятком проведення обшуку, який здійснюється слідчим або прокурором, та зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, проведення якої покладається на уповноважені підрозділи органів Національної поліції та органів безпеки; 3) процесуальною самостійністю при цих процесуальних діях, зокрема залучення при проведенні слідчих (розшукових) дій понятих, законного представника, педагога або психолога, лікаря, адвоката, захисника, а при проведенні НСРД ці особи не залучаються, крім обов'язкової участі представника установи зв'язку при огляді й виїмці кореспонденції; 4) недопустимістю розголошення відомостей досудового розслідування, за винятком рішення слідчого чи прокурора та випадків, передбачених КПК України; 5) обов'язком припинення проведення процесуальної дії, якщо прокурор прийняв рішення про заборону проведення або припинення подальшого проведення НСРД, яке може бути оскаржене через керівника органу досудового розслідування, а на слідчі (розшукові) дії таке положення не поширюється; 6) фіксацією результатів таких процесуальних дій: слідчі (розшукові) дії оформляються протоколом (в окремих випадках за участі понятих, захисника, лікаря тощо) або за допомогою аудіо-, відеофіксації; НСРД обов'язково оформляються протоколом, який направляється прокурору, за необхідності цей протокол може містити відомості щодо осіб, які проводили або брали участь у

проведенні НСРД із забезпеченням конфіденційності.

5. Розкрито особливості організації керівником органу досудового розслідування проведення НСРД за такими напрямками розслідування: проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу («резонансні злочини»); проведення НСРД під час досудового розслідування латентних злочинів; проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування; проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років і встановлення місцезнаходження особи.

Керівник органу досудового розслідування при організації проведення НСРД організовує роботу слідчого під час прийняття рішення, проведення НСРД; сприяє налагодженню взаємодії слідчого з іншими уповноваженими суб'єктами щодо даного напрямку діяльності.

6. Організація керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу ґрунтується на положеннях: надання вказівки керівником органу досудового розслідування слідчому про прийняття рішення про проведення НСРД та залучення до їх проведення уповноваженого оперативного підрозділу; інформування слідчого про обставини кримінального правопорушення з метою подальшої фіксації протиправних дій за допомогою НСРД; взаємодії слідчого та співробітника оперативного підрозділу в складі СОГ («спрощена» процедура взаємодії, за якої уповноважений оперативний працівник інформує слідчого про необхідність прийняття рішення про проведення НСРД, а слідчий після прийнятого рішення проводить НСРД за участі співробітника оперативного підрозділу, або доручає йому це зробити).

Під час залучення спеціаліста при проведенні НСРД керівник органу досудового розслідування уповноважений: надати вказівку залучити особу до проведення окремої НСРД; при прийнятті рішення про використання засобів під час проведення НСРД вказати суб'єктів (спеціалістів), залучених до виготовлення заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів; користуючись правами слідчого, приймати рішення про

залучення спеціаліста до проведення НСРД або надання доручення оперативному підрозділу залучити цих осіб.

7. Обґрунтовано внесення змін і доповнень до КПК України, а саме:

– ч. 2 ст. 39 доповнити: «б¹) доручати слідчому проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити негласні слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному цим Кодексом; б²) давати вказівки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій; б³) звертатися з клопотанням до прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій»;

– ч. 4 ст. 40 викласти в такій редакції: «Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, керівника органу досудового розслідування, які надані у письмовій формі...»;

– ч. 1 ст. 250 доповнити абз.: «У невідкладних випадках з метою безпосереднього переслідування особи, яка вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді на підставі постанови керівника органу досудового розслідування. У такому випадку керівник органу досудового розслідування зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, але не пізніше 24 годин з моменту винесення постанови, погодивши таке клопотання у прокурора»;

– ч. 2 ст. 272 викласти у такій редакції: «2. Виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови керівника органу досудового розслідування, якщо ним здійснюється досудове розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу»;

– ст. 615 доповнити: «Повноваження прокурора в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції виконує керівник органу досудового розслідування».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров Ю. І. Провадження негласних слідчих (розшукових) дій – крок вперед чи назад? *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матер. круглого столу* (Київ, 7 жовт. 2011 р.). К.: НАВС; ФОП Ліпкан, 2011. С. 48-51.
2. Антонов И.П. Организационно-правовые основы, направления и пределы деятельности полиции ФРГ. URL: www.yurclub.ru/print.php. (дата звернення: 01.05.2018).
3. Аркуша Л. І. Поняття, система та підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 3. С. 141-144.
4. Багрій М. В. До питання про використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2017. № 1. С. 240-245.
5. Багрій М. В., Луцик В. В. Процесуальні аспекти негласного отримання інформації: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. Харків: Право, 2017. 376 с.
6. Бараненко Б.І., Бочковий О.В., Гусева К.А. та ін. Негласні слідчі (розшукові) дії та особливості їх проведення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ: навч. посіб. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2014. 416 с.
7. Берназ В. Д. Правова природа, поняття та загальна класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 226–231.
8. Бишевец О. В., Дунаевська Л. Г., Клименко Н. І. та ін. Криміналістична тактика: навч. посіб. / за ред. М. А. Погорецького та Д. Б. Сергєєвої. К.: Алерта, 2016. 244 с.
9. Білічак О.А. Загальні положення про втручання в приватне спілкування за КПК України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного*

університету серія «Юриспруденція». 2014. Вип. 9-1. С. 201-204.

10. Білічак О.А. Прокурорський нагляд за законністю провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний вісник*. Одеса: Вид-во Одес. юрид. акад. 2014. № 5. С. 115-120.

11. Білічак О.А., Глушков В.О. Гарантії дотримання конституційних прав особи у провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. 2013. Вип. 67. С. 65-75.

12. Білічак О.А. Контроль за вчиненням злочину: поняття та форми. *Учёные записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2014. Т. 27 (66). № 2. С. 129-135.

13. Білічак О.А. Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби пізнання у кримінальному провадженні. *Карпатський правничий часопис*. Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив». 2014. № 6. С. 20-25.

14. Білічак О.А. Правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 3. С. 124-129.

15. Благута Р. І. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 147-152.

16. Блажівський Є.М., Козьяков І.М., Мухін В.В. та ін. Процесуальне керівництво прокурором негласними слідчими (розшуковими) діями: наук.-практ. посіб. К.: Нац. акад. прокуратури України, 2014. 304 с.

17. Бурбика М.М. Координаційна діяльність органів прокуратури в сфері протидії злочинності: організаційно-правові засади: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2011. 305 с.

18. Васи́линчук В. І., Алексі́йчук М. М., Дерев'я́нко П. В. Удосконалення порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 68-

78.

19. Васишинчук В.І., Калюк О.М. Деякі проблеми поєднання кримінально-процесуальної та оперативно-розшукової діяльності з огляду проекту кримінально-процесуального законодавства. *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України*: матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). Київ: НАВС ФОП Ліпкан, 2011. С. 57-58.

20. Ватраль А. В. Засоби, що використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 верес. 2012 р.). Дніпропетровськ: ДДУВС, 2012. С. 43-45.

21. Ватраль А. В. Застосування інституту несправжніх (імітаційних) засобів у протидії тероризму. *Протидія сучасним формам тероризму та екстремізму*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 31 січ. 2013 р.). К.: Вид-во ФОП Ліпкан О.С., 2013. С. 43-44.

22. Ватраль А. В., Глушков В. А. Правомерность использования ненастоящих (имитационных) средств в современном уголовном праве. *Современные проблемы уголовно-правового воздействия*: межгос. сб. науч. ст. / редкол. : Е. А. Письменский и др. ; МВД Украины, Луган. гос. ун-т внутр. дел им. Э. А. Дидоренко, Волгогр. гос. ун-т. Луганск: РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2013. С. 393-404.

23. Висновок Головного науково-експертного управління на проект Кримінального процесуального кодексу України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=42312&pf35401=212945. (дата звернення: 01.05.2018).

24. Вінчук В. В., Цебинога О. Ю. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2017. Вип. 4. С. 76-81.

25. Гагач В. А. Основания проведения негласных следственных (розыскных) действий. *Международный научно-практический журнал «Право и Закон»*. 2016. № 4. С. 67–71.

26. Гагач В. А. Повноваження прокурора при організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. Спец. вип. № 1. С. 34–42.

27. Гагач В. А. Процесуальне керівництво прокурора при прийнятті рішення про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. Спец. вип. № 1. С. 12–24.

28. Гагач В. А. Уведомлением прокурором лиц о проведении в отношении них негласных следственных (розыскных) действий как средство соблюдение прав человека. *Перспективы развития права: сб. матер. Междунар. науч. конф. (Вильнюс, 22 янв. 2017 г.)*. Вильнюс: Ун-т Казимераса Симоновичуса, 2017. С. 281–284.

29. Гагач В. А. Класифікація негласних слідчих (розшукових) дій у діяльності прокурор. *Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування: матер. конф. (Київ, 20 квіт. 2017 р. К.: НАВС, 2017. С. 120–122.*

30. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія. Одеса: Юрид. літ., 2015. 712 с. 270.

31. Глушко А. П., Строков І. В. Негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні: проблемні питання проведення. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С. 140-145.

32. Глушков В.О. Актуалізація проблеми вдосконалення законодавства України про оперативно-розшукову діяльність. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 2 (6). С. 42-50.

33. Глущенко І. В. Організаційно-тактичні засади застосування спостереження за особою, речю або місцем при виявленні або розслідуванні

кримінальних правопорушень: автор. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса: ОДУВС, 2015. 18 с.

34. Гольдберг Н.О., Бортник С.М., Стацак М.В., Тагієв С.Р., Шендрик В.В. Теорія і практика забезпечення конституційних прав та свобод громадян при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: монографія / за заг. наук. ред. С.Р. Тагієва та В.В. Шендрика. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 336 с.

35. Гора І. В. Функції кримінального провадження. В кн. Кримінальне процесуальне право України: навч. посіб. / за ред. В. Г. Гончаренка. В. А. Колесника. К.: Юстініан, 2014. 573 с.

36. Горбач С.Ф., Горбач І.С. Короткий курс лекцій з дисципліни «Кримінально-процесуальне право»
https://studme.com.ua/158407209621/pravo/ugolovno-protsessualnoe_pravo.htm.
265.

37. Городовенко В. Судовий контроль за проведенням слідчих (розшукових) і негласних слідчих дій. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 1. С. 15-20.

38. Гринчак В.М. Використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному судочинстві (лекція 10). *Негласні слідчі розшукові дії: курс лекцій*. К.: НАВС, 2012. С. 105-117.

39. Грібов М. Л. Правове регулювання візуального спостереження. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 1. С. 13-23.

40. Грошевий Ю. М., Тацій В. Я., Туманянц А. Р. Кримінальний процес: підручник. Х.: Право, 2013. 824 с.

41. Гусаров С. О. Спрощення процедури проведення НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді у кризових ситуаціях. *Досудове розслідування: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матер. постійно діючого наук.-практ. семінару (17 жовт. 2014 р.)*. 2014. Вип. 6. С. 36–38.

42. Данченко Л. І. Організація проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми розслідування злочинів: зб. тез допов. III Всеукр. наук.-практ. Конф. (Київ, 1 лип. 2014 р.)*. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 40-42.

43. Данченко Л. І. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: деякі шляхи їх удосконалення. *Вісник Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка*. Спец. вип. «Адаптація оперативно-розшукової діяльності до нових умов. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативними підрозділами ОВС». 2013. № 6. С. 114–115.

44. Декретъ Советъ народныхъ комиссаровъ РСФСР «О суде» отъ 24 ноября 1917 г. URL: www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=ESU&n=4029#045906885762537053. (дата звернення: 01.05.2018).

45. Демедюк Т.С. Обстеження публічно-недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (лекція 6). *Негласні слідчі розшукові дії : курс лекцій*. К.: НАВС, 2012. С. 57-75.

46. Денисенко М. М. Історичний розвиток системи нормативного регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 310-323.

47. Денисенко М. М. Питання щодо інституту негласних слідчих (розшукових) дій та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 353-360.

48. Джужа О.М., Горбачевський В.Я., Орлов Ю.Ю. Нова редакція Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»: метод. рек. К.: КНУВС, 2008. 60 с.

49. Дуброва Р. В. Проблемні питання взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів ОВС України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 106-108.

50. Єрмоленко С.Я. Бибик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ: Либідь, 2001. С. 161-166.
51. Жаров С.Н. Обеспечение законности оперативно-розыскных мероприятий в Российской империи. *Правоведение*. 2001. № 5. С. 189-200.
52. Закон об организации сыскной части (1908). Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем сенате. 1908. Отдел 1-й. 2-е полугодие. СПб., 1908. С. 1580-1584. № 730.
53. Зинаттулин З. З., Салахов М.С., Чулюкин Л.Д. Подследственность уголовных дел. Казань.: Казанский гос. ун-т. 1986. 120 с.
54. История. *Следственный комитет РФ*. (назва з екрана). URL: https://sledcom.ru/sk_russia/calendar. (дата звернення: 01.05.2018).
55. Іваненко І. Негласні слідчі (розшукові) дії: окремі аспекти правозастосування. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3. С. 64-70.
56. Кабанов П. П. Надзор за применением научно-технических средств при расследовании. *Социалистическая законность*. 1985. № 12. С. 26–27.
57. Калугін В. Ю. Специфіка використання в доказуванні протоколів за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 209-214.
58. Керевич О. В. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Митна справа*. 2013. № 6(2.1). С. 297-302.
59. Кирпа С. С. Проведення слідчим негласних слідчих (розшукових) дій. *Право і суспільство*. 2013. № 2. С. 216-221.
60. Кіпер О. О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Одеса: НУ «ОНА», 2017. 240 с.
61. Кіпер О. О. Щодо вдосконалення механізму взаємодії слідчого з

керівником органу досудового розслідування. *Право і суспільство*. 2017. № 1(2). С. 247-251.

62. Кіпер О.О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2017. 20 с.

63. Коваль О. В. Нормативно-правове забезпечення здійснення негласних слідчих (розшукових) дій. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2014. Т. 27 (66). № 2. С. 143-147.

64. Ковтун Н. Н. Негласные следственные (розыскные) действия УПК Украины как легитимные процессуальные средства доказывания. *Уголовное судопроизводство*. 2013. № 4. С. 26–32.

65. Кодекс України кримінального процесу. Проект Закону від 13.01.2012 № 9700-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=42318. (дата звернення: 01.05.2018).

66. Козаченко О.І. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій (лекція 3). *Негласні слідчі розшукові дії: курс лекцій*. К. : НАВС, 2012. С. 24-32.

67. Колесник В. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальний та криміналістичний аспекти підготовки і проведення: наук.-практ. посіб. Акад. адвокатури України. К.: Прецедент, 2014. 135 с.

68. Колесник В. А. Суб'єкти здійснення та класифікація негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 129-134.

69. Колесник Ю. В. Рішення керівника органу досудового розслідування про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11. № 3. С. 137-144.

70. Колесник Ю.В. Слідчі та негласні слідчі (розшукові) дії як

криміналістичні засоби діяльності слідчого в досудовому розслідуванні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 2016. 253 с.

71. Комарницька О. Б., Нестеренко С. В. Роль і місце прокурора при фіксації ходу та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2015. Вип. 1. С. 270-278.

72. Комарницька О. Організаційні та процесуальні аспекти діяльності прокурора при погодженні клопотання на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8. № 1. С. 17-26.

73. Комашко В. В. Контроль за вчиненням злочину: сутність та зміст. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2013. Вип. 3. С. 183-192.

74. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.09. Одеса, 2016. 20 с.

75. Комашко В. В. Теоретико-правове визначення контролю за вчиненням злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 4. С. 446-456.

76. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.09. Одеса, 2016. 226 с.

77. Коновалова Г. В. Деякі питання тактики захисту в умовах проведення слідством негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 3. С. 83-89. 67.

78. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради (ВВР) України*. 1996. № 30. Ст. 141.

79. Корнієнко М. В., Тертишник В. М. Концептуальні проблеми процесуального інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2016. Вип. 39 (2).

С. 105-109.

80. Корнієнко М.В. Нормативно-правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. 2015. №1. С. 301-303.

81. Кравченко О. Є. Прокурорський нагляд за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України. Харків, 2016. 20 с.

82. Кравченко О. Є. Прокурорський нагляд за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України. Харків, 2016. 201 с.

83. Кривонос М. В. Теорія та практика використання спеціальних знань в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Суми : МВС ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2016. 301 с.

84. Кривонос М. В. Участь спеціаліста в проведенні слідчих (розшукових) дій: правовий аспект. *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Право. 2013. № 2. С. 118-124.

85. Кримінальний кодекс України від від 5.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25. Ст. 131.

86. Кримінальний процес України : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / за ред. Ю. М. Грошевого та В. М. Хотенця. Х.: Право, 2000. 494 с.

87. Кримінальний процес: підручник / за ред. Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної. Х.: Право, 2010. 608 с.

88. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Голос України*. 2012. № 90-91. 19 трав.

89. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.:

Юстініан, 2012. 1224 с.

90. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: Юстініан, 2012. 1224 с.

91. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Х.: Одиссей, 2013. 1224 с.

92. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 № 1001-05. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1961. № 2. Ст. 15. 12 січ.

93. Кудінов С. С. Використання спеціальних знань під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11. № 3. С. 154-161.

94. Кудінов С. С., Шехавцов Р. М., Дроздов О. М., Гриненко С. О. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навч.-практ. посіб. Х.: «Оберіг», 2013. 344 с.

95. Кузніченко С. О. Сутність розшукових дій (гласних і негласних) у кримінальному провадженні (відповідно до КПК України від 13 квіт. 2012 р.). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 3. С. 177-179.

96. Кучерина С. Є., Федосєєв В. В., Леженіна Л. М. та ін. Практикум з негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні: навч.-метод. посіб. для студ. (курсантів) I курсу другого (магістерського) рівня. Галузь знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. 200 с.

97. Лазукова О.В. Нормативне забезпечення та практика реалізації процесуального порядку надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 138. С. 183-193.

98. Левендаренко О. О., Іващенко Д. В. Негласні слідчі дії в контексті

захисту конституційних прав і свобод учасників кримінального провадження. *Форум права*. 2012. № 4. С. 567-571.

99. Лисенко В. В. Особливості взаємодії оперативних та слідчих підрозділів податкової міліції на етапі реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності та порушення кримінальної справи. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2003. Вип. 24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_24_9. (дата звернення: 01.05.2018).

100. Лоза Ю. Слідчі дії: поняття, сутність, ознаки, види. *Право України*. 2003. № 9. С. 85-89.

101. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Удосконалення системи негласних слідчих (розшукових) дій. *Проблемні питання застосування КПК України в сучасних умовах: матер. круглого столу* (Київ, 4 квіт., 2014 р.). К.: ФОП Ліпкан О. С., 2014. С. 29-33.

102. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Визначення та система негласних слідчих (розшукових) дій. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Право. 2014. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_1_13. (дата звернення: 01.05.2018).

103. Максимов В. І. Класифікація негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Наше право*. 2014. № 2. С. 76-81.

104. Маляренко В. Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2005. 512 с.

105. Мамка Г.М. Начальник слідчого відділу як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. К., 2012. 16 с.

106. Маньковський Н. Я. Організація виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 293–301.

107. Маньковський Н.Я. Стан наукової розробки виконання

спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованих груп. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. № 1 (10). С. 253-256.

108. Маркєєва О., Котелянець О., Їжак О. Український досвід реформування кримінального правосуддя та правоохоронних органів: аналітична доповідь. К.: НІСД, 2011. 44 с.

109. Марчук Н.О., Касько В.В., Куйбіда Р.О., Хавронюк М.І. та ін. Настільна книга професійного судді (кримінальне провадження) / за ред. Н. О. Марчук. К.: «Арт-Дизайн», 2015. 248 с.

110. Михайлов В. А. Начальник следственного отдела органов внутренних дел. Участники предварительного расследования: учеб. пособ. / МВД СССР. Волгоград. следств. шк. Волгоград, 1972. С. 65-85.

111. Мінюков П. І., Мінюков А. П. Процесуальні повноваження начальника слідчого відділу (відділення) органів внутрішніх справ і проблеми керівництва досудовим слідством: навч. посіб. К., 2004. 218 с.

112. Мірковець Д. М. Керівництво досудовим слідством у кримінальному процесі України: автореф. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Дніпропетровськ: Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2012. 20 с.

113. Мірковець Д. М. Процесуальні повноваження начальника слідчого відділу з надання вказівок у кримінальних справах: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 5 (78). С. 189–199.

114. Моргун Н. С. Дотримання засади недоторканності права власності при вирішенні питання про використання результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридична наука*. 2015. № 2. С. 165-171.

115. Моторигіна М. Г. Сутність кримінально-процесуальних функцій. *Актуальні проблеми застосування нового кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5 жовт. 2012 р.). Харків, 2012. С. 419–422.

116. Наказ по Корпусу жандармів про роботу щодо революційного руху

від 3 серпій 1910 р.

117. Недобор І. В. Використання оперативно-розшукової інформації в процесі доказування за новим Кримінально-процесуальним кодексом України. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2013. Т. 26 (65). № 2 (Ч. 2). С. 334–341.

118. Нескоромний Д. А. Доцільність застосування негласної слідчої (розшукової) дії для отримання доказів при розслідуванні злочинів працівниками СБУ. *Актуальні проблеми виявлення та припинення злочинів* : зб. матер. круглого столу (Київ, 27 листоп. 2014 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ. 2013. С. 99-101.

119. Нескоромний Д. А. Здійснення прокурорського нагляду, при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 1 (32). С. 37-41.

120. Нескоромний Д. А. Організація проведення негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінально-процесуальним кодексом України. *Оперативно-розшукова протидія злочинам в умовах нового Кримінально-процесуального кодексу України*: зб. матер. круглого столу (Київ, 11 груд. 2013 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 83-85.

121. Нескоромний Д. А. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій працівниками СБ України при розслідуванні кримінальних правопорушень; вчинених організованими злочинними групами. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2 (33). С. 20-23.

122. Нескоромний Д.А. Негласні слідчі (розшукові) дії за Кримінально-процесуальним кодексом України. *Протидія екстремізму* : зб. матеріалів круглого столу (Полтава. 12–13 груд. 2013 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 72–74.

123. Нестеренко О. С. Правовий статус керівника органу досудового розслідування. *Проблеми законності*. 2014. Вип. 127. С. 129-136.

124. Нечай В. В. Стан теоретичного розроблення питань використання негласних слідчих (розшукових дій) при ухиленні від сплати податків, зборів

(обов'язкових платежів) організованою групою або злочинною організацією. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 3. С. 199-202.

125. Никифорчук Д. Й., Ніколаюк С. І., Поливода В. В. Негласні слідчі (розшукові) дії: курс лекцій. К.: НАВС, 2012. 176 с.

126. Никифорчук Д. Й., Заблоцька О. Ю. До питання проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України*: матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). Київ: НАВС; ФОП Ліпкан, 2011. С. 45–46.

127. Никифорчук Д. Й., Тарасенко О. С., Лизогубенко Є. В. Негласні слідчі (розшукові) дії: структурно-логічні схеми: навч. посіб. Київ: НАВС, 2015. 235 с.

128. Никифорчук Д.Й., Чернявський С.С., Тарасенко О.С. Особливості провадження негласних слідчих (розшукових) дій: метод. рек. К.: ГСУ МВС України, НАВС, 2014. 112 с.

129. Ніколаюк С.І. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України*: зб. матер. наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). К.: Нац. акад. внутр. справ, 2012. С. 33-36.

130. Ніколаюк С.І. Проблеми легалізації матеріалів оперативно-технічних заходів у кримінальному судочинстві (за новою редакцією КПК України). *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України*: матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). Київ: НАВС; ФОП Ліпкан, 2011. С. 58-60.

131. О внесении изменений и дополнений в Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и союзных республик: Закон Союза Советских Социалистических Республик от 12 июня 1990 г. № 1556-1. URL: docs.cntd.ru/document/9006427. (дата звернення: 01.12.2017).

132. О прокуратуре: Закон Грузии от 21 окт. 2008 г. № 382-Пс. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/19090/12/ru/pdf>. (дата звернення:

01.05.2018).

133. О специальной розыскной деятельности: Закон Республика Молдова от 29.03.2012 № 59. URL: <http://lex.justice.md/ru/343452/>. (дата звернения: 01.05.2018).

134. Об оперативно-розыскной деятельности: Закон Республики Беларусь от 15.07.2015 № 307-3. URL: http://kodeksy-by.com/zakon_rb_ob_operativno-rozysknoj_deyatel_nosti.htm. (дата звернения: 01.05.2018).

135. Об оперативно-розыскной деятельности: Закон Республики Казахстан от 15.09.1994 № 154-ХІІІ. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1003158#pos=0;0. (дата звернения: 01.05.2018).

136. Об оперативно-розыскной деятельности: Модельный закон принят на 27-ом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ. Постановление от 16.11.2006 № 27-6. URL: <http://www.cisatc.org/135/154/245>. (дата звернения: 01.05.2018).

137. Об осмотре и выемке корреспонденции лиц, против коих возбуждено уголовное преследование: Высочайше утвержденное мнение Государственного Совета, опубликованное 28 ноября. *Полное собрание законов Российской Империи*. Собрание 2-е. Т. LIII. Отделение 1-е 1878. СПб., 1880. С. 212-213. № 58967.

138. Об утверждении основ Уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик: Закон СССР от 25 дек. 1958 г. URL: www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16066.htm. (дата звернения: 01.05.2018).

139. Об утверждении Правил проведения негласных следственных действий: Совместный приказ Министерства внутренних дел Республики Казахстан от 12.12.2014 № 892. Министерства финансов Республики Казахстан от 12.12.2014 № 565, Председателя Агентства Республики Казахстан по делам государственной службы и противодействию коррупции от 12.12.2014 № 62,

Начальника Службы государственной охраны Республики Казахстан от 15.12.2014 № 146 и Председателя Комитета национальной безопасности Республики Казахстан от 18.12.2014 № 416.

140. Овчинский В.С., Эминов В.Е., Яблоков Н.П. Основы борьбы с организованной преступностью. М.: Инфра-М, 1996. 400 с.

141. Ольшевський К. М. Теоретико-правові проблеми визначення понять оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у зв'язку з прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України. *Розкриття злочинів за новим Кримінальним процесуальним кодексом України*: матер. наук.-практ. конф. (Київ, 8 листоп. 2012 р.). Київ: НАВС, 2012. С. 78-80.

142. Омеляненко А.С. Актуальні проблеми направлення матеріалів оперативно-розшукової справи до органу досудового розслідування за новим КПК України. *Науковий юридичний журнал Юридична наука*. 2014. № 12. С. 158-167.

143. Омеляненко А.С. Деякі повноваження слідчого стосовно проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики. всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція*: матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 18 груд. 2015 р.). Одеса: «Фенікс». 2015.

144. Омеляненко А.С. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії (огляд нового законодавства). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2012. № 4. С. 205-212.

145. Омеляненко А.С. Окремі аспекти взаємодії слідчого та уповноважених оперативних підрозділів при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2013. Вип. 5. С. 287-291.

146. Омеляненко А.С. Перший етап реалізації слідчим повноважень щодо провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Право і держава в дослідженнях молодих науковців*: матер. VII Всеукр. наук.-практ.

конф. студентів, аспірантів та молодих науковців (Одеса, 21 берез. 2014 р.). С. 76-79.

147. Омеляненко А.С. Судебный контроль над проведением негласных следственных (розыскных) действий. *Legea si viata (Молдова)*. 2015. №1. С. 97-101.

148. Осмолян В.А. Статус слідчого за Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 р. та Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. *Університетські наукові записки*. 2013. № 1. С. 300-305.

149. Остафійчук Г. В. Побудова кримінально процесуальних функцій у кримінальному провадженні України. *Європейські перспективи*. 2014. № 9. С. 107-111.

150. Перегудова З. И. Политический сыск России (1880-1917 гг.) 2-е издание, переработанное и дополненное. М., 2013. 528 с.

151. Перепелиця М. М., Манжай О. В. та ін. Оперативно-розшукова компаративістика: монографія. Харків: Золота миля, 2013. С. 185-189.

152. Перепелиця М.М. Провадження оперативно-розшукових заходів у Великій Британії, Росії, США та Україні: монографія. Харків: Вид-во КП Друкарня № 13, 2008. С. 137-139.

153. Писарчук Р., Білічак О. Правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій: проблеми й перспективи удосконалення. *Научно-практический журнал «Jurnalul juridic național: teorie și practică»*. 2017. №4 (июль). С. 171-175.

154. Письменный Д. Порядок розгляду клопотання про дозвіл на проведення негласної (розшукової) дії в проекті Кримінального процесуального кодексу України. *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України* : матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.) К.: ФОП Ліпкан О. С., 2011. С. 54-56.

155. Погорецький М. А. Впровадження інституту негласних (розшукових) слідчих дій в правозастосовну практику. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. № 2 (28). С.

56–63.

156. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 270-276.

157. Погорецький М. А. Оперативно-розшукові заходи: поняття і види. *Державна безпека України: наук.-практ. зб. НАН України і СБУ*. К., 2005. № 1 (3). С. 62–67.

158. Погорецький М. А., Сергеева Д. Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 2. С. 137-141.

159. Погорецький М.А. Оперативно-розшукові заходи: проблеми правового регулювання. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. № 14. С. 135–145.

160. Погорецький М.А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі: монографія. Х, Арсіс, ДТД, 2007. 576 с.

161. Полюхович О. І. До питання використання як доказів матеріалів, отриманих за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за матеріалами судової практики). *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 97-108.

162. Полюхович О.І. Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків: Національний університет ЮА ім. Я. Мудрого, 2017. 20 с.

163. Постанова колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 18 жовт. 2016 р. Справа № 800/232/16 (800/220/15). URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62368073>. (дата звернення: 01.05.2018).

164. Присяжний М. В. Співвідношення негласних слідчих (розшукових) дій та окремих інститутів науки ОРД. *Становлення системи негласного*

розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України: матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). Київ: НАВС; ФОП Ліпкан, 2011. С. 124-126.

165. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. Ст. 282.

166. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України: Закон України 21.06.2001. № 2533-III. *Голос України*. 2001. № 116. 5 лип.

167. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 6. Ст. 55.

168. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 11. Ст. 5.

169. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 16. Ст. 93.

170. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23.12.1993 № 3782-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 11. Ст. 51.

171. Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю: Наказ СБ України від 12.08.2005 № 440.

172. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: Наказ МВС України від 07.07.2017 № 575.

173. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів

України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

174. Про затвердження Інструкції про порядок превентивного затримання у районі проведення антитерористичної операції осіб, причетних до терористичної діяльності, та особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції: Наказ МВС України, ГП України, СБ України від 26.08.2014 № 872/88/537.

175. Про затвердження Положення про Головне слідче управління Генеральної прокуратури України: Наказ ГПУ від 20.07.2016 № 262.

176. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 47. Ст. 2051.

177. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

178. Про окремі питання здійснення слідчим суддею суду апеляційної інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні: Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29.01.2013. № 223-58/04-13.

179. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992. № 2135-XII. *Голос України*. 1992. № 56.

180. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 35. Ст. 358.

181. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України 06.07.2017 № 570.

182. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 2-3. Ст. 12.

183. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції

та правоохоронних органів»: Указ Президента України від 08.04.2008 № 311/2008.

184. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 27. Ст. 382.

185. Проект Закону про оперативно-розшукову діяльність. Реєстр. від 03.06.2016 № 4778. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321. (дата звернення: 01.05.2018).

186. Проект Закону про оперативно-розшукову діяльність. Реєстр. від 13.06.2008 № 2134, внесений н. д. України Г. Г. Москалем.

187. Проект Закону про систему досудового слідства України та статус слідчих 1187 від 02.12.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52626. (дата звернення: 01.05.2018).

188. Прядко В. О., Комарницька О. Б. Порівняльна характеристика оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій крізь призму наглядкової діяльності прокурора як процесуального керівника. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2014. № 1. С. 62-72.

189. Пунда О. О. Використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні в кримінальному процесі. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки: зб. наук. пр. 2002. Вип. 17. С. 344-346.

190. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України від 20.10.2011 № 12-рп/2011. *Інформаційний веб-сайт Верховної Ради України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>. (дата звернення: 01.05.2018).

191. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2002. 222 с.

192. Рытькова В. Ю. Правовое регулирование процессуального статуса следователя в уголовном судопроизводстве России: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Москва: РГБ, 2007. 197 с.

193. Савонюк Р. Ю. Слідчий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 2001. 20 с.

194. Сакал В. М. Правовий статус керівника органу досудового розслідування. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 2 (10). С. 182-192. 355.

195. Сакал В. М. Слідчо-оперативна група як оптимальна форма організації досудового розслідування. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 40-51.

196. Сало О. М. Використання матеріалів отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. Спец. вип. 3 (31). С. 319-324.

197. Сало О. М. Деякі аспекти історичного становлення негласних слідчих (розшукових) дій. *Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права*: матер. I Всеукр. наук.-практ. конф. (за міжнародної участі) (Кременчук, 6-7 груд. 2013 р.). Кременчук: НАА України, КНУ ім. М. Остроградського. С. 223-226.

198. Сало О. М. Деякі особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 3 (62). С. 123-129.

199. Сало О. М. Конституційні гарантії дотримання прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні*: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 5 груд. 2013 р.): у 2-х ч. К.: НАВС, 2013. Ч. 1. С. 177-179.

200. Сало О. М. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми оперативності проведення. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального*

розвитку держави: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22 листоп. 2013 р.). Х.: ХНУВС, 2013. С. 293–294.

201. Сало О. М. Окремі аспекти провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Духовність українства ХХІ століття: матер. XI Всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 20 квіт. 2012 р.)* / гол. ред. В. П. Петков. Кіровоград: КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2012. С. 96–97.

202. Сало О. М. Організація взаємодії слідчого та оперативного підрозділу при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський часопис Одеського Державного університету внутрішніх справ.* 2013. С. 67–72.

203. Сало О. М. Організація керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика).* 2016. № 2 (37). С. 261–265.

204. Сало О. М. Особливості взаємодії правоохоронних органів України та зарубіжних країн в процесі проведення контрольованої поставки. *Взаємодія з європейськими державами при проведенні зовнішніх контрольованих поставок: матер. круглого столу (Київ, 27 берез. 2014 р.).* Київ: НАВС, 2013. С. 54–57.

205. Сало О. М. Повноваження керівника органу досудового розслідування при залученні спеціаліста під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Розвиток наукових досліджень у ХХІ столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 27 трав. 2016 р.).* К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 109–110.

206. Сало О. М. Поняття кримінально-процесуальної функції керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10–12 груд. 2015 р.).* К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 90–95.

207. Сало О. М. Правова регламентація проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. 4. С. 436–446. (Серія юридична).

208. Сало О. М. Проблеми застосування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. *Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи*: матер. V Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 16 жовт. 2013 р.). К.: НАВС, 2013. Ч. 1. С. 162.

209. Сало О. М. Проблемные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении организованных групп и преступных организаций. *Право и политика: научно-аналитический журнал*. Бишкек, Киргизская Республика, 2014. № 1. С. 265–268.

210. Сало О. М. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді. *Протидія екстремізму*: матер. круглого столу (Полтава, 12–13 груд. 2013 р.). К.: МВС України, УМВС України в Полтавській обл., НАВС, 2013. С. 93–94.

211. Сало О. М. Співвідношення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених*: матер. наук.-практ. конф. (Харків, 16 трав. 2013 р.). Харків: ХНУВС, 2014. С. 109–112.

212. Сало О. М. Співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 2. Т. 4. С. 206–209. (Серія «Юридичні науки»).

213. Сало О. М. Становлення негласних слідчих (розшукових) дій в українському законодавстві. *Центральний регіон*: матер. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 21 жовт. 2011 р.) / гол. ред. О. М. Барно. Кіровоград: КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2011. С. 156–157.

214. Севрук Ю.Г., Шамара О.В., Столітній А.В. та ін. Негласні слідчі (розшукові) дії: навч.-наоч. посіб. К.: Нац. акад. прокуратури

України, 2017. 110 с.

215. Семенцов В. А. Концептуальные основы системы следственных действий в досудебном производстве: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.09. Екатеринбург, 2006. 446 с.

216. Сергеева Д.Б. Використання результатів зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж як доказів у кримінальному провадженні. *Право України*. 2014. № 1. С. 209-218.

217. Сергеева Д.Б. Напрями використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (07 листоп. 2014 р.). Одеса: ОДУВС, 2014. С. 84-85.

218. Сергеева Д. Б. Визначення строків провадження негласних слідчих (розшукових) дій за новим КПК України: проблемні питання. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*: [зб. наук. пр. / гол. ред. Л. А. Янковська]. – Львів, 2013. Вип. 11. С. 284-288.

219. Сергеева Д.Б. Результати негласних слідчих (розшукових) дій: проблемні аспекти визначення. *Право і громадянське суспільство: наук. журн*. 2014. № 1 (6). С. 97-106.

220. Сергеева Д.Б. Щодо визначення поняття слідчих (розшукових) дій за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 2 (6). С. 52-56.

221. Сергеева Д.Б. Щодо використання результатів зняття інформації з каналів зв'язку як оперативно-розшукового заходу у кримінальному процесі. *Митна справа*. 2010. № 4 (70). Ч. II. С. 24-28.

222. Сергеева Д.Б. Терміни провадження негласних слідчих (розшукових) дій за новим КПК України. *Науковий вісник Херсонського держ. ун-ту. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Вип. 3. С. 149-152.

223. Сергеева Д. Б. Проблемні питання постановлення ухвал про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014.

Вип. 1. С. 177-186.

224. Сергєєва Д. Б. Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесуальному доказуванні: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.09. Одеса: Нац. ун-т «Одеська юридична академія». МОН України, 2015. 40 с.

225. Сергєєва Д. Вплив статуту кримінального судочинства на розвиток інституту використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій за КПК України 2012 року. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2014. Vol. 1. Iss. 5. С. 211-218.

226. Сиза Н.П. Правосуддя як основна кримінально-процесуальна функція. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 55-61.

227. Симоненко Н. О. Діяльність слідчого щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного в кримінальних провадженнях відносно нерозкритих згвалтувань. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (11). С. 150-160. 366.

228. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2 (26). С. 15-23.

229. Скулиш Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2012. Вип. 618. С. 108-114. 164.

230. Слінько Д.С., Максимов В.І. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні (теорія та практика): монографія. Харків: НікаНова, 2015. 178 с.

231. Сліпченко В.І. Перспективи реформування оперативно-розшукової діяльності (в контексті розробки нового КПК України). *Обеспечение законности в деятельности органов досудебного следствия и дознания: Междунар. науч.-практ. Интернет-конф. Луганськ: ЛДУВС ім. Э.А. Дидоренка*, 2012. URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/d120108.html>.

232. Слободзян А. Нормативно-правове регулювання діяльності суб'єктів негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2014. № 2. С. 86-91.

233. Смирнов М. П. Оперативно-розыскная деятельность полиции зарубежных стран. Москва: Центр юрид. литры «Щит», 2001. 240 с.

234. Солдатенко О.А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Запорізьк. юрид. ін-т МВС України. К., 2006. 239 с.

235. Социальные сети представляют огромный ресурс для следователей, эксперт форума по розыску активов. *Юридическая практика*. 24 мая 2017. URL: <http://pravo.ua/news.php?id=0060530>. (дата звернення: 01.05.2018).

236. Спільник С. І., Комарницька О. Б. Слідчий як суб'єкт проведення негласних слідчих (розшукових) дій: за і проти. *Судова апеляція*. 2015. № 1. С. 15-25. 63.

237. Спусканюк А.Ю. Здобуття відомостей з електронних інформаційних систем як засіб отримання доказів під час досудового розслідування злочинів у сфері державних закупівель. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. С. 83-85.

238. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса. М.: Юриздат. НКЮ СССР. 1958. 440 с.

239. Суворова Р. В. Процесуальні підстави проведення контролю за вчиненням злочину та прийняття відповідного рішення про його здійснення. *Наше право*. 2013. № 12. С. 95-99.

240. Суворова Р. В. Гарантії дотримання та захисту прав людини при здійсненні контролю за вчиненням злочину. *Національні та міжнародні механізми захисту прав людини*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 26 жовт. 2013 р.). Харків: ХНУВС, 2013. С. 396–399.

241. Суворова Р. В. Правові основи контролю за вчиненням злочину та забезпечення прав людини при його проведенні. *Європейські перспективи: наук.-практ. журн.* 2013. № 12. С. 71–75.

242. Суворова Р. В. Процесуальні підстави проведення контролю за вчиненням злочину та прийняття відповідного рішення про його здійснення. *Наше право.* 2013. № 12. С. 95–99.

243. Суворова Р. В. Средства, используемые при проведении контроля за совершением преступления. *Человек: преступление и наказание: науч. журн.* 2014. № 2 (85). С. 150–153.

244. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник / под ред. проф. А.М. Бандурки. Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.

245. Судебные уставы 20 ноября 1864 г. за пятьдесят лет: в 2-х тт. и дополн. том. 1914. Пг. Т. 2. 831 с.

246. Судоплатов П. А. Спецоперации. Лубянка и Кремль 1930-1950 годь. М.: Олма-Пресс Образование, 2003. 688 с.

247. Тагієв С. Р. Генезис та становлення інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка.* 2015. Вип. 2. С. 295-303.

248. Тагієв С. Р. Деякі питання процедури застосування заздалегідь ідентифікованих (помічених) або несправжніх (імітаційних) засобів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2015. № 1. С. 430-435.

249. Тагієв С. Р. Зарубіжний досвід проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 13(2). С. 98-101.

250. Тагієв С. Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика. монографія. Чернігів: Десна Поліграф, 2015. 512 с.

251. Тагієв С. Р. Підстави проведення негласних слідчих (розшукових)

дій. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.* 2015. № 2 (1). С. 233-239.

252. Тагієв С. Р. Судовий контроль при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи. *Часопис цивільного і кримінального судочинства.* 2013. № 2. С. 128-138.

253. Таджиев Х. С. Прокурорский надзор и ведомственный контроль за расследованием преступлений. *Вопросы теории и практики.* Ташкент, 1985. 183 с.

254. Тарадойна С.С. Гарантії дотримання прав людини при проведенні контролю за вчиненням злочину. *Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності:* матер Міжнар юрид наук-практ конф. «Актуальна юриспруденція» (Київ, 05 берез. 2013 р.). К., 2013. С. 288-291.

255. Тарадойна С.С. Значення негласної слідчої (розшукової) дії із контролю за вчиненням злочину у протидії корупції. *Кримінально- правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні:* матер. наук.-практ. конф. (Харків, 19 квіт. 2013 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. Х.: Золота миля, 2013. С. 251-254.

256. Тарадойна С.С. Окремі аспекти проведення та використання результатів контролю за вчиненням злочину у кримінальному провадженні. *Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України:* матер. міжвуз. наук. конф. (Київ, 26 квіт. 2013 р.) / Нац. акад. прокуратури України. К.: Алерта, 2013. С. 110-114.

257. Тарасенко О.С. Негласні слідчі (розшукові) дії за новим кримінальним процесуальним законодавством України. *Духовність українства XXI століття:* матер. XII Всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 20 квіт. 2012 р.). Кіровоград: Кіровоград. ін-т розвитку людини ВНЗ ВМУРоЛ «Україна»; Вид. центр КІРоЛ, 2012. С. 169-170.

258. Тарасенко О.С. Допустимість доказів, отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи:* матер.

Міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.): у 2 ч. / редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін. Київ: НАВС, 2017. Ч. 1. С. 170-172.

259. Татаров О. Ю. Оптимізація повноважень керівника слідчого підрозділу як невід'ємна складова реформування кримінального судочинства. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2012. Вип. 1. С. 217-228.

260. Татаров О. Ю. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 69-77.

261. Татаров О.Ю. Як удосконалити правову регламентацію негласної слідчої діяльності задля ефективної боротьби з корупцією та кіберзлочинністю. *Закон і Бізнес*. URL: http://zib.com.ua/ua/119240-yak_udoskonaliti_pravovu_reglamentaciyu_neglasnoi_slidchoi_d.html. (дата звернення: 01.05.2018).

262. Татаров О. Прогалини в таємному, що стало відомим. *Закон і Бізнес*. 17.10-23.10.2015. № 42 (1236). URL: http://zib.com.ua/ua/119240-yak_udoskonaliti_pravovu_reglamentaciyu_neglasnoi_slidchoi_d.html. (дата звернення: 01.05.2018).

263. Татаров О.Ю. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій стосовно окремої категорії осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету : серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3-2. Т. 1. С. 205-208.

264. Терещук С. С. Система негласних слідчих (розшукових) дій та процесуальні підстави їх проведення. *Право і безпека*. 2017. № 3 (66). С. 87-92.

265. Терещук С. С. Учасники проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Право і суспільство*. 2016. № 4. С. 224-230.

266. Топчій В. В. Взаємодія органів досудового розслідування та

оперативних підрозділів у складі слідчо-оперативних груп. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2014. № 4 (1). С. 302-309.

267. Трідід О., Орехова К. Закордонний досвід моніторингу банківських рахунків. *Вісник Національного банку України*. 2014. № 11. С. 52-58.

268. Уваров В. Проблеми правової регламентації інституту негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 19–24.

269. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики от 14.07.2000 № 907-IQ. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>. (дата звернення: 01.05.2018).

270. Уголовно-процессуальный кодекс Грузии от 09.10.2009 № 1772-Пс. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>. (дата звернення: 01.05.2018).

271. Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики от 02.02.2017 № 20. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>. (дата звернення: 01.05.2018).

272. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь от 16.07.1999 № 295-3. Кодексы Республики Беларусь. URL: <http://kodeksy.by/ugolovno-processualnyy-kodeks>. (дата звернення: 01.05.2018).

273. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Грузия от 20.02.1998. URL: http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?regnom=19278.

274. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 04.07.2014 № 231-V ЗПК. URL: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852#pos=1;-307. (дата звернення: 01.05.2018).

275. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова от 14.03.2003 № 122. *Legislationline*. URL:

<http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>. (дата звернення: 01.05.2018).

276. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан от 03.12.2009 № 564. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>. (дата звернення: 01.05.2018).

277. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 № 174-ФЗ. *Официальный сайт компании «КонсультантПлюс»*. URL: www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/. (дата звернення: 01.05.2018).

278. Уголовно-процессуальный кодекс УССР от 13 сент. 1922 р., утвержденный ВУ ЦИК. *Борьба с преступностью в УССР*: авторские очерки и сборник документов профессора П. П. Михайленко. К., 1966. Т. 1. 1917–1925 pp. 831 с.

279. Уголовно-процессуальный кодекс УССР от 20 июл. 1927 р., утвержденный ВУ ЦИК (введен в действие с 15 сент. 1927 г.). *Борьба с преступностью в УССР*: авторские очерки и сборник документов профессора П. П. Михайленко. К., 1967. Т. 2: 1926–1967 pp. 929 с.

280. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия. Научно-практический комментарий и перевод текста П. Головненков, Н. Спица. URL: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/files/6039/sdrs02.pdf>.

281. Уголовно-процессуальный закон / под общ. ред. и пояснениями М. Шешукова. Рига, 2005. 368 с.

282. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 03.07.2014 № 226-V. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575252#pos=0;0. (дата звернення: 01.05.2018).

283. Удалова Л.Д., Рожнова., В.В., Савицкий Д.О., Хабло О.Ю. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях: навч. посіб. 3-є вид., перер. і доп. Київ: НАВС, 2012. 275 с.

284. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії (витяг). *Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ*. К., 2014. 38 с.

285. Ухвала Апеляційного суду Черкаської області. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/52328812>. (дата звернення: 01.05.2018).

286. Ухвала Жовтневого районного суду від 09.07.2015. *Єдиний Реєстр судових рішень*. URL: www.reyestr.court.gov.ua/Review/46572076. (дата звернення: 01.05.2018). 211.

287. Фаринник В.І. Здійснення начальником Головного слідчого управління МВС України процесуального контролю за розслідуванням злочинів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. К., 2012. 242 с.

288. *Федоров С. Е.* Политический розыск в царской России в начале XX века: средства и методы: дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1992. 198 с.

289. Хелльманн У. Телефон как тайно применяемый инструмент предварительного расследования. *Lex russica*. 2015. № 2. С. 91-95.

290. Химичева Г. П. Досудебное производство по уголовным делам: концепция совершенствования уголовно-процессуальной деятельности: монография. М.: Экзамен, 2003. 305 с.

291. Химичева О.В. Об особенностях расследования преступлений в Великобритании. URL: отрасли-права.рф/article/15086. (дата звернення: 01.05.2018).

292. Ховавко С. М. Процесуальний порядок прийняття рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 4. С. 194.

293. Цільмак О. М. Складові управлінської компетентності керівника органу досудового розслідування Національної поліції України. *Юридична*

психологія. 2017. № 2. С. 74-86.

294. Цільмак О. М., Проценко О. О. Професійно важливі уміння, які обумовлюють компетентне проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 3. С. 149-151.

295. Ченцов В. Свідчать документи. Політичний розшук у царській Росії. Жандармерія і охоранка. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*: Наук. і докум. журн. 2001. № 2. С. 76-77.

296. Черков В. О., Чистолінов О. М. До питання про співвідношення оперативно-розшукової діяльності й негласних слідчих (розшукових) дій за проектом нового КПК України. *Обеспечение законности в деятельности органов досудебного следствия и дознания*: Междунар. науч.-практ. Интернет-конф. Луганськ: ЛДУВС ім. Э.А. Дидоренка, 2012. URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/sek11.html>. (дата звернення: 01.05.2018).

297. Чернявський С.С., Татаров О.Ю., Сало О.М. та ін. Використання інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах, під час розслідування злочинів: метод. рек. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 69 с.

298. Чистолінов О. М., Черков В. О. Негласні слідчі (розшукові) дії: крок уперед або нівелювання оперативно-розшукової діяльності. *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України*: матер круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). К., 2011. С. 85-87.

299. Черноусько М. В. Здійснення прокурором процесуального керівництва досудовим розслідуванням: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київ. Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2016. 259 с.

300. Шاپірко П. М. Оперативно-розшукові заходи і слідчі дії: проблеми співвідношення. *VII Прибузькі юридичні читання. Людина і закон: публічно-правовий вимір*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Миколаїв, 25–26 листоп. 2011 р.). Миколаїв: Іліон, 2011. С. 356-361.

301. Шехавцов Р. М. Особливості процесуальної регламентації проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Досудове розслідування актуальні проблеми та шляхи їх вирішення*: матер. Постійно діючого наук.-практ. семінару (Харків, 19 жовт. 2012 р.). Харків: Оберіг, 2012. Вип. 4. 448 с.

302. Шилін М. Оперативно-розшукова діяльність та негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання у світлі нового Кримінального процесуального кодексу України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 1. С. 59-64.

303. Шолудько Б. А. Негласні слідчі (розшукові) дії. URL: http://foliant.in.ua/pravovoy-kommentariy_id_16.html. (дата звернення: 01.05.2018).

304. Шум В. В. Накладення арешту на кореспонденцію у кримінальному провадженні України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. К., 2014. 20 с.

305. Шумило М. Є. Оперативно-розшукові і слідчі дії: взаємозв'язок і розбіжність (гносеологічна і правова природа). *Становлення системи негласного розслідування у кримінально-процесуальному законодавстві України*: матер. круглого столу (Київ, 7 жовт. 2011 р.). К.: ФОП Ліпкан О.С., 2011. С. 24–29.

306. Шумило М. Гносеологічна і процесуальна природа доказів у Кримінальному процесуальному кодексі України. *Актуальні питання кримінального процесуального законодавства України*: матер. міжвуз. наук. конф. (Київ, 26 квіт. 2013 р.). К.: НАП України, 2013. С. 13-27.

307. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Укр. енцикл., 1998. Т. 3: К–М. 2001. 790 с.

308. Яковенко М.О. Актуальні питання організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій. URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/d130204.html>. (дата звернення: 01.05.2018).

309. Ярмыш А. Н. Карательный аппарат самодержавия на Украине

(1895-1917 гг.): дис. ... доктора юрид. наук. Харьков, 1991. 338 с.

310. BGH, 31.03.2009 – 1 StR 76/09. URL: <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BGH&Datum=31.03.2009&Aktenzeichen=%20StR%2076/09>. (дата звернення: 01.12.2017).

311. BVerfG, 12.02.2007 – 2 BvR 273/06. URL: <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BVerfG&Datum=12.02.2007&Aktenzeichen=2%20BvR%20273/06>. (дата звернення: 01.12.2017).

312. Code of Criminal Procedure of the Netherlands. URL: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenieur/WetboekvanStrafvordering_ENG_PV.pdf. (дата звернення: 01.05.2018).

313. Code of Criminal Procedure Portugal: Adopted by Decree-Law no. 78/87 of 17th February 1987. URL: http://www.gddc.pt/codigos/code_criminal_procedure.html. (дата звернення: 01.05.2018).

314. Código de Processo Penal Brasileira. decreto-lei № 3.689, de 3 de outubro de 1941. URL: https://www.planalto.gov.br/ccivil_03/Decreto-Lei/Del3689.htm. (дата звернення: 01.05.2018).

315. Código Procesal Penal Nacional de Argentina ley 27.063, 10 de diciembre de 2014 Lea más (Національний кримінальний процесуальний кодекс Аргентини – назва з екрану). URL: http://leyes-ar.com/codigo_procesal_penal.htm (дата звернення: 01.05.2018).

316. Código procesal penal: ley 11922 (Кодекс кримінальних процедур – назва з екрану). URL: server1.gob.gba.gov.ar/legislacion/legislacion/l-11922.html. (дата звернення: 01.05.2018).

317. Criminal Procedure and Investigations Act 1996. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/447967/code-of-practice-approved.pdf. (дата звернення: 01.12.2017).

318. Criminal Procedure Code of France. URL: [http://www.legislationline.org/download/](http://www.legislationline.org/download/action/download/)

id/6382/file/France_CC_am2016_fr.pdf. (дата звернення: 01.05.2018).

319. Escuta Telefônica – Lei 9296/96 | Lei nº 9.296, de 24 de julho de 1996. URL: <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/103847/escuta-telefonica-lei-9296-96>. (дата звернення: 01.12.2017).

320. Estabelece normas para a organização e a manutenção de programas especiais de proteção a vítimas e a testemunhas ameaçadas, institui o Programa Federal de Assistência a Vítimas e a Testemunhas Ameaçadas e dispõe sobre a proteção de acusados ou condenados que tenham voluntariamente prestado efetiva colaboração à investigação policial e ao processo criminal. Lei № 9.807, DE 13 DE JULHO DE 1999. URL: www.planalto.gov.br/ccivil_03/Leis/L9807.htm. (дата звернення: 01.12.2017).

321. Fox D. Der IMSI-Catcher. Datenschutz und Datensicherheit. 2002. № 4. S. 213.

322. Galeano Diego. La ley de la policía: edictos y poder contravencional. *Ciudad de Buenos Aires, siglo XIX. Revista Historia y Justicia*. 2016. no. 6. URL: <https://journals.openedition.org/rhj/515>. (дата звернення: 01.12.2017).

323. Galvani M. La Policía Federal Argentina: la construcción de los «otros». *Avá* no. 23 Posadas dic. 2013. www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1851-16942013000200004. (дата звернення: 01.12.2017).

324. Gemeinsame Richtlinien der Justizminister/-senatoren und der Innenminister/-Senatoren des Bundes und der Länder? ber die Inanspruchnahme von Informanten sowie ?ber den Einsatz von Vertrauenspersonen (V-Personen) und Verdeckten Ermittlern im Rahmen der Strafverfolgung. URL: <http://home.arcor.de/bastian-voelker/RiStBV.pdf>. (дата звернення: 01.12.2017).

325. Gesetz zur Abwehr von Gefahren des internationalen Terrorismus durch das Bundeskriminalamt vom 31.12.2008. URL: www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBI&start=//**%255B@attr_id=%27bgbl108s3083.pdf%27%255D#__bgbl%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl108s3083.pdf%27%5D__147342529186

3. (дата звернення: 01.12.2017).

326. Lei 12850/13 | Lei nº 12.850, de 2 de agosto de 2013. URL: <https://presrepublica.jusbrasil.com.br/legislacao/1035673/lei-12850-13>. (дата звернення: 01.12.2017).

327. Lei do Cibercrime: Lei № 109/2009 de 15 de setembro 2009. URL: www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=1137&tabela=leis. (дата звернення: 01.12.2017).

328. Ligeti K. Toward a Prosecutor for the European Union. Vol. 1: *Comparative Analysis*. Oxford and Portland, Oregon: Beck/Hart, 2013. P. 149.

329. Löwe, Rosenberg Die Strafprozessordnung und das Gerichtsverfassungsgesetz: StPO, Band 3, 2014. S. 371.

330. Miguel A. Lopes/Lusa. Como são feitas as escutas em Portugal? *Só a Polícia Judiciária dispõe dos meios técnicos para as escutas: Observador* 2014. 13 November. URL: <http://observador.pt/2014/11/13/como-sao-feitas-escutas-em-portugal/>. (дата звернення: 01.12.2017).

331. O trestním řízení soudním (trestní řád) (141/1961 Sb.). URL: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30139&nr=141~2F1961&rp=15#local-content>. (дата звернення: 01.12.2017).

332. Organização da Investigação Criminal: Lei n.º 21/2000 de 10 de Agosto. URL: legislacao.mai.gov.info/v/comum/organizacao-da-investigacao-criminal/. (дата звернення: 01.12.2017).

333. Ramon Euclides Guamieri Pedrão. A atuação do delegado de polícia frente ao sistema de freios e contrapesos. URL: <https://franciscosannini.jusbrasil.com.br/artigos/191447142/a-atuacao-do-delegado-de-policia-frente-ao-sistema-de-freios-e-contrapesos>. (дата звернення: 01.12.2017).

334. Regimento Interno da Polícia Federal. Ministério da justiça, Gabinete do ministro portaria № 490, de 25 de abril de 2016: Polícia Federal. Ministério da justiça e segurança pública. URL: www.pf.gov.br/institucional/acessoainformacao/institucional/regimento-interno-da-

policia-federal. (дата звернення: 01.12.2017).

335. Regulation of Investigatory Powers Act 2000. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/23/contents>. (дата звернення: 01.12.2017).

336. Sanders A., Young R., Burton M. Criminal Justice. Oxford, 2010. P. 324.

337. Strafprozeßordnung (StPO) Österreich. URL: [https://www.jusline.at/Strafprozessordnung_\(StPO\).html](https://www.jusline.at/Strafprozessordnung_(StPO).html). (дата звернення: 01.12.2017).

ДОДАТКИ

Додаток А

Статистична звітність проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за даними органів Національної поліції України)

Рішення НСРД / рік	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Постановлено процесуальних рішень на проведення НСРД (ухвал слідчого судді, постанов прокурора та слідчого)	77210	69972	60550	51141	65428
Проведено НСРД	66912	62110	62134	38852	54482
Перебуває на виконанні процесуальних рішень про проведення НСРД	16057	16222	3802	13949	15009
Кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації передано для розсекречування ініціаторам (в ОВС, НП)	28382	32065	32799	22252	31859
з них кількість НСРД за якими матеріальні носії секретної інформації розсекречено	24546	29364	29737	19276	27646

АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА

за результатами опитування керівників органів досудового розслідування, слідчих територіальних органів Національної поліції України та Генеральної прокуратури України та співробітників оперативних підрозділів органів Національної поліції України щодо питань реалізації керівником органу досудового розслідування повноважень при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій

Під час дисертаційного дослідження опитано 63 керівника органів досудового розслідування та 181 слідчих територіальних органів Національної поліції України та Генеральної прокуратури України, а також 142 співробітники оперативних підрозділів (м. Київ, Вінницької, Дніпропетровської, Запорізької, Київської, Кіровоградської, Львівської, Одеської, Тернопільської, Херсонської областей).

Відомості щодо респондентів.

1. в опитуванні брали участь:

63 керівника органів досудового розслідування, з них: 17 керівників обласних органів, 46 керівників місцевих органів;

181 слідчих органів досудового розслідування, з них: 79 обласних, 102 місцевих органів,;

142 співробітника оперативних підрозділів, з них 38 обласних органів, 104 місцевих органів.

2. Стаж роботи в правоохоронних органах склав у:

керівників органів досудового розслідування до 2 р. – 7, понад 2 р. – 55;

слідчих – до 2 р. – 76, понад 2 р. – 105;

співробітників оперативних підрозділів – до 2 р. – 57, понад 2 р. – 85;

3. Під час проведення НСРД, керівник ОДР, який користується повноваженнями слідчого, приймає рішення щодо їх проведення:

у 32,4 % керівником місцевого, 12,4 % обласного, 11,2 % центрального органу;

у 32,4 % самостійно під час здійснення досудового розслідування, 23 % в складі слідчої групи та 41,5 % в складі слідчо-оперативної групи;

у 14,1 % проведено НСРД самостійно, 99,5 % із залученням інших осіб до їх проведення;

4. Під час проведення НСРД:

у 73,4 % керівник ОДР організував проведення НСРД;

у 42,3 % проводив НСРД, користуючись повноваженнями слідчого під час досудового розслідування кримінального провадження;

у 98,5 % здійснював контроль за проведенням НСРД слідчим та співробітником оперативного підрозділу;

Всі опитані керівники органів досудового розслідування, слідчі та співробітники оперативних підрозділів мали вищу освіту – 386.

Аналітичні результати опитування керівників органів досудового розслідування територіальних органів Національної поліції України та Генеральної прокуратури України:

1. 91,3 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили, що за дії КПК України 1960 р. практикувалося надання в усній формі керівником слідчого відділу органу дізнання (оперативному підрозділу) вказівок щодо проведення ОРЗ.

2. 65,3 % опитаних керівників органів досудового розслідування та 68,8 % слідчих зазначили, що сталою є практика під час проведення НСРД, у порядку ст. 250 КПК України, виключно з метою встановлення місцезнаходження особи, а після проведення цих НСРД, приймає рішення про знищення отриманих результатів (такої думки 96,7 % опитаних керівників органів досудового розслідування та 96,9 % слідчих).

3. 87,6 % опитаних керівників органів досудового розслідування вважають позитивною практикою повноважень керівника органу розслідування

за КПК АР, яку доцільно закріпити в КПК України, щодо порядку звернення до прокурора про скасування незаконної чи необґрунтованої постанови слідчого.

4. 92,3 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили про проблемі питання закріплених КПК України положень виключного права прокурора приймати рішення про припинення проведення НСРД.

5. 87,6 % опитаних керівників органів досудового розслідування вважають за доцільне закріпити в КПК України право уповноваженої особи протягом всього встановленого строку проведення НСРД, на основі зарубіжного досвіду, одержувати від уповноваженого підрозділу відповідні результати:

сприяє визначенню доцільності продовжувати проведення процесуальної дії (45,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування);

вживати заходів щодо проведення інших процесуальних дій, затримання особи тощо (56,7 % – керівників органів досудового розслідування).

6. 81,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначають про доцільність проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем на підставі постанови слідчого погодженої з керівником органу досудового розслідування, у випадках загрози життю та здоров'ю особи, на підставі рішення керівника органу досудового розслідування.

7. 97,8 % опитаних керівників органів досудового розслідування висловили підтримку пропозицій проводити НСРД за письмовою заявою особи.

8. 65,7 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили про відсутність процесуального впливу на слідчого та необхідністю передбачення відповідальності слідчого, в зв'язку з не виконанням їх вказівки.

9. 93,2 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили про доцільність закріплення виключного права керівника органу досудового розслідування приймати рішення про використання результатів НСРД, у т.ч. в інших цілях.

10. Під час проведення НСРД, керівник органу досудового розслідування, який користується повноваженнями слідчого, приймає рішення щодо їх проведення:

у 32,4 % керівником місцевого, 12,4 % обласного, 11,2 % центрального органу;

у 32,4 % самостійно під час здійснення досудового розслідування, в 23 % складі слідчої групи та 41,5 % слідчо-оперативної групи;

у 14,1 % самостійно, 99,5 % із залученням інших осіб до їх проведення.

11. 79,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування висловилися за пропозицію надання права керівнику органу досудового розслідування примати рішення про проведення виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.

12. 83,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування вважають, вказівка повинна мати конкретний вид процесуальної дії (слідчі (розшукові) дії та/або негласні слідчі (розшукові) дії), яку потрібно провести, строки її проведення, а також обґрунтування доцільності проведення відповідних процесуальних дій та суб'єктів, яких необхідно залучити до їх проведення.

13. 97,6 % опитаних керівників органів досудового розслідування висловили пропозицію про необхідність вказівки у клопотання про проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) уповноважений підрозділ органу Національної поліції або органу безпеки, який уповноважений проводити цю НСРД.

14. 87,6 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили про необхідність внесення змін до КПК України, в частині передбачення відповідальність слідчого за невиконання законних вказівок керівника органу досудового розслідування, наданих у порядку, передбаченому КПК України.

15. 87,5 % опитаних керівників органів досудового розслідування

зачили про доцільність погодження слідчим в усній формі прийняття рішення або звернення з відповідним клопотанням до суду.

16. Під час досудового розслідування найбільш проблемними напрями діяльності під час розслідування злочинів, які потребують координації дій керівником органу досудового розслідування та проведення НСРД є:

організація проведення НСРД під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів, які набули суспільного резонансу (75,7 % опитаних керівників органів досудового розслідування);

організація проведення НСРД під час досудового розслідування латентних злочинів (59,8 %);

організація проведення НСРД під час особливого режиму досудового розслідування (55,4 %);

організація проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного (по призупиненим кримінальним провадженням) (37,6 %).

17. 92,3 % опитаних керівників органів досудового розслідування вважають, що під час розслідування резонансних злочинів, у т.ч. НСРД, та необхідність оперативного прийняття рішень про проведення НСРД, керівник органу досудового розслідування у такій ситуації повинен бути старшим слідчої групи чи слідчо-оперативної групи.

18. організація проведення НСРД під час подальшого етапу досудового розслідування резонансних злочинів здійснюється за такими напрямками як організаційний (78,9 % опитаних керівників органів досудового розслідування) та процесуальний (34,5).

19. 12,3 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначають про доцільність проведення НСРД пов'язаних із безпосереднім переслідуванням особи, відразу після вчинення злочину, до внесення відомостей в ЄРДР.

20. 78,8 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначають про доцільність проведення НСРД, в порядку ст. 250 КПК України,

у разі безпосереднього переслідування особи, яка вчинила злочин.

21. 67,8 % керівників органів досудового розслідування дотримуються думки, про те, що значних результатів під час досудового розслідування латентних злочинів можна досягти шляхом зняття інформації з електронних інформаційних систем.

22. 68,8 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначають, що закріплення права слідчого самостійно приймати рішення про проведення НСРД може привести до зловживань при безпідставному прийнятті такого рішення, в порядку ст. 615 КПК України.

23. 34,5 % опитаних керівників органів досудового розслідування ствердили, що на сьогодні орган досудового розслідування має в своєму розпорядженні всі необхідні засоби для встановлення осіб, причетних до вчинення злочину.

24. типовими завданнями під час організації проведення НСРД у кримінальних провадженнях про злочини минулих років та встановлення місцезнаходження особи, можуть бути:

виявлення та закріплення доказів щодо причетності конкретної особи до вчинення злочину (такої думки 86,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування);

встановлення свідків, очевидців вчиненого злочину (84,5 %); виявлення предметів, речей, що можуть бути використанні під час розслідування (82,3 %);

встановлення місцезнаходження осіб, причетних до вчинення злочину (94,8 %).

25. 48,9 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили, що під час організації обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи можна виявити документи, речі, предмети, що містять відомості, які можуть бути використані у процесі розслідування.

26. 12,2 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили, що під час організації обстеження публічно недоступних місць,

житла чи іншого володіння особи можна безпосередньо встановити особу, яка переховується від органів досудового розслідування.

27. у 15 % від загальної кількості прийнятих рішень про проведення НСРД, судом враховується результати НСРД як докази.

28. формами організації керівником органу досудового розслідування взаємодії слідчого з іншими суб'єктами при проведенні НСРД:

контроль за своєчасністю та повнотою виконання доручень слідчого до оперативного підрозділу у кримінальному провадженні під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій (такої думки 87,5 % опитаних керівників оперативного підрозділу), що включає організацію взаємодії слідчого з оперативним підрозділом під час спільного проведення НСРД (34,5 %);

створення умов та організацію залучення при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (73,4 %).

29. 76,8 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначили, що ефективна співпраця та повнота проведення НСРД досягається під час спільної роботи по проведенню НСРД.

30. 23,4 % опитаних керівників органів досудового розслідування зазначають, що право керівника органу досудового розслідування повертати результати виконаного доручення до оперативного підрозділу, в разі неналежного їх виконання, є непрацюючими.

31. вимогами до спеціаліста, який залучається до проведення НСРД є:

наявність спеціальної освіти (24,5 %);

наявність вмінь, що підтверджено відповідним сертифікатом, ліцензією тощо (31,2 %);

наявність навичок (87,1 %);

наявність допуску до державної таємниці (40,2 %).

**Аналітичні результати опитування слідчих територіальних органів
Національної поліції України та Генеральної прокуратури України:**

1. 68,8 % слідчих зазначили, що сталою є практика під час проведення НСРД, у порядку ст. 250 КПК України, виключно з метою встановлення місцезнаходження особи

2. 96,9 % слідчих зазначили, що після проведення НСРД у порядку ст. 250, отримані результати знищуються.

3. 96,7 % слідчих зазначили про проблемі питання закріплених КПК України положень виключного права прокурора приймати рішення про припинення проведення НСРД.

4. 94,5 % слідчих вважають за доцільне закріпити в КПК України право уповноваженої особи протягом всього встановленого строку проведення НСРД, на основі зарубіжного досвіду, одержувати від уповноваженого підрозділу відповідні результати:

сприяє визначенню доцільності продовжувати проведення процесуальної дії (34,5 %);

вживати заходів щодо проведення інших процесуальних дій, затримання особи тощо (76,4 %).

5. 84,5 % слідчих, зазначають про доцільність надання права керівнику органу досудового розслідування приймати рішення про проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем на підставі постанови слідчого погодженої з керівником органу досудового розслідування, у випадках загрози життю та здоров'ю особи.

6. 97,5 % слідчих висловили підтримку пропозицій проводити НСРД за письмовою заявою особи.

7. 94,8% опитаних слідчих вказали про необхідність передбачення порядку оскарження вказівки керівника органу досудового розслідування у випадках закріплення відповідальності слідчого за не виконанням вказівки керівника органу досудового розслідування.

8. 94,7 % слідчих зазначили про доцільність закріплення виключного права керівника органу досудового розслідування приймати рішення про використання результатів НСРД, у т.ч. в інших цілях.

9. 96,2 % слідчих висловили пропозицію про необхідність вказівки у клопотанні про проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України) уповноважений підрозділ органу Національної поліції або органу безпеки, який уповноважений проводити цю НСРД.

10. 90,4 % слідчих вважають, що під час розслідування резонансних злочинів, у т.ч. НСРД, та необхідність оперативного прийняття рішень про проведення НСРД, керівник органу досудового розслідування у такій ситуації повинен бути старшим слідчої групи чи слідчо-оперативної групи.

11. 13,2 % опитаних слідчих зазначають про доцільність проведення НСРД пов'язаних із безпосереднім переслідуванням особи, відразу після вчинення злочину, до внесення відомостей в ЄРДР.

12. 89,6 % слідчих зазначають про доцільність проведення НСРД, в порядку ст. 250 КПК України, у разі безпосереднього переслідування особи, яка вчинила злочин.

13. 69,3 % слідчих зазначили, що ефективна співпраця та повнота проведення НСРД досягається під час спільної роботи по проведенню НСРД.

14. вимогами до спеціаліста, який залучається до проведення НСРД є:
наявність спеціальної освіти (27,6 %);

наявність вмінь, що підтверджено відповідним сертифікатом, ліцензією тощо (36,3 %);

наявність навичок (89,4 %);

наявність допуску до державної таємниці (48,9 %).

16. 92,7 % опитаних слідчих, зазначили, що на сьогодні орган досудового розслідування немає достатнього часу щодо комплексного проведення НСРД під час досудового розслідування злочинів минулих років (51,9 %) та встановлення місцезнаходження особи підозрюваного, в силу процесуальної

навантаженої слідчих.

Аналітичні результати опитування співробітників територіальних органів Національної поліції України:

1. 98,4 % співробітників оперативного підрозділу зазначили про проблемі питання закріплених КПК України положень виключного права прокурора приймати рішення про припинення проведення НСРД.

2. закріплення в КПК України положень щодо отримання уповноваженою особою протягом всього встановленого строку проведення НСРД, на основі зарубіжного досвіду, від уповноваженого підрозділу відповідні результати:

сприяє визначенню доцільності продовжувати проведення процесуальної дії (42, %);

вживати заходів щодо проведення інших процесуальних дій, затримання особи тощо (23,4 %).

3. 92, % співробітників оперативних підрозділів зазначають про доцільність проведення зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем на підставі постанови слідчого погодженої з керівником органу досудового розслідування, у випадках загрози життю та здоров'ю особи, на підставі рішення керівника органу досудового розслідування.

4. 98,8 % співробітників оперативного підрозділу висловили підтримку пропозицій проводити НСРД за письмовою заявою особи.

5. 89,5 % співробітників оперативних підрозділів зазначили про доцільність закріплення виключного права керівника органу досудового розслідування приймати рішення про використання результатів НСРД, у т.ч. в інших цілях.

6. 91,5 % співробітників оперативних підрозділів вважають, що під час розслідування резонансних злочинів, у т.ч. НСРД, та необхідність оперативного прийняття рішень про проведення НСРД, керівник органу досудового

розслідування у такій ситуації повинен бути старшим слідчої групи чи слідчо-оперативної групи.

7. 88,3 % співробітників оперативних підрозділів зазначають про доцільність проведення НСРД, в порядку ст. 250 КПК України, у разі безпосереднього переслідування особи, яка вчинила злочин.

8. вимогами до спеціаліста, який залучається до проведення НСРД є:

наявність спеціальної освіти (26,1 %);

наявність вмінь, що підтверджено відповідним сертифікатом, ліцензією тощо (36,3 %);

наявність навичок (89,4 %);

наявність допуску до державної таємниці (48,9 %).

ПРОПОЗИЦІЇ
щодо внесення змін

до Кримінального процесуального кодексу України:

- ч. 2 ст. 39 доповнити положеннями такого змісту:

«б¹) доручати слідчому проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити негласні слідчі (розшукові) дії в порядку, визначеному цим Кодексом;

б²) давати вказівки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій

б³) звертатися з клопотанням до прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій»;

- ч. 2 ст. 40 доповнити пунктами такого змісту:

«з¹) в межах наданого доручення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії ознайомлюватися з одержаними результатами»;

з²) давати вказівки щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам або вимагати від оперативних підрозділів сприяння в провадженні процесуальних дій»;

- ч. 4 ст. 40 внести зміни та викласти її в такій редакції:

«Слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, керівника органу досудового розслідування, які надані у письмовій формі... Вказівка або доручення прокурора чи керівника органу досудового розслідування може бути оскаржена відповідно до прокурора чи керівника вищого рівня. Невиконання слідчим законних вказівок керівника органу досудового розслідування, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність»;

- ч. 2 ст. 246 внести зміни та доповнити абз. такого змісту:

«З метою врятування життя та здоров'я особи, за наявності письмової згоди такою особою або її представника, рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії приймається керівником органу досудового розслідування або прокурором»;

- ч. 3 ст. 246 доповнити абз. такого змісту:

«У випадках, коли в проведенні негласної слідчої (розшукової) дії відпала необхідність, рішення про її припинення приймається слідчим у формі постанови, яка погоджується у керівника органу досудового розслідування. Після прийняття рішення про припинення негласної слідчої (розшукової) дії, слідчий протягом 24 год повідомляє про це прокурора»;

- ст. 250 доповнити частиною такого змісту:

«4. У невідкладних випадках, з метою безпосереднього переслідування особи, яка вчинила тяжкий чи особливо тяжкий злочин, негласна слідча (розшукова) дія може бути розпочата до постановлення ухвали слідчого судді, на підставі постанови керівника органу досудового розслідування. У такому випадку, керівник органу досудового розслідування зобов'язаний невідкладно після початку такої негласної слідчої (розшукової) дії звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, але не пізніше 24 годин з моменту винесення постанови, погодивши таке клопотання у прокурора»;

- ст. 257 викласти в такій редакції:

«1. Якщо в результаті проведення негласної слідчої (розшукової) дії виявлено ознаки кримінального правопорушення, яке не розслідується в даному кримінальному провадженні, то отримана інформація може бути використана в іншому кримінальному провадженні тільки на підставі рішення керівника органу досудового розслідування, у підпорядкуванні якого здійснюється відповідне досудове розслідування кримінальних проваджень. Рішення про використання результатів негласної слідчої (розшукової) дії в кримінальному провадженні, досудове розслідування якого здійснюється іншим органом досудового, приймається керівником органу досудового розслідування вищого

рівня, в підпорядкуванні якого знаходяться вказані органи досудового розслідування.

2. Передання інформації, одержаної в наслідок проведення негласних слідчих (розшукових) дій, до іншого правоохоронного, державного органу або в порядку міжнародного співробітництва, здійснюється через прокурора».

- ч. 3 ст. 254 доповнити абз. такого змісту:

«Виготовлення копій протоколів про проведення негласних слідчих (розшукових) дій допускається у випадках використання їх як докази в іншому кримінальному провадженні, у порядку ст. 258 цього Кодексу».

- ст. 263 доповнити частиною такого змісту:

«5. У випадках загрози життю або здоров'ю особи, за її письмової згоди слідчий виносить постанову про зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж або/та зняття інформації з електронних інформаційних систем, яку погоджує з керівником органу досудового розслідування. Такі негласні слідчі (розшукові) дії проводяться незалежно від тяжкості злочину».

- ч. 2 ст. 264 доповнити абз. такого змісту:

«У виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням вчинення злочинів проти особи, держави, громадського порядку за рішенням керівника органу досудового розслідування може бути здобута інформація у провайдера надання телекомунікаційних послуг. Провайдер надання телекомунікаційних послуг зобов'язаний надати відомості про IP-адресу користувача, його юридичну адресу та вжити заходи по тимчасовому блокуванню інформації, в строки до 72 год, що містить відомості про підбурювання до вчинення злочину. Рішення про здобуття інформація у провайдера надання телекомунікаційних послуг оформляється постановою, з подальшим інформування впродовж 24 год прокурора про обставини прийняття такого рішення, який за наявності обґрунтованих підстав протягом 48 год., з моменту прийняття такого рішення, звертається до слідчого судді, який розглядає його у відповідності до положень статей 247-249 цього Кодексу».

- ч. 2 ст. 272 прийняття у такій редакції:

«2. Виконання спеціального завдання здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, або постанови керівника органу досудового розслідування, якщо ним здійснюється досудове розслідування, або постанови прокурора із збереженням у таємниці достовірних відомостей про особу»;

- ч. 9 ст. 271 доповнити положеннями такого змісту:

«9. У невідкладних випадках, пов'язаних із запобіганням тяжкого або особливо тяжкого злочину, контроль за вчиненням злочину здійснюється на підставі постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування»

- ст. 615 частиною такого змісту:

«Повноваження прокурора в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції виконує керівник органу досудового розслідування».

до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»:

п. 2 ст. 7 доповнити абз. такого змісту:

«Виконувати вказівки керівника органу досудового розслідування, слідчого щодо проведення оперативно-розшукових заходів з метою сприяння проведення негласних слідчих(розшукових) дій».

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Науково-дослідного інституту
публічного права,
доктор юридичних наук, професор

В.В. Галуцько

« 21 » вересня 2018 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня
кандидата юридичних наук Сала Олега Михайловича
на тему «Реалізація повноважень керівником органу досудового
розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» у
наукову діяльність
Науково-дослідного інституту публічного права**

Комісія у складі: заступника директора Інституту з наукової роботи – кандидата історичних наук, доцента Пекарева І.М., завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт – кандидата юридичних наук Куркової К.М., наукового співробітника відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Глобенка І.О., склала цей акт про те, що матеріали дисертації Сала Олега Михайловича на тему «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» (на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність) мають необхідний теоретичний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки криміналістики та оперативно-розшукової діяльності, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій».

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової діяльності наукових працівників наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Сала Олега Михайловича на тему «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук вважати впровадженими в наукову діяльність Науково-

дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки криміналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Члени комісії:

заступник директора
Інституту з наукової роботи,
кандидат історичних наук, доцент

І. М. Пекарєв

завідувач відділу
науково-правових експертиз
та законопроектних робіт,
кандидат юридичних наук

К. М. Куркова

науковий співробітник
відділу науково-правових експертиз
та законопроектних робіт

І. О. Глобенко

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник начальника
Головного слідчого управління
Національної поліції України
кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України

М.С. Цуцкірідзе

«10» 01 2018 року

А К Т

впровадження у практичну діяльність органів досудового розслідування матеріалів дисертаційного дослідження здобувача Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Сала Олега Михайловича на тему: «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій»

Комісія у складі: заступника начальника відділу ГСУ НП України, кандидата юридичних наук Мірковця Д.М., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України Никитюка С.С., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ НП України Смирнової Е.Г., склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження здобувача Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Сала Олега Михайловича на тему: «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» можуть застосовуватись у практичній діяльності слідчих підрозділів, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

Заступник начальника відділу
ГСУ НП України
кандидат юридичних наук

Д.М. Мірковець

Старший слідчий в особливо важливих
справах ГСУ НП України

С.С. Никитюк

Старший слідчий в особливо важливих
справах ГСУ НП України

Е.Г. Смирнова

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail: zak_norm@rada.gov.ua

№ 22/490/1-1-15

10 " 10 2017 р.

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження Сала Олега Михайловича у законотворчу діяльність

Інформуємо, що наукові положення дисертаційного дослідження здобувача Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» Сала Олега Михайловича на тему „Процесуальні функції керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій”, були подані у вигляді обґрунтованих пропозицій до Кримінального процесуального кодексу України.

Вважаємо, що положення дисертаційного дослідження Сала Олега Михайловича на здобування наукового ступеня кандидата юридичних наук є актуальними, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичне значення та характеризуються науковою новизною і можуть бути враховані Інститутом законодавства Верховної Ради України у процес вдосконалення чинного законодавства України.

Директор Інституту,
член-кореспондент
НАН України

Копиленко О.Л.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

 С.Д. Гусарєв

Од. № 20.77

АКТ

**впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-
розшукова діяльність Сала Олега Михайловича на тему: «Реалізація
повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні
негласних слідчих (розшукових) дій»
в освітній процес Національної академії внутрішніх справ**

Комісія у складі: завідувача наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Стрільціва Олександра Михайловича (голова комісії), завідувача кафедри кримінального процесу, кандидата юридичних наук, доцента Рожнової Вікторії Василівни, професора кафедри оперативно-розшукової діяльності, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Грібова Михайла Леонідовича, склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження здобувача Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність Сала Олега Михайловича на тему: «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» впроваджені у освітній процес Національної академії внутрішніх справ.

Матеріали дисертаційного дослідження Сала Олега Михайловича застосовуються у навчальному процесі для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення різних видів занять з дисциплін «Кримінальний процес», «Оперативно-розшукова діяльність», «Негласні слідчі (розшукові) дії».

Результати дисертаційного дослідження Сала Олега Михайловича на тему: «Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій» відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для курсантів, студентів, здобувачів ступеня вищої освіти магістр та ад'юнктів, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

Сало О. М. Становлення негласних слідчих (розшукових) дій в українському законодавстві. *Центральний регіон*: матеріали науково-практичної конференції (Кіровоград, 21 жовт. 2011) / гол. ред. Барно О.М. Кіровоград: КІРЛ

ВМУРЛ «Україна», 2011. С. 156–157.

Сало О. М. Окремі аспекти провадження негласних слідчих (розшукових) дій. *Духовність українства XXI століття: матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Кіровоград, 20 квіт. 2012) / гол. ред. Петков В.П. Кіровоград: КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2012. С. 96–97.

Сало О. М. Деякі особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Х., 2013. № 3 (62). С. 123–129.

Сало О. М. Правова регламентація проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2013. Вип. 4. С. 436–446.

Сало О. М. Організація взаємодії слідчого та оперативного підрозділу при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Південноукраїнський часопис Одеського Державного університету внутрішніх справ*. Одеса, 2013. С. 67–72.

Сало О. М. Використання матеріалів отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. Спец. вип. № 3 (31). С. 319–324.

Сало О. М. Проблемные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении организованных групп и преступных организаций. *Вестник Академии МВД Республики Беларусь*. Минск, 2014. № 1 (27). С. 239–242.

Сало О. М. Поняття кримінально-процесуальної функції керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 10–12 груд. 2015 р.). К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 90–95.

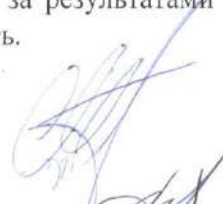

Сало О. М. Повноваження керівника органу досудового розслідування при залученні спеціаліста під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 трав. 2016 р.). К.: Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 109–110.

Чернявський С. С., Татаров О. Ю., Сало О. М. та ін. Використання інформації, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, їх транспортних телекомунікаційних мережах, під час розслідування злочинів: метод. реком. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2013. 69 с.

Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення усіх видів занять.

Голова комісії:

Члени комісії:

 О.М. Стрільців
 В.В. Рожнова
 М.Л. Грібов

**СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ:**

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Сало О. М. Деякі особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Х., 2013. № 3 (62). С. 123–129.

2. Сало О. М. Правова регламентація проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. Вип. 4. С. 436–446. (Серія юридична).

3. Сало О. М. Організація взаємодії слідчого та оперативного підрозділу при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій // Південноукраїнський часопис Одеського Державного університету внутрішніх справ. Одеса, 2013. С. 67–72.

4. Сало О. М. Використання матеріалів отриманих під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 3 (31) (спец. вип.). С. 319–324.

5. Сало О. М. Проблемные вопросы проведения негласных следственных (розыскных) действий в отношении организованных групп и преступных организаций // Право и политика: научно-аналитический журнал. – Бишкек, Кыргызская Республика, 2014. № 1. С. 265–268.

6. Сало О. М. Організація керівником органу досудового розслідування проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2016. № 2 (37). С. 261–265.

7. Сало О. М. Співвідношення повноважень керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з повноваженнями при проведенні слідчих (розшукових) дій // Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. Вип. 2, т. 4. С. 206–209. (Серія «Юридичні науки»).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Сало О. М. Становлення негласних слідчих (розшукових) дій в українському законодавстві // Центральний регіон : матеріали науково-практичної конференції (Кіровоград, 21 жовтня 2011 р.) / гол. ред. О. М. Барно. Кіровоград : КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2011. С. 156–157.

9. Сало О. М. Окремі аспекти провадження негласних слідчих (розшукових) дій // Духовність українства ХХІ століття : матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (Кіровоград, 20 квітня 2012 р.) / гол. ред. В. П. Петков. Кіровоград : КІРЛ ВМУРЛ «Україна», 2012. С. 96–97.

10. Сало О. М. Проблеми застосування негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів // Правові реформи в Україні: проблеми та перспективи : збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-теоретичної конференції (Київ, 16 жовтня 2013 р.). К. : НАВС, 2013. Ч. 1. С. 162.

11. Сало О. М. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми оперативності проведення // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 22 листопада 2013 р.). Х. : ХНУВС, 2013. С. 293–294.

12. Сало О. М. Конституційні гарантії дотримання прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 5 грудня 2013 року) : у 2-х ч. К. : НАВС, 2013. Ч. 1. С. 177–179.

13. Сало О. М. Деякі аспекти історичного становлення негласних слідчих (розшукових) дій // Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (за міжнародної участі) (Кременчук, 6–7 грудня 2013 р.). Кременчук : НАА України, КНУ ім. М. Остроградського. С. 223–226.

14. Сало О. М. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій до постановлення ухвали слідчого судді // Протидія екстремізму : матеріали круглого столу (Полтава, 12–13 грудня 2013 р.). К. : МВС України, УМВС

України в Полтавській обл., НАВС, 2013. С. 93–94.

15. Сало О. М. Співвідношення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : матеріали науково-практичної конференції (Харків, 16 травня 2013 р.). Харків : ХНУВС, 2014. С. 109–112.

16. Сало О. М. Особливості взаємодії правоохоронних органів України та зарубіжних країн в процесі проведення контрольованої поставки // Взаємодія з європейськими державами при проведенні зовнішніх контрольованих поставок : збірник матеріалів круглого столу (Київ, 27 березня 2014 р.). Київ : НАВС, 2013. С. 54–57.

17. Сало О. М. Поняття кримінально-процесуальної функції керівника органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій // Правові засоби захисту прав людини в контексті трансформації українського суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 10–12 грудня 2015 р.). К. : Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2015. С. 90–95.

18. Сало О. М. Повноваження керівника органу досудового розслідування при залученні спеціаліста під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій // Розвиток наукових досліджень у XXI столітті: сучасні реалії та перспективи майбутнього : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 травня 2016 р.). К. : Громадська організація «Фундація науковців та освітян» (ESF), 2016. С. 109–110.